

**ANUARUL ACADEMIEI
TEOLOGICE ANDREIANE**

Biblioteca Teologică Andreiană

ACADEMIA TEOLOGICĂ »ANDREIANĂ«
ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN SIBIU

ANUARUL

VI

1929—1930

PUBLICAT DE

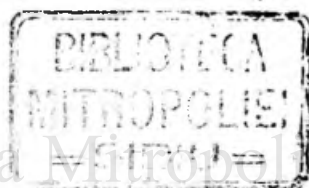
NICOLAE COLAN

RECTOR

TIPARUL TIPOGRAFIEI »OASTEA DOMNULUI«
SIBIU, 1930.

Inv. 12165/v

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

ACADEMIILE TEOLOGICE ORTODOXE DIN ARDEAL.

DE

NICOLAE COLAN.

Trecutul neamului românesc de dincoace de Carpați este trecutul unui neam de iobagi. Sub raport economic, politic și cultural deopotrivă. Veacuri dearândul am fost ținuti în cea mai cruntă robie, departe de binefacerile belșugului economic, departe de binefacerile libertății naționale și străini de luminile binefăcătoare ale culturii și științei hărăzite numai stăpânitorilor.

Porțile școalelor mai înalte au fost închise multă vreme nu numai pentru țărani români cari împânzeau meleagurile Ardealului robii, ci și pentru conducătorii lor. În asemenea împrejurări nici preoții nu puteau fi mult mai învățați decât cucernicii lor catehumeni. Învățătura lor se reducea de obicei la cunoașterea meșteșugului de a ceti și scrie și la cunoașterea rânduielii slujbelor sfinte. Arsenalul lor cultural era Molitvelnicul, iar metoda de propovăduire — aceea pe care le-o indica judecata sănătoasă a unor țărani sfătoși.

Cu un cuvânt școala lor profesională se reducea la ceea ce puteau învăța la străină, în casa părintească sau la casa vlădicească.¹

Dacă hărnicia acestor păstori de suflete a fost încununată totuși cu izbândă și sufletul neamului nostru, îndrumat pe căile cele drepte, și-a păstrat intactă întreaga sa comoară: legea, limba, cântecele, portul, datinile — se datorește aproape exclusiv devotamentului dus până la jertfă de mucenici, al acestor smeriți »preoți deșteptării noastre, semnelor vremii profeții«.

¹ În »Pohta Vlădicăi« din 1700 se spune între altele: »Diecii cari vor vrea să se preoțească să știe Psaltirea de înțeles, și glasurile și toate tainele bisericești, și până nu vor fi la mitropolie 40 de zile, până atunci Vlădica să nu-i preoțească«.

Prima încercare¹ pentru întemeierea unei școli menite să dea măcar o sumară pregătire clerului ortodox din Ardeal a făcut-o episcopul Ghedeon Nichtici la 1783. Încercarea însă n'a izbutit. Ea s'a realizat abea sub episcopul Vasile Moga la 1811, când cu concursul marelui dascăl al neamului, Gheorghe Lazăr, s'a înființat la Sibiu un seminar clerical cu un curs de șase luni. În cele dintâi trei luni ale acestui curs, profesorul Ioan Moga propunea un scurt tratat de Dogmatică, iar în alte trei acelaș profesor făcea un tot așa de sumar curs de Morală. Cântările bisericești și Tipicul, Scrierea și Cetitul, Aritmetica și Imanuarea protocoalelor matriculare le propunea, gratuit, Moise Fulea. Dupăcum vedem, un început modest, dar un început real și cu strălucite posibilități de desvoltare.

La 1842 se înființează Seminariile dela Arad și Vârșeț, pentru pregătirea preoților români din părțile Aradului și Banatului.

Venirea marelui ierarh Andrei Șaguna la cârma Bisericii ardelenе a fost hotărâtoare și în ceea ce privește organizarea învățământului teologic. În anul 1846 »cursul clerical« re ridică la un an, iar materiile de învățământ se sporesc cu Gramatica română, Teologia pastorală și Exegeza (interpretarea Sfintei Scripturi).

Dar învățământul teologic nu se putea opri nici aici. În curând (1852) Șaguna sporește timpul de studiu cu încă un an. Iar în 1861 »Seminarul teologic« dela Sibiu îl putem considera de (relativ) pe deplin organizat. Primea absolvenți de liceu, iar învățământul, care cuprindea aproape toate materiile celor patru ramuri ale teologiei, plus disciplinele pedagogice, dura trei ani. Din acest an, Seminarul, având la bază liceul și trei ani de studiu teologic, a luat de fapt un caracter academic. Totuși el nu și-a schimbat numele până după războiu, parcă anume pentru a zăpăci pe unii contemporani ai noștri — nevolnici a ispiți trecutul...

Seminariile dela Arad și Caransebeș (acesta fiind înființat sub episcopul Ioan Popazu, prin mutarea celui dela Vârșeț) și-au primit și ele cu timpul o organizare aproape identică cu a celui din Sibiu. Și duhul părintesc al Mitropolitului Șaguna plutea peste ele.

¹ Facem abstracție de școala religioasă înființată la Făgăraș de Susana Lorántffy, văduva lui Gh. Rákoczi la 1657.

Aceste așezăminte au dat creșterea cuvenită generațiilor de preoți și în mare parte de învățători¹ cari au aprins, au păzit și au sporit în sufletul neamului românesc din Ardeal flacăra conștiinței creștine-ortodoxe și a conștiinței naționale. Din cuprinsul acestor căminuri de nestinsă lumină au pornit an de an apostolii chemați a povățui, mângâia și întări neamul și a-l pregăti pentru marea răfuială a învierii noastre naționale.

Preotul ieșit din aceste institute era fatal un enciclopedist (un fel de Lazăr, Asachi, Eliade Rădulescu în miniatură). Realitatea vieții obștești din parohie pretindea, ca preotul să fie un îndrumător al poporului credincios, în cel mai larg înțeles al cuvântului. De fapt n'a rămas un singur domeniu de viață publică a neamului românesc de dincoace de Carpați, în care preoțimea noastră să nu fi avut rolul de îndrumătoare harnică și înțeleaptă a norodului.

Preotul a îndrumat în cea mai mare parte viața culturală, viața economică și viața politică din trecut a neamului nostru. Și a fost bine așa. Nimeni nu l-a acuzat de incompetență. Fiindcă cinstea aceasta implica jertfe, pe care preoțimea noastră nici odată nu și le-a precupețit.

Dealtfel cuvântul de ordine: »Preotul să-și vadă de Molitvelnic!« — e de proveniență foarte recentă. El izvorăște dintr'o falsă concepție despre religie și despre rostul pe care-l are Biserica în lume.

Pentru cei mai mulți religia se reduce la un sentiment vag al atârănării noastre de o ființă superioară, de Dumnezeu, pe care-L adorăm în rarele noastre momente de reculegere sufletească; iar Biserica este instituția chemată să promoveze acest sentimentalism dulceag, această contemplație mistică în care ne cufundăm uneori, uitând de tot ceea ce ne leagă de lumea terestră și evadând in-

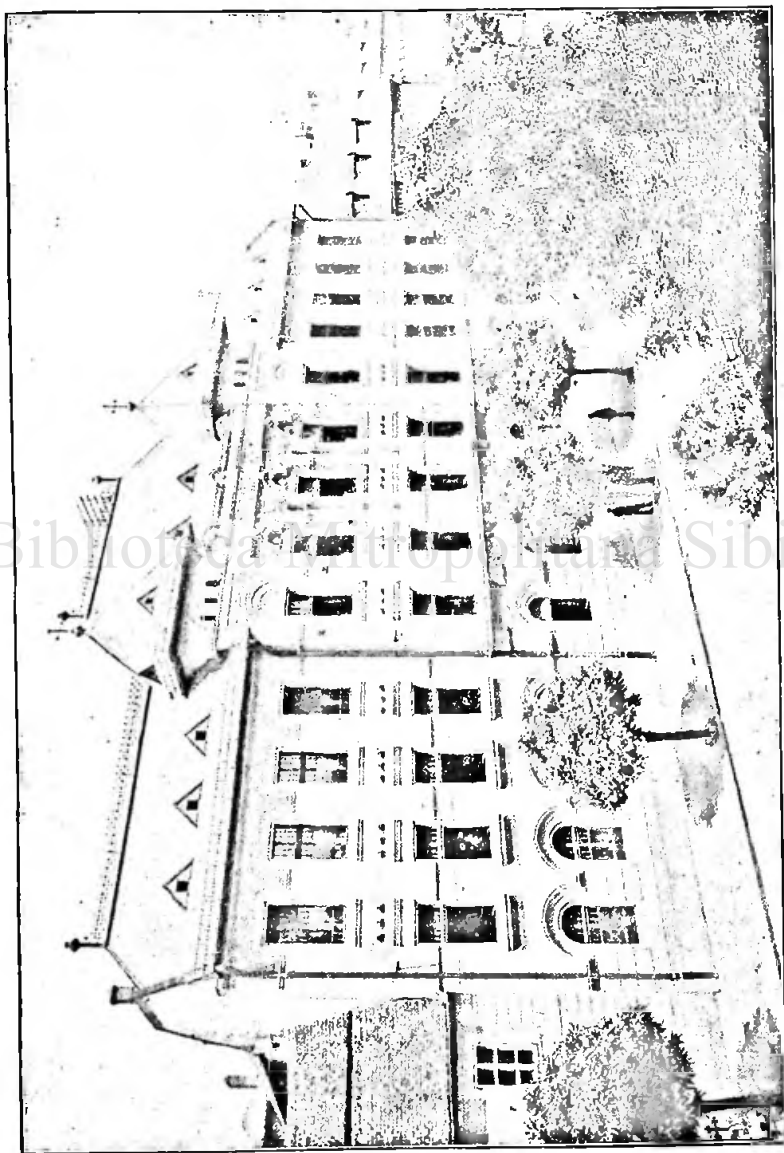
¹ Preparandiile (școalele normale din Ardeal) au fost, până după războiul întregirii noastre naționale, organic legate de Seminariile teologice. Dar și în afară de acest fapt, mulți absolvenți de teologie (având și pregătire pedagogică) ocupau catedre în învățământul primar, parte din pură vocație, parte din necesitate: îi chema lipsa unui suficient număr de învățători, sau prisosul de candidați la preoție. De aici hotărârea sinodală din 1850, în sensul căreia »tot clericul este dator înainte de a se preoți să fie învățător după stările împrejur« (I. P. S. Patriarh Miron și P. P. S. S. L. L. episcopii Nicolae Ivan și Iustinian Teculescu încă au fost și învățători.)

tegral într-o lume de dulci visări. După această concepție religia și-ar avea deci camera ei specială în palatul vieții. Această cameră e mai curată, mobilată mai confortabil și mai cu gust decât celelalte camere. Parfumul florilor din ea ne ispitește să ne retragem acolo când nu mai putem suporta aerul stricat din restul palatului. Unii nici nu știu de existența acestui minunat loc de refugiu. Biserica le aduce aminte din când în când; ea e ușierul, care invită lumea în această cameră a visărilor: Pofțiți, domnilor, o să uitați de grijile lumii...

Există însă și o altă concepție despre religie și Biserică. În esența ei religia e sentimentul atârnării noastre de Dumnezeu și conștiința despre destinația supratereastră a sufletului omenesc. Noi trebuie să devenim cetățenii împărăției lui Dumnezeu. Iar drumul la această împărăție trece prin viața pământească. Ni-l arată Biserica. Acesta este rostul Ei. Iată pentru ce ea nu poate să se desintereseze nici de viața pământească a credincioșilor ei. Păstrând vecinic trează conștiința idealului metafizic care trebuie să polarizeze toate aspirațiile sufletului omenesc, Biserica e chemată să creieze atmosfera prielnică unei sănătoase evoluții culturale a umanității. Religia a cărei paznică este instituția sacră, nu e deci un obiect de lux, o haină pe care-o îmbraci numai la zile mari, ci este lumina vieții *întregi*, aluatul care trebuie să dospească *toată* frământătura. Religia este duh de viață. Ea împrumută vieții omenești un stil divin. Iată pentru ce Biserica trebuie să-și arete — și prin acțiune directă — influența sa sfințitoare, coborându-se în toate domeniile vieții. Istoria mântuirii neamului omenesc ne dă cea mai strălucită pildă în privința aceasta: Dumnezeu s'a pogorât pe pământ ca să arete omului, cum poate ajunge în cer.

Firește, descinzând în vârtoarea vieții, Biserica n'o face pentru a-și umaniza idealurile sale, ci pentru a sfinți, a diviniza idealurile umanității.

Aceasta a fost concepția care a stat la temelia orientării preoțimii ortodoxe din Ardeal. Dascălul ei cel mare a fost și în această privință Mitropolitul Șaguna. Și a fost bine așa. Dovadă că ceasul cel mare a găsit în Ardeal (ca și aiurea, de altfel) o preoțime pregătită și un popor pregătit.

ACADEMIA TEOLOGICĂ ANDREIANĂ

Războiul întregirii noastre naționale a schimbat fundamental atât concepția de viață externă, cât și fizionomia spirituală a neamului nostru.

Soldatul care a cutureat toate fronturile de luptă din Europa, uneori chiar și din alte continente, a ajuns în contact cu alte neamuri, cu alte credințe, cu alte civilizații — câștigând nouă orientări de viață. Ispita vieții superioare de aiurea stăruie încă în sufletul lui și-i trezește aspirații nebănuite până acum. Omul de după războiu are o psihologie nouă și reclamă o preoțime nouă. Schimbarea împrejurărilor îi impune, implicit, revizuirea armelor de luptă și modernizarea strategiei culturale. Altfel, pe cât de neputincioasă este săneța față de mitralieră sau tun, pe atât de neputincioase vor fi și vechile arme de patriarhală păstorie ale preoțimii noastre, față de formidabilul foc cu care civilizația modernă asaltează sufletul credinciosului de azi.

Cei chemați să conducă destinele Bisericii noastre au avut intuiția clară a situației schimbate. Deaceea, s'au și gândit de cu vreme la reorganizarea învățământului teologic în conformitate cu implacabilele postulate ale vremii.

Dar ridicarea pregătirii clerului nostru era și o chestiune de prestigiu, de demnitate a Bisericii ortodoxe din România nouă. Situația morală pe care i-a creiat-o acestei Biserici noua Constituție a țării nu avea numai semnificația unui omagiu pentru trecutul ei de jertfelnicie, ci și a unei tot atât de onorabile îndatoriri pentru viitor. Cărmuirea noastră bisericească a înțeles porunca ce se desprindea din această superioară semnificație și a purces în consecință la organizarea Academiiilor teologice, chemate să pregătească un cler nou pentru vremuri nouă. Pentru că — după vorba înțeleaptă a I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae — Biserica ortodoxă nu vrea să fie dominantă printr'un articol de Constituție, ci prin cultura superioară a slujitorilor ei.

Inceputul l-a făcut — după cum era și firesc — Sibiul. În anul 1924, vechiului și gloriosului »Seminar Andreian« i s'a dat o nouă organizație academică. Pilda sibiană a fost urmată în curând de eparhiile Orășii, Clujului, Aradului și Caransebeșului de sub conducerea PP. SS. EE. Roman Ciorogariu, Nicolae Ivan, Grigore Comșa și Iosif Badescu.

Aceste academii stau sub jurisdicția Consiliilor eparhiale, deci a autorității bisericești. Studiul durează patru ani, fiecare an fiind împărțit în câte două semestre.

Profesorii sunt numiți, pe bază de concurs, de Consiliul eparhial. Ei se recrutează dintre licențiații sau doctorii în teologie dela o facultate ortodoxă, după următoarele norme:

Devenind vacantă o catedră de profesor, sau înființându-se o catedră nouă, pentru ocuparea ei, Consiliul eparhial publică concurs în organul său de publicitate, indicând specialitatea catedrei vacante și specificând condițiile regulamentare ce au să le întrunească ceice doresc să candideze.

Candidații sunt supuși la un examen în fața unei comisii alcătuite din delegatul Consiliului eparhial, ca președinte, rectorul Academiei, un profesor de specialitate dela una din Facultățile sau Academiiile teologice ortodoxe și din doi profesori ai Academiei teologice, ca delegați ai consiliului profesoral.

Examenul constă din:

1. Prezentarea lucrărilor tipărite în specialitatea pentru care se prezintă candidații.

2. Cercetarea lor de către un raportor (profesorul de specialitate din comisie) și prezentarea unui referat cu caracter eliminativ, în cazul când lucrările candidatului nu sunt corespunzătoare.

3. Un colocviu asupra lucrărilor și

4. O prelegere.

Profesorii dela alte institute teologice similare, invitați să ocupe vre-o catedră la o Academie teologică, pot fi numiți profesori și fără acest examen.

Consiliul profesoral alege dintre profesorii titulari definitivi — din trei în trei ani — pe rectorul Academiei.¹

Consiliul profesoral se întrunește în ședință odată pe lună. În caz de trebuință însă și mai des.

În Academiiile teologice se fac următoarele cursuri:

1. *Teologia biblică*: a) Introducerea în Noul Testament; b) Exegeza Noului Testament; c) Introducerea în Vechiul Testament;

¹ Actualii rectori ai Academiiilor teologice sunt: Nicolae Colan (Sibiu), P. S. Arhiereu Andrei Crișanul (Oradea-mare), Dr. Ioan Vască (Cluj) și Dr. Petru Barbu (Caransebeș).

d) Exegeza Vechiului Testament; e) Ermineutica biblică; f) Arheologia biblică.

2. *Teologia istorică*: a) Istoria universală a Bisericii; b) Istoria Bisericii ortodoxe române; c) Patrologia și Patristica; d) Istoria dogmelor.

3. *Teologia sistematică*: a) Apologetica; b) Dogmatica; c) Morala; d) Socologia creștină; e) Istoria religiunilor.

4. *Teologia practică*: a) Dreptul canonic; b) Pastorală; c) Liturgica; d) Catehetica; e) Omiletica; f) Arheologia creștină.

5. *Disciplini filozofice*: a) Filozofia creștină; b) Istoria filozofiei; c) Introducerea în filozofie.

6. *Limbi*: a) Limba și literatura română; b) Gramatica idiomului grec al Noului Testament; c) Limba ebraică.

7. *Materii auxiliare*: a) Cântări bisericești și Tipic; b) Muzica vocală; c) Igiena pastorală.

În Academii teologice se pot înscrie absolvenții seminariilor sau bacalaureații liceelor clasice. Absolvenții de liceu fără bacalaureat, precum și absolvenții școalelor normale cu șapte clase pot fi primiți în Academii teologice numai ca *ascultători extraordinari* (cu drepturi reduse față de cei ordinari).¹

Examenele sunt: anuale, fundamentale (generale) și de licență. Pentru fiecare examen sunt câte două sesiuni: de primăvară și de toamnă.

Examenele anuale se fac cu toți studenții unui an la toate materiile de învățământ și din întreaga materie audiată în cursul anului.

Examenele fundamentale sunt două: Unul la sfârșitul anului al doilea (din teologia biblică și istorică) și altul la sfârșitul anului al patrulea (din teologia sistematică și practică).

Examenul de licență este similar cu cel dela Facultățile teologice.

Fiecare Academie teologică își are internatul său, care adăpostește pe toți studenții, fiindcă locuința studenților în internat este obligatorie. Supravegherea vieții din internat este încredințată unui director și unui spiritual.

¹ Dispoziția aceasta este excepțională și tranzitorie. Ea a fost impusă de criza de preoți din anii de după războiu.

Din această sumară expunere a organizației Academiiilor teologice din Ardeal se poate desprinde ușor concluzia, că ceice au întocmit această organizație au avut în vedere atât pregătirea morală cât și intelectuală a preoțimii noastre. E și singura temelie pe care se poate zidi ceva sănătos și durabil. Numai îndemnarea pregătirii morale cu o solidă pregătire intelectuală este în stare să dea Bisericii și neamului ostași devotați și iscusiți, așa cum îi cere vremea noastră — atât de pretențioasă.

În cadrul acestor așezăminte de înaltă cultură creștinească și românească profesori și studenți deopotrivă desfășoară o activitate, care nu va întârzia să-și dea rodirile sale.

Dascălii, dintre cari cei mai mulți și-au desăvârșit studiile pe la universitățile din străinătate, nu se mulțumesc cu apostolatul ce-l îndeplinesc de pe catedră, ci duc lumina lui Hristos și pe alte căi în sufletele credincioșilor, ținând conferințe, colaborând la reviste și ziare, sau publicând cărți de cercetări științifice sau de zidire sufletească.

Studenții pe de altă parte nu se mulțumesc cu hrana duhovnicească pe care o primesc direct dela profesorii lor, ci în cadrul societăților de lectură își largesc și adâncesc pregătirea prin muncă proprie. Pe alocurea sunt colaboratori prețioși și devotați ai reuniunilor corale. Iar din când în când coboară pe la sate, în mijlocul poporului pe care-l vor păstori, ducând acolo lumina Evangheliei lui Hristos, mângăierile cântărilor religioase și puterea animatoare a celor naționale.

Suntem convinși că această activitate solidară, desfășurată de profesorii și studenții Academiiilor teologice ortodoxe, va contribui în măsură largă la zidirea sufletească a poporului nostru harnic și credincios și ne va ajuta să păstrăm și să sporim zestrea duhovnicească și materială pe care ne-au lăsat-o strădălnicii noștri înaintași.

PLÂNGERILE LUI IEREMIA ȘI CRITICA MAI NOUĂ.

DE

PROF. NICOLAE NEAGA.

1. LITERATURA.

Origen, ... in Threnos M. G. XIII. 606. — Teodoret din Cyr, Threnoi M. G. LXXXI. 779. — Efreim Sirul, Hymni et sermones, Lamy tom. II. 40 Malines 1886 p. 217. — Olimpiodor, M. L. XCIII. 725. — Hieronim, In Lamentationes Ier. M. L. XXV. 787... — Raban Maur, Exp. super Ier. M. L. CXX. 1059... Guibert, Tropologiae in Lamentaiones P. L. CLVI. 451—448. — H. de S. Victor, Adnotationes elucidatoriae in Threnos P. L. CLXXV, 255—322. — Salomon Iarchi († 1105) a comentat Plângerile. — Rupert, In Ier. Migne P. L. CXXVII, 1378—1420. — Abraham ben Meir Aben Ezra, (1167) a comentat Plângerile. — Hugo de S. Caro († 1263). In Threnos Ieremiae, M. P. L. CLXXV, pag. 255—322. — Fr. I. Latherburi, ord. Min. Moralia in Threnos Ieremiae, 1492. — Thomas Aquino († 1274) Com. in Iob., Ps., 1—50, Cant., Ies., Ier. et Thren., Opera omnia et studio V. Justiniani et T. Mauriquez, Romae 1570—71. — Bonaventura († 1274), Expos. in Ps., Eccl., Thren. tom X. din operile lui, Paris 1867, 138—206. — Nic. de Lyra († 1340), Postillae perpetuae in universa biblia ed. ex recognitione I. A. Aleriensis Romae 1471—72. — I. A. de Thou, Paraphrasis in Threnos Ieremiae, Tours 1588. — I. Calvin († 1564), Praelectiones in Ier. et Threnos Astelod, 1671. — V. Striegel († 1569), Com. in Exod. in libr. Sam. Reg. Paral. et Thren. — N. Selnecer († 1592), Auslegung der Klagelieder. — Maldonat, Lyon 1609. — N. Taillepied, Comment. in Thren., Paris, 1582. — P. N. Delgado, Expositio, Sevilla. 1530. — I. a Iesu Maria, Lamentationum Ier. interpretatio, Napoli 1608. — Hector Pintus, Comment. Lyon 1561. — Wild Joh. conciones in Thren. Ier. Coloni. 1570. — Hunnius Ed. Die Klagelieder des Proph. Ier., ausgelegt und erklärt, Trankenberg, 1588. — A. Agellius, Comment. Romae, 1598. — L. Bacmeister, explicatio Threnorum, Rost, 1603. — I. H. Fattenborg, Thren. Ier. latine vers. notisque expl. 1615. — Chr. de Castro, Paris, 1609. — Pierre de Figurino, Lyon, 1615. — Chr. Costerus, Mainz, 1616. — C. Santius, Lyon, 1618. — I. B. Navarette, Comment. Corddue, 1602. — I. de Iesus, Interpret. et paraphr. Neapoli, 1608. — Seb. Costa de Andrada, Comment. Lyon, 1609. — Bald. Iunius, Lamentationes triplici sensu, Anvers, 1632. — Fr. de Lemos, Comm. Madrid, 1649. — Salamon ben Melekh, perpetuum litterale in totam Scripturam, Amst. 1685. —

Casp Sanctius, *Comment. in Ier. et Thren.*, 1618. — *Catena* patrum graecorum et latinorum in Ier., Lament., Ier. et Baruch ed. M. Ghislerius, Lugd. 1623. — Ion. Tarnovius, *Comment. in Threnos*, Rostock 1627. — Del Rio, *Comment. litter. in Threnos*, Lyon 1608. — Albert cel Mare, *In Threnos Ieremiae tom. VIII din operile sale*, Lyon, 1651, 1—39. — Leo Allatius, *Cattena S. S. Patrum in Ier. proph. et Threnos*, Lugd. 1633. — Hugo Grotius († 1645), *Annot. in V. T. Par.* 1644. — Meletius Syrigus († 1664). — I. Th. Lessing, *Observationes in Tristia Ierem.* Lips. 1770. — I. Börmel, *Ieremia's Klagegesänge*, übersetzt und mit Anm. und mit einer Vorrede begleitet von Herder, Weimar 1781. — Schleusner: *Curae criticae et exegeticae in Threnos Ieremiae* (*Repertorium für Biblische u. Morgenländische Litteratur*, XII. Theil), Leipzig 1783. — G. A. Horrer, *neue Bearbeitung der Klagegesänge*, Halle 1784. — Teofilakt Gorzski († 1788), *netipärit.* — I. Löwe und A. Wolffsohn, *Ieremia's Klagegesänge*, übersetzt und mit Anm. Berlin 1790. — I. H. Pareu, *Threni Ier. philologice et critice illustrati*, Leiden, 1790. — J. Otto, *dissert. philolog. critica ad Thren., Ier.*, Tübing. 1795. — J. F. Gaab, *Beiträge zur Erklärung des sog. H.-Liedes, Kohelets und der Klagelieder*, Tübing. 1795. — J. Melch Hartmann, *die Klagelieder, d. Ier. übers.* (in den *Blumen althebr. Dichtkunst v. Justi.*) Giesen 1809. — Welcker, *Die Elegien des Ierem. in griech. Versmass getreu übersetzt*, Giesen, 1810. — Dom v. Brentano und Thaddaeus A. Dereser, *Ieremias, die Klagelieder u. d. Proph. Baruch*, Frankfurt am Main 1813. — C. A. Björn, *Threnos Ier. metricè reddidit notisque illustr.* Havniae 1814. — G. Riegler, *die Klagelieder des Proph. Ier. aus dem hebr. in das deutsche übersetzt mit Anm.* Erlangen 1814. — Fr. Erdmann *curarum exegetico criticarum in Ier. Thren. specimen*, Rostock 1818. — C. P. Conz, *die Klagelieder des Ier.* (in *Bengels Archiv*, Bd. IV. 146, Tübingen 1821. — Th. Fritz, *novi in Thren. Ier. commentarii specimen*, Exegesis Cap. I. exhibens vinert theol. Argent. 1825. — Sporsen, *Threni suethice cum adnot. philolog.* Lund. 1828. — E. T. C. Rosenmüller, *pars VIII. 2, Ier.* 1826—1827. — Goldwitzer, *übersetzt, mit vergl. der Sept. und Vulg. und Krit. Anm.* Erlangen 1828. — Koch, *Klagelieder des Proph. Ieremias*, Mainz 1835. — Maurer T. J. W. D. *Comment. gram. crit in V. Test.* Lps 1835—1848. — Kalkar C. A. H., *Lamentatt. crit. et exeg. illustratae*, Hafniae 1836. — Wiedenfeld, *Klag. Uebers.* Elberfeld 1838. — Vaihinger I. G., *die dichterischen Schriften de A. B. übers. und erkl.* Stuttg. 1842—1858. — Tanchum Ierusalmi (XIII. sec.) *Com. arab. in Lament.* ed. Cureton Lond. 8143. — Häverník H. A. C., *die poetischen Bücher des Alt. Test.* 1848. — W. Neumann, *Ier. . . und die Klagelieder.* Leipzig 1858. — Meier E., *Die poetischen Bücher des A. T. übersetzt und erkl.* Stuttgart, 1850—53. — Henderson, *Commentary on Ieremiah and Lamentations*, London, 1851. — Thenius O., *kurzgefasstes exegetisches Handbuch*, Lief. 16, *die Klagelieder*, Leipzig, 1855. — Beckh H., *die Thränenlieder des Proph. Jerem., eine bibl. Studie.* (*Zeitschr. f. Prof. u. K.*, März 1861). — U. Engelhardt, *die Klagelieder Jer. übers. u. ausgel.* Leipzig 1867. — Nägelsbach E. W. Ed. *Ieremias und die Klagelieder*, Bielefeld und Leipzig, 1868. (*Lange Bibelwerk*). — E. Gerlach, *Klagelieder*, Berlin, 1868. — E. H. Rohde, *Num Ieremias Threnos scripsit?* (1870). — M. Seisenberger, *die Klage-*

lieder des Propheten Jeremias, Regensburg, 1872. — Fr. Keil, Jeremia und Klagelieder des Propheten Jeremias, Leipzig, 1872. — F. Montet, Étude sur le livre des Lamentations, Genève, 1875. — L. A. Schneedorfer, Die Klagelieder des Propheten Jeremias, erkl. Prag, 1876. — C. Flöckner, über den Verfasser der Klagelieder, Tübinger theolog. Quartalschr. 1877, 187—280. — A. Raabe, die Klagelieder des Jeremias und der Prediger des Salamon. Mit Anm. und Glossar, Leipzig 1880. — K. Budde, das hebräische Klagelied, Z. a. W. II, 1 ... 1882; III, 299 ... 1883; XI. 234 ... 1891; XII. 31 ... 261 ... 1892. — Trochon, Ier. Lamentations, Paris 1883. — T. K. Cheyne, Lamentations, London 1885. — Schönfelder, die Klagelieder des Propheten Jeremias nach rabbinischer Auslegung, München 1887. — H. Merkel, über das Alttest. Buch der Klagelieder, Halle 1889. — Volk si Qetli, poetische Hagiographen, Nördlingen 1899. — S. Oetli, Klagelieder, München, 1889. — J. Knabenbauer, Comment. in Daniele proph. Lamentationes et Baruch, Paris 1891. — Th. Nöldeke, Die Alttestamentliche Literatur 1868. (§ 26, 142—148). — Dyserinck: De Klaageliern. Theologisch Fijdschrift 1892. — M. Löhr, Klagelieder, Göttingen 1893. — S. A. Fries, Parallele zwischen Thr. 4 und 5 und der Makkabäerzeit Z. f. A. T. W. 13. 110, 1893. — A. W. Greenup, A short comenthary on the book of Lamentations, I. Herford 1893. — Greenup, the Targum on the book of Lamentations, Sheffield 1893. — G. Bickell, Kritische Bearbeitung der Klagelieder (Wiener Zeitschr. f. d. Kunde des Morgenlandes, VIII (1893) 101. — S. Fries, Zwischen den Klageliern c. IV—V und der Makkabäerzeit, Zeitschr. f. alttest. Wissensch., XIII (1893), 110. — Bachmann, Die Klagelieder Jeremiae in der aethiopischen Bibelübersetzung, Berlin 1893. — E. Reuss, Die hebräische Poesie: Der Psalter, Die Klagelieder und das Hohelied, Braunschweig 1893. — Caro, Beiträge z. Exegese des Buches Threni mit besonderer Berücksichtigung von Midrasch und Targumim, Giessen 1893. — P. Mayniel, Le livre des lamentations, Montauban 1894. — M. Löhr, Der Sprachgebrauch des Buches der Klagelieder, Zeitschrift f. alt.-test. Wissensch. 1894, 31—50. — M. Löhr, Sind Thren IV. und V. Maccabäisch? [Zeitschr. Alt. Wissensch. XIV. (1894)]. — A. Abeles, Die syr. Uebersetzung der Klagelieder und ihr Verhältnis zu Targum und LXX. Privigye, 1895. — W. E. Adeney, Threni, The Song of Solomon and the Lamentations of Ieremiah, London 1895. — Dr. J. Nacht, Tobia ben Eliesers Commentar zur Threni, Frankfurt am Main 1895. — S. Minocchi, Le Lamentazioni del profeta Geremia, Roma 1897. — Marti, Klagelieder, Freiburg i. Breisgau 1898. — K. Budde, Com. Freiburg in Br. 1898, Kurzer Handk. zum Alt. Test. — J. A. Kelso, Die Klagelieder, der masoretische Text und die Versionen, Leipzig, 1901. — Sievers Ed. Studien z. hebräisch. Metrik, Teil I. und II., Leipzig, 1901 (Bd. XXI. d. Abhdlgg. d. phil. hist. Klasse d. königl. Sächs. Gesellschaft d. Wissenschaften). U. M. P. Hillesum, Chamisch Megillothim Targum ubiur biblschon hollandis: Hoogelied, Ruth, Klageliern, Koheleth en Esther, vertaalt en verklaard en van in leidigen voorzien. Amsterdam 1902. — F. Perles, Labartu im A. T. Thren. 4, 10, Orientalische Literatur-Zeitung VI, Leipzig, 1903, 244. — L. A. Schneedorfer, Das Buch Jer. die Klagelieder u. d. B. Baruch erkl. Prag, 1903. —

A. Condamin, Symmetrical Repetitions in Lamentations I.—II. Journ. of Theological Studies Oxford, VII, 1906. — I. K. Zenner, Beiträge zur Erklärung der Klagelieder, Freiburg in Breisgau, 1905. — M. Löhr, Threni III. und die jeremianische Autorschaft, d. B. der Klagelieder. Zeitschr. f. Alt. Test. Wissensch. XXIV, 1—16 (1904). — E. Laur, Threni, Biblische Zeitschr. III, 251. IV, 142—232. 380. Freiburg in Breisgau, 1905—1906. — E. Dorer, Das Gebet des Propheten Jeremias Klagelied c. 5., bearbeitet nach dem metrischen System von H. Grimme, Stud. u. Mitteil. aus dem Bened. u. Eist. Orden 1906. 190. — M. Löhr, Die Klagelieder des Jeremias, übersetzt und erklärt (II.), Göttingen, 1907. — E. König, Die Poesie des Alten Testaments, Leipzig, 1907, 140. Klagelieder; v. Einl. in A. T. 419. — R. Breuer, Com. Frankfurt am Main 1908. — F. Zorell, In Thren. I. Biblische Zeitschrift 1908. — I. Köberle, Der Prophet Jeremias. Sein Leben und Wirken, 1908. — P. Fabianke, Konstanz, Praktische Bibelerklärung, 1911. — A. Cohen, Lamentations 4, 9, Americ. Journ. of. semitic languages LXXVII. (1911). — I. Schäfers, Die äthiopische Uebersetzung des Propheten Jeremias, Breslau, 1912. — H. Gunkel, Klagelieder in »Die Religion der Gegenwart« (Fr. M. Schiele u. L. Zscharnack), III, Tübingen, 1912. — A. Duff, Date of book of Lamentations Interpreter, 1916. — S. Daiches, Lamentations II, 13, Expos. Times XXVIII, 1917, 189. — W. Baumgartner, Die Klagegedichte des Jeremias, Giessen, 1917. — P. Volz, Der Prophet Jeremias, 1918. — Pr. I. Popescu-Mălăești, I. Mihălcescu și C. Popacostea: Ecclesiastul și Plângeriile lui Ieremia (trad.) Buc. 1918. — P. Volz, Studien z. Text d. Ieremia, 1920. (Beiträge z. Wissensch. des A. T. Hrsg. Kittel XVI.) — V. Ermoni, Lamentations, în Dictionnaire de la Bible, 1926, tom IV., 44—53. — K. Kallinikos, Isagoge is ton ieron Psaltera, Alexandria (Eghipet), 1928, pag. 88 (despre poesie). — L. Cl. Fillion, Les Lamentations de Jérémie în Histoire d' Israël 1928, II. 449—463. — Wiesmann H. S. J.: Zur Charakteristik der Klagelieder des Jeremias, Bonner Zeitschrift für Theologie und Seelsorge, 1928, Heft II, 97—118.

Prescurtări: LXX. = Septuaginta.

M. = Migne.

P. G. = Patrologia greacă.

P. L. = Patrologia latină.

Z. f. A. T. W. = Zeitschrift für die altestamentliche Wissenschaft.

2. NUMELE CĂRȚII.

În manuscrisele și edițiile evreești ale Bibliei Plângeriile poartă numele »Echa«. Cuvântul »Echa« este o particulă interogativă și înseamnă πῶς; quomodo? cum? ah, cum? vai, cum? Acesta e cuvântul cu care începe Plângerea I₁, II₁, IV₁, și tocmai această împrejurare a fost motivul pentru care întreaga carte a primit numele »Echa«. Obiceiul de a numi o carte prin întâiul cuvânt

cu care începe nu-i ceva propriu cărții acesteia; noi știm, că cele 5 cărți ale Pentateuhului: Facerea, Eșirea, Leviticul, Numerii și Deuteronomul, sunt desemnate în evreește prin întâiul cuvânt cu care începe fiecare dintre ele.

Cuvântul »Echa« este un termen destinat pentru începutul unei elegii. Întrebarea introdusă cu această particulă are o nuanță tânguitoare. Conf. II Sam. I 25: »Cum au căzut vitejii în mijlocul luptei!«

Alături de numirea »Echa« întâlnim încă o altă numire, care derivă dela caracterul poeziilor cuprinse în carte, anume cea de »kinoth«. ¹ Acest cuvânt e un plural dela »kînā« = plângere, jeluire, bocet. Îl întâlnim foarte des în cărțile Vechiului Testament. ² Numirea aceasta i-au dat-o rabinii, precum rezultă din Talmud, ³ precum o testează Ieronim ⁴ și notațiile masoretice plasate la finea textului evreesc.

LXX a adoptat spre numirea acestei cărți cuvântul grec echivalent celui creat de rabini, θρήνοι. Se mai numește și θρήνοι Ἱερεμίου. În latinește se folosește termenul grec latinizat »Threni«, sau traducerea »Lamentationes«. Acelaș titlu îl poartă și în Pesitta ⁵ și alte versiuni. ⁶ Dintre numirile cărții, cuvântul »Echa« nu spune nimic privitor la conținutul și caracterul ei. Numirea »Kinoth«, zice Engelhardt, ⁷ care e folosită numai pentru »bocete funebre«, nu e potrivită ca titlu la scrierea noastră, care conține numai o cântare funebră asupra nenorocitului oraș Ierusalim și asupra poporului pedepsit; deaceia e mai semnificativă cea de »Ορθήνοι«. E. Beyer, ⁸ se ridică însă în contra acestei opinii. Plângerile lui Ieremia cu conținutul lor politic, cu expresia lor plină de simțul tristeții și durerii, nu sunt destul de epice pentru a corespunde acestei numiri.

¹ Talmud: Baba batra 15 a: vaieremihu katab usefer melakim kinoth.

² Conf. II Imp. I 17; II Cron. XXXV 25; Ier. VII 29, IX 9, X 19; Ez. II 9, XIX 1—14, XXVI 17, XXVII 2, XXVIII 12, XXXII 2: 16; Amos V 1, VIII 10.

³ Baba-bathra 14 b.

⁴ Migne Lat. tom. 28 pag. 986.

⁵ Ulytō = urlete zbierete.

⁶ În traducerile moderne se zice: Lamentations, Lamentazioni, Klagelieder.

⁷ W. Engelhardt: »Die Klagelieder« Ieremiä, Leipzig 1867, pag. 4.

⁸ Deutsche Poetik II, Berlin 1909, pag. 152.

Eu cred, că ambele numiri sunt justificate. Terminul grecesc¹ are ce-i drept un înțeles larg, dar în cadrul acestui înțeles se cuprinde în special însemnarea conținută de textul original. *Kinoth* este, după cum ne informează II Cron. XXXV 25, o scriere care conține tânguiri, plângeri. Înțelesul primitiv a lui *kînā*, e »bocet funebru«. Un fel de bocete sunt și Plângerile; ele jelesc doar moartea, căderea lui Israil.

3. CUPRINSUL CĂRȚII.

Cartea constă din 5 capitole, în cari să deplânge distrugerea Ierusalimului și a regatului Iuda, de către Chaldei.² Iată pe scurt cuprinsul acestei cărți.

Plângerea întâia descrie starea tristă a cetății distruse. Cetatea personificată se aseamănă c'o soție care a devenit văduvă. Ea, care odinioară era atât de înfloritoare, a rămas acum singură și părăsită. Locuitorii ei sunt în exil, tezaurele ei au dispărut, gloria ei e perdută. Numeroasele ei păcate sunt cauza acestor rele ce vin din partea lui Iahve. Ea își mărturisește vina și-și deplânge soarta cu cuvinte proprii; face un apel la dreptatea lui Dumnezeu și-l invoacă să răsplătească vrăjmașilor purtarea cea crudă față de ea.

Plângerea a doua arată că autorul calamității e Iahve. Poetul descrie adică atitudinea vrășmașe a lui Dumnezeu față de poporul său. Slava lui Israil e perdută; cetățile sunt zdrobite, câmpiile sunt pustiite, mai marii țării profanați, templul dărâmat, încât nici sărbătorile nu se mai pot ține, preoții sunt lepădați dela fața Domnului, profeților nu li se mai fac descoperiri, iar locuitorii cetății au ajuns în starea nefericită, că mame și copii pier pe drumuri în lipsă de alimente. Cântarea termină cu un apel pe care, la îndemnul profetului, Sionul îl adresează lui Iahve implorând compătimire.

În poemul din capitolul III, poporul e personificat în per-

¹ ὀρῆνος, ó, tânguire, bocet dela ὀρηνῶ a tângui, a întona un cântec de jale.

² Prin regele Nabuhodonosor, la 587 a. Chr.

soana unui bărbat.¹ Acest bărbat, care e poetul însuși, deplânge calamitățile, astfel încât se confundă cu durerea întregului popor. Prin imagini variate se descriu probele grele cărora e supus, și se arată cum a pierdut până și nădejdea în Domnul. El e gata a dispera, însă într'un moment de convertire se reîntoarce la speranța în Domnul și se încrede în bunătatea Lui. După ce mai înfățișează poetul un tablou al suferințelor îndurate, pătruns de încrederea în Dumnezeu, invoacă într'o rugăciune fierbinte ajutorul Lui în contra adversarilor.

În a patra poezie, mărimea calamităților se descrie făcându-se o paralelă între starea fericită de mai înainte și între mizeria de acum. Rădăcina relelor e a se căuta în mulțimea păcatelor. Descriindu-se pedepsele cari s'au revărsat asupra Sionului, se trec în revistă toate clasele societății oameni: cari mai înainte mâncau bucate alese, principii cari erau crescuți în purpură, cei mai curați decât zăpada, mai albi decât laptele, toți trăesc în mizerie. Mamele sunt împinse până acolo, încât își fierb copiii proprii, spre a le servi hrană. Toate relele sunt urmarea păcatelor. Vinovații principali de soarta Ierusalimului sunt profeții și preoții. Ei au vărsat sângele nevinovaților, deaceia a venit pedeapsa dumnezeiască; și ea nu cruță pe nimeni. Edomiții, bucurându-se de toate acestea, își vor lua și ei pedeapsa. Poemul sfârșește cu un cuvânt de nădejde și de mângăere pentru Sion.

Plângerea a 5-a cuprinde o rugăciune a poporului, în care se cere grațierea lui. Poetul sfârșește poemul rugând pe Domnul de-a nu se mânia pentru totdeauna. Mizeria poporului e descrisă în imagini atât de bine simțite, încât această sublimă pagină din literatura sfântă merită cu tot dreptul să fie reținută:

1. »Adu-ți aminte,² Doamne ce ni s'a întâmplat, uită-te și vezi ocara noastră!³

¹ La această specie de Plângeri aparțin cam o treime din Psalmi. Anume Psalmii: 3, 4, 5, 6, 7, 11, 13, 16, 17, 22, 25, 26, 28, 35, 38, 39, 51, 54, 55, 56, 57, 59, 61, 62, 63, 64, 69, 71, 77, 86, 88, 109, 119, 120, 123, 130, 140, 141, 142, 143.

² Textul e după traducerea Păr. Popescu-Mălăești.

³ E vorba de nenorocirea ce-a venit asupra poporului prin distrugerea cetății, deportarea în exil etc. Domnul este rugat a ținea seamă de acele rele și a se îndura de cei suferinzi.

2. Moștenirea noastră s'a dus la alții, casele noastre la streini;¹

3. Orfani suntem, fără tată, mamele noastre ca văduvele;²

4. Apa noastră o bem cu bani, lemnele noastre trebuie să le cumpărăm;³

5. Ne urmăresc cu îndârjire; ostenit-am, n'avem odihnă.⁴

6. La Eghipteni am întins mâna, la Asirieni, spre a ne sătura de pâine;⁵

7. Părinții noștrii au păcătuit, ei nu mai sunt, noi le purtăm păcatele;⁶

8. Robii ne stăpânesc, nu este nimeni să ne scoată din mâna lor;⁷

9. Cu primejduirea vieții noastre căutăm pâinea noastră din pricina sabiei dușmanului din pustiu;⁸

10. Pielea noastră arde ca un cuptor de frigurile foamei;⁹

11. Femeile au fost batjocorite în Sion, fecioarele în cetățile Iudei;¹⁰

12. Căpeteniile au fost spânzurate de mâna lor, fețele bătrânilor nu le-au cinstit;¹¹

¹ Streinii sunt Chaldeii și ceilalți vrăjmași, poate Edomiții și Amoniții.

² În urma războiului mulți bărbați au fost uciși iar alții exilați.

³ Se vede că vrăjmașii au pus anumite dări pe lucrurile cele mai necesare traiului.

⁴ Vrăjmașii îi asupresc mereu, încât îngrijați (Evreii) de soartă n'au nici măcar o clipă de odihnă.

⁵ E vorba despre Iudeii cari au emigrat în Eghiptet și Asiria pentru a afla acolo o soartă mai bună, sau chiar despre o alianță cu cele două state.

⁶ Soarta lor e atât de grea, încât pare că toate păcatele înaintașilor lor se răzbună asupra-le. Poetul se gândește în tot cazul la idolatrie.

⁷ »Robii« sunt funcționarii instituiți de regele din Babel, pentru a administra teritorul ocupat. Între acești funcționari erau poate și robi pe cari armata biruitoare i-a eliberat.

⁸ »Dușmanul din pustiu« sunt Edomiții cari năvăleau în părțile de jos ale țării cauzând pagube.

⁹ Urmările foamei sunt tot felul de boli, între cari de regulă frigurile arzătoare.

¹⁰ Autorul se gândește la imoralitatea ce avu loc în timpul dominației streine.

¹¹ Căpeteniile = nobilimea, fruntașii.

13. Tinerii au fost puși să macine, iar copiii se impleticeau sub povara lemnelor;¹

14. Bătrânii nu mai stau la poartă, tinerii nu mai cântă;²

15. Bucuria inimii noastre s'a sfârșit, jocul nostru s'a prefăcut în bocet;³

16. Căzut-a cununa depe capul nostru; acum, vai nouă, că am păcătuit;⁴

17. De aceea tânjește inima noastră, de aceea s'au întunecat ochii noștri:

18. Că pe muntele pustiit al Sionului umblă vulpile.⁵

19. Tu Doamne sălășluești în veac, tronul Tău din neam în neam.⁶

20. De ce ne uiți până în sfârșit, ne părăsești zile îndelungate?

21. Întoarce-te spre noi, Doamne, și ne vom întoarce la Tine. Înoește zilele noastre ca odinioară!

22. Ori ne-ai desprețuit cu totul, Te-ai mâniat pe noi foarte?»

Cele 5 cântări, din câte se compune cartea Plângerilor, au un oarecare element comun. Exclamarea sau agrairea cu care, afară de plângerea a III-a, încep toate celelalte 4 cântări, au puternicul efect de-a concentra și orienta sufletul cititorului spre cele ce urmează a fi povestite. În Plângerea propriu zisă, descrie autorul, în culorile cele mai vii, mizeria reală a poporului său. Constatăm mult plâns și suspin, frică și chin sufletesc; zile de suferință și nopți lipsite de somn. Ni se confirmă concepția antică,

¹ Măcinatul era lucrul robilor. Spre acest lucru a fost întrebuințat Samson. Dupăce a fost prins de Filistenii, i-au scos ochii, l-au legat în lanțuri și l-au pus să învârtă la rășniță în temniță. Măcinatul se făcea învârtind cu mâna pietrele grele de moară (Popescu-Măl.). Copiii erau aplicați la căratul lemnelor.

² În fața porții cetății aveau loc veselile, consfăturile, judecățile, se încheiau diferite contracte etc. Aceste obiceiuri sunt înlăturate. Totul se face acum prin slujbașii impuși de stăpânirea babiloniană.

³ Țara e în doliu, veselia a încetat.

⁴ »Cununa depe cap« = slava din trecut a poporului.

⁵ Palatele regale s'au dărâmat. În templu cultul a încetat. Iahve nu mai tronează acolo. Totul e pustiit, iar zidurile mărețe de odinioară servesc drept culcuș pe seama vulpilor.

⁶ Iahve trăește și este activ acum ca și înainte. Poetul convins, că puterea Domnului este netrecătoare, îi adresează o rugăciune (19, 20, 21, 22) în care cere îndurare pentru popor.

după care Iahve binecuvintează pe cei pioși și onești cu daruri de tot felul, pe când pe cei nelegiuți și păcătoși îi supune la tot felul de încercări prin boli, nenorociri în familie, recoltă rea ș. a. Astfel au ajuns cei vechi a deduce din soarta unui om, conduita și caracterul aceluia: »Îți merge bine«, fiindcă »ești pios«; pe când boala și alte neajunsuri tradează un caracter fără valoare.

Un cuvânt de mângăere, sau un apel plin de încredere la Iahve, formează încheerea cântărilor.

Unii critici exagerează într'atâta această uniformitate, încât refuză singuraticelor cântări orice notă originală. Astfel *Cheyne*¹, dă cărții atributul de »monotonus«, iar *Baudissin*² zice: »o evoluție de idei în singuraticile Plângeri abia se poate constata; ea nu iese în relief, cu excepția capitolelor III și V, nici chiar prin conținut, așa încât se remarcă o oarecare monotonie. N'am ști nici cum ar trebui despărțite deolaltă diferitele cântări, dacă nu ni s'ar indica acest lucru prin ordinea alfabetică«.

Pe de altă parte aceia cari admit mai mulți autori ai cărții noastre, scot în relief diferențele dintre cântări. Dător de ton a fost în această privință *Thenius*,³ care a exercitat o mare influență asupra urmașilor.

Că aceste puncte de vedere (lipsa de notă originală și diferența exagerată dintre elegii) sunt greșite, vom vedea în legătură cu capitolul despre »Autorul Plângerilor«.

4. FORMA LITERARĂ.

Plângerile sunt scrise în versuri. Ele aparțin genului liric elegiac. În afară de poezia gnostică sau didactică »mașal«, foarte mult a fost cultivată la Evrei poezia lirică.

În nici un caz nu se poate admite, că în Plângeri avem un început de dramă elegiacă la Evrei, cum voesc să susțină aceasta c'o oarecare sfială unii scriitori. Așa bunăoară *Zenner*⁴ își dă toată silința a afla elementul dramatic în Plângeri. El se bazează pe observările făcute la obiceiurile popoarelor din Orient și în

¹ T. K. Cheyne, *Lamentations* London, 1885 p. I.

² W. W. Baudissin, *Einl. in die Bücher d. A. Testaments*, Leipzig 1901, pag. 675.

³ *Die Klagelieder...* 1855.

⁴ *Beiträge zur Erklärung der Klagelieder*, Freiburg in B. 1905 pag. 7.

special pe contribuțiile aduse de *I. Iahn*¹ și *Budde*.² Orientalii fiind mai conservatori decât occidentalii, au putut păstra, dacă nu tot, mult din obiceiurile străbunilor lor. Pentru a afla o bază istorică a cântărilor strânse sub titlul: »Plângerile lui Ieremia«, și pentru o mai bună înțelegere a lor, aruncă Zenner o scurtă privire asupra cântărilor funebre din Orient. Personalul cântecilor funebre îl formează, zice el, un grup de femei, angajate cu plată, și corul compus din soțiile rudelor și ale prietenilor. La orașe ceata de femei e mai mare; la sate îndeplinesc acest serviciu una până la 3 soliste instruite anume spre acest scop. Tânguitorii șed în cerc, având în mijlocul lor pe ruda cea mai apropiată a răposatului. Când cântă se mișcă în cerc, mâinile fiindu-le ocupate în acel timp cu sucitul unei cârpe. Datorința tagmei e cântatul, iar când acesta încetează, își înalță femeile tânguirea. Obiectul cântării e cel răposat și lauda la adresa lui.

În toate părțile obiceiurile populare se transmit din generație în generație și se continuă c'o tenacitate de necrezut. Acest lucru se întâmplă mai ales cu obiceiurile cari privesc viața intimă a familiei, nașterea, nunta, înmormântarea.

În consecință parte esențială din cântările funebre s'ar afla și în Plângerile lui Ieremia. Acestea din urmă sunt doar cântece funebre la dărâmarea Ierusalimului și sunt deci foarte proprii pentru a fi folosite la solemnitatea amintirii dureroase a ruinei orașului.

Precum în liturgia greacă, armeană, nestoriană și coptică, mortul e reprezentat printr'un individ, care vorbește în numele lui, așa e cazul și în »Plângerile lui Ieremia«: fiica Sion este reprezentanta răposatului, a populației orașului.

Elementul dramatic nu lipsește, iar persoanele principale sunt: fecioara — fiica — Sionul. În jurul ei, fiicile Iudeii din mijlocul cărora se ridică în urma unei tăceri îndelungate o cuvântătoare; alt personagiu principal este Ieremia, apoi bătrânii poporului și un cor de cântăreți. Răspunsul la această împărțire îl dă Zenner încă în fruntea broșurii sale, unde spune cu toată îndrăzneala, că Plângerile sunt un bocet dramatic.

¹ Bibl. Archäologie, Wien 1796—1805.

² »Zeitschr. des deutschen Palästinavereins VI p. 185.

Un bocet sunt Plângerile, și anume un bocet specific. Ele nu se referă la o singură persoană, ci la un oraș și la un întreg popor. Că astfel de bocete existau la Evrei, o dovedesc într'adevăr numeroși Psalmi, Ieremia¹ și Ezechiel,² dar despre o dramă propriu zisă Evreii vechi n'au avut idee, precum n'au cunoscut acest gen literar nici Asirienii. Poezia ebraiască, în genere spus, este sau lirică sau gnostică. În afară de acesta nu există alt gen, nici dramă în înțelesul strict al cuvântului, decât dacă se privește ca atare Iob ori Cântarea Cântărilor, sub pretext că acolo eroii iau în mod alternativ cuvântul.³

Din punctul de vedere al structurii metrice și strofice cartea stă în fruntea operelor poetice ale Evreilor. Caracteristica poeziei ebrești este așa-numitul paralelism. Se înțelege prin aceasta un caracter general pe care îl reprezintă în ebrește scrierile poetice: aceeași gândire se află de regulă reprodusă de două ori, încât versurile cari urmează dau cititorului impresia unei repețiri,⁴ de ex. Isaia XLIV 22.

»Eu îți șterg fărădelegile ca un nor,

Și păcatele ca o ceață«.

Nicăiri nu se află mai bine reprezentată această formă a poeziei ebraice decât în Plângeri. Toate varietățile ei se întâlnesc aici. Astfel:

a) paralelismul sinonim, când aceeași idee se exprimă în mai multe membre din propoziție, dar cu alte cuvinte:⁵

Pl. IV 1. Cum s'a înegrit aurul!

Schimba-tu-s'a aurul cel bun;

b) paralelism antitetic, când al doilea membru al frazei repetă ideea celui dintâiu, prin contrast:⁶

Pl. I v. 1. »Cum stă cetatea singură,

Cea cu mult popor cândva«;

c) paralelism sintetic, când ideea începută se continuă se desvoltă și se motivează:⁷

¹ cap. 47.

² cap. 28.

³ Kallinikos pag. 89.

⁴ Gautier, Intr. II 2.

⁵ Olariu Intr. 86.

⁶ Gautier II. M.

⁷ Olariu, ibidem.

Pl. III 1—5. »Eu sunt bărbatul, ce văzu nevoe
 Întru varga mâniei Sale.
 Pe mine m'a mânat și m'a dus
 Prin întuneric, nu lumină.
 Numai mereu asupra mea întoarce
 Mâna Sa ziua întreagă«.

În afară de caracterele generale cari se pot constata în poezia ebraică, ceea ce caracterizează în mod special Plângerile este:

a) *Asonanța*, adică reproducerea deasă a aceluiaș sunet care însă se deosebește de rimă prin aceea, că nu se pune întotdeauna la finea versului, ci la locuri diferite; de exemplu în cele 44 de versuri din câte constă elegia a V-a, silaba »nu« se întâlnește de 35 ori;

b) *Aliterațiunea*, care constă în repetiția aceleiaș litere ori silabe, și

c) *faptul* că în Plângeri mai mult ca în oricare alt poem este reprezentat cel mai bine poemul numit acrostihic. Astfel primele 4 cântări sunt poezii alfabetice, în cari fiecare strofă începe c'o literă corespunzătoare alfabetului ebraic.

După A. Dietrich,¹ acrostihul alfabetic își are originea în literatura secretă a credinței. Ordinea alfabetică a poeziei era primită, zice Dietrich, ca având o oarecare forță magică.

Din faptul că în primele 4 elegii se folosește acrostihul alfabetic, nu trebuie să constatăm o lipsă de talent la autor, nici nu suntem siguri dacă autorul a fost conștient de însemnătatea magică a ordinei alfabetice. În Vechiul Testament întâlnim 14 locuri unde se poate constata poezia alfabetică: Naum I 2—8; Ps. 9 și 10, 25, 34, 37, 111, 119, 145. Prov. 31 10—31 și în sfârșit Plâng. 1—4. Avem aici de a face c'o formă de artă, care se întâlnește în compozițiile poetice vechi, ca cele ale Babilonienilor, Asirienilor și Eghiptenilor. Această aliterație constituia un decor căutat în arta vorbirii și a scrisului la cei vechi.²

Trebuie notată o particularitate pe care o prezintă din punct de vedere alfabetic plângerile II—III—IV. În acestea ordinea obișnuită a alfabetului ebraic e modificată. Pe când în plângerea I ordinea literelor e »ain« »pe«, în II—III—IV, strofa începătoare

¹ Rhein, Museum f. Phil. 1901 pag. 77.

² Ed. König, Die Poesie des Alten Testaments pag. 141.

cu »pe«, premerge celei începătoare cu »ain«. Astfel II 16 [pe] 17 [ain]; III 46, 47, 48 [pe], 49, 50, 51, [ain]; IV 16 [pe] 17 [ain].

Această diferență a dat anză la multe discuții în legătură cu unitatea autorului Plângerilor. Aceia, cari voiau să susțină unitatea autorului, presupuneau o greșală din partea copiștilor, b. o. *Houbigant*, *Kennicott* și *Rossi*,¹ cari pun literile în ordinea obișnuită a alfabetului, adică pe »ain« înainte de »pe«.

O greșală din partea copiștilor nu putea să aibă loc, deoarece cursul cugetărilor cere numai decât urmarea strofelor în așa ordine, cum le întâlnim în textul original.

Astfel II 16 continuă ideea din II 15; aceasta s'ar rupe dacă s'ar pune v. 17 înainte de v. 16, iar versul 17 formează trecerea spre 18; la fel în III v. 48 formează în mod natural trecerea spre v. 49; acelaș e cazul în IV v. 15, 16, 17, 18. Ar fi ceva extraordinar ca aceeaș eroare să se repete de 3 ori și totdeauna la acelaș loc. Din acelaș motiv nu poate fi o greșală din partea autorului, cum crede *Berthold*.² Deoarece nu poate fi vorba despre o greșală a poetului și copiștilor, s'a zis că punerea lui »pe« înainte de »ain«, ar fi argument pentru doi autori diferiți.³ Unul ar fi scris Plângerea cuprinsă în cap. I, altul cele 3 din capitolele următoare. În contra acestei afirmări vorbește însă unitatea planului care se observă în Plângeri.

*Grotius*⁴ a crezut, că Chaldeii au urmat în alfabetul lor altă ordine decât Evreii. În Plângerea I-a poetul ar vorbi ca un evreu, iar în Plângerile II, III și IV ca un supus chaldeu,⁵ teorie, care nefiind serioasă n'are nici o valoare. De altcum unii fac să depindă »Plângerile lui Ieremia« în totalitatea lor, de compoziții babiloniene de acest gen.⁶

Situații înrudite pot să dea ocazie la expresii asemănătoare, de aceea nu trebuie să ne mirăm dacă în »Plângerile lui Ieremia« asupra Ierusalimului și asupra lui Iuda întâlnim imagini și ex-

¹ Vezi V. Ermoni, în Dict. de la Bible IV-a col. 49.

² Keil und Delitsch: Bibl. Commentar... Die Klagelieder, Leipzig 1872, 547.

³ b. o. Thenius (Lange IX).

⁴ Dict. de la Bible col. amintită.

⁵ Biblioteca Orientalis XX 34. În I-a »loquitur ut Hebraeus in sequentibus ut Chaldaearum subditus«.

⁶ B. o. de plângerile privitoare la cultul lui Tamuz, cari au un caracter social, fiind intonate cu ocazia calamităților publice.

presii analoage cu cele ale »Plângerilor babiloniene«, asupra devastării oraşelor sau ținuturilor. Cu toate acestea e mult mai mare deosebirea decât asemănarea. »Plângerile lui Ieremia« n'au caracterul oficial al »Plângerilor babiloniene«: tonul e mult mai nobil și mai original; durerea e mult mai viu exprimată; sentimentul păcatului se arată aici (în Plâng. lui Ierem.) mai sincer; rugămintea țâșnește aici din fundul inimii și cu un accent mai umilit, mai încrezător, fiindcă ea e însuflețită de o credință mai vie, în dreptatea și bunătatea lui Dumnezeu.¹

I. D. *Michaelis*,² crede că litera »pe« având un dublu fel de pronunțare, una dură »p« alta dulce »f«, ocupă diferite locuri în alfabetul Ebreilor. *Gautier*³ propune ca posibilă schimbarea ordinii alfabetului din cap. I, pentru a-l aduce astfel în armonie cu următoarele trei cântări. Firul gândirii nu s'ar rupe, zice el.

Opiniunea cea mai probabilă pentru această schimbare e, că poeții evrei se bucurau de oarecare libertate cu privire la forma poeziei. Astfel deja *Keil*⁴ observă foarte corect: »Noi aflăm și la alte cântări alfabetice, mai cu seamă mai vechi, unele abateri dela regulă, cari arată fără îndoială, că poeții s'au ținut numai într'atât strict de cătușele regulei alfabetice, cât se potrivea aceasta în cursul cugetărilor. Exemple de această libertate se pot constata o mulțime în cărțile Vechiului Testament. Așa Psalmul 9 e lipsit de »dalet« și în vers. 20 are în loc de »kaf« »kof«. În Psalmul CXLV lipsește versul ce ar trebui se înceapă cu litera »nun«, în Psalm 34 lipsește »vav« și după versul cu »tav« urmează încă un vers cu »pe«; în Ps. 33 vers. 25, »ain« e substituit prin »tsad«. Toate aceste anomalii se reduc la libertatea de care se serviau poeții evrei la astfel de forme.

Cântarea a 5-a diferă de cele anterioare. Ea are mai multe particularități: Mai întâi ea este singura cântare scrisă la forma plurală și pusă deci în gura unei mulțimi, în a unei comunități. Ea are caracterul unei rugăciuni, ceea ce nu-i cazul la cele precedente. Plânsetele ei se îndreaptă exclusiv către Iahve, iar în expunere ea este mai simplă. Ea nu se mai ține de ordinea alfa-

¹ Dictionnaire de la Bible, supplément 1928, 818.

² Ibidem tom. IV. partea I-a col. 49.

³ Introd. II. pag. 158.

⁴ Ieremia ... pag. 547.

betică; atât numai că numără 22 de versete, ceea ce corespunde numărului literelor din alfabetul ebraic și astfel face cel puțin cu numărul versetelor aluziune la alfabet.¹

Plângerile sunt scrise în versuri. Pl. I—IV au o structură strofică. Pl. I constă din 22 strofe de câte 3 distihe, respective 6 membre. Întâiul membru al strofei dintâi începe cu întâia literă a alfabetului ebraic (alif), întâiul membru al strofei a 2-a cu a 2-a literă din alfabet (bet) și astfel se urmează această ordine până la capătul Plângerii, încât fiecărei strofe îi corespunde câte-o literă din alfabet. Acelaș e cazul cu Plângerea a II-a, pecând Pl. III prezintă unele particularități. Aici în fiecare strofă versul 1, 2 și 3 începe cu aceeaș literă a alfabetului ebraic. Astfel în strofa 1-a se repetă de 3 ori alef, în strofa a 2-a de 3 ori bet, în strofa a 3-a de 3 ori ghimel. Adică:

A.	B.	C.
1 Alef	1 Bet	1 ghimel
2 Alef	2 Bet	2 ghimel
3 Alef	3 Bet	3 ghimel

Plângerea a III-a împărțindu-se în conformitate cu această particularitate, are de 3-ori câte 22, adică 66 versuri. Pl. IV. constă și ea din 22 strofe. Fiecare strofă constă din 2 distihuri = din 4 membre. Întâiul stih din strofa 1-a începe cu alef, întâiul stih din strofa 2-a cu bet, etc. În sfârșit capitolul V numără 22 de versuri, dar nu-i acrostihic.

Că cele cinci Plângeri sunt scrise în versuri, despre aceasta nu există nici o îndoială. Diferiții autori nu sunt de acord însă când e vorba de-a stabili caracterul metric sau natura versului. Învățații mai noi, căutând a găsi în părțile poetice ale Vechiului Testament unele sisteme metrice după cari s'ar putea scanda acele părți, au făcut încercări și cu »Plângerile lui Ieremia«. Deja istoricul *Iosif Flaviu* a voit să-și convingă cititorii, că Sfintele cărți ar fi scrise în pentametrii și hexametrii,² iar părintele bisericesc

¹ Alphabetisierendes Lied, cum numește Bickell, capitolul V în *Carmina V. T. metrice*. Oeniponte 1882, 119.

² Părerea aceluia nu cântărește mult. *Iosif Flaviu* — zice Păr. Prof. Popescu-Mălăești (Bis. Ort. Rom. 1924, pag. 134) — care scria pentru Grecii și pentru Iudeii, ce vorbeau grecește, era influențat de ideea de a nu prezenta neamul său mai jos decât cel arab sau decât alți păgâni.

Ieronim repetând aceasta, a dat imbold mai multor scriitori la formarea de teorii noi, pentru a afla regulile poeziei ebraice.

Astfel de *Wette*¹ zice că Plângerile ar avea o formă ritmică; iar *Keil*,² că fiecare stih constă din două membre inegale, despărțite deolaltă prin o cezură; *Gietmann*,³ crede că primile 4 Plângeri constau din versuri de câte 9 silabe, iar al 5-lea poem din strofe de câte 7 silabe; pe când după *Bickel*,⁴ primele 4 poeme sunt versuri de câte 12 silabe. Ritmul elegiei a fost analizat în mod special de *Budde*,⁵. Lui Budde i-ar aparține meritul de-a fi recunoscut că în evreește există o structură metrică proprie poemelor elegiace. El ajungând în mod independent la concluzia, că Plângerile sunt scrise într'un mod propriu pentru »kina«, forma lor ritmică o numește deadreptul »Kinavers« (Kina—|—vers) și susține, că stihul constă din mai multe arse ce se despărțesc prin o cezură în două părți inegale. Proporțiunea dintre cele două membre ale stihului ar fi 3:2 sau 4:3. Că dece nu-i scris capitolul V în forma Plângerilor, e clar, fiindcă nu-i o Plângere, iar faptul că versurile 2, 3, 4, din capitolul V corespund schemei pentru »Kinavers«, e o simplă întâmplare.

Sistemul lui *Budde* ar fi ingenios, dacă pe lângă regulile ce stabilește n'ar avea atâtea abateri. Pentru a obține un text corect din punct de vedere metric, el șterge cuvinte și eliminează fraze. Astfel din l₁ voește el să elimineze pe »hair« din cauza metrului; tot așa din IV₁₁ cuvântul »charon«.

Un progres în studiul metricei ebraice s'a făcut prin cercetările lui *Sievers*⁶.

După uzul de vorbire a lui *Sievers* Pl. I—IV sunt scrise în »Fünfern«, adică în versuri din câte 5 membre. Cap. V e scris în »Doppeldreiern«, adică în versuri din câte șase membre despărțite deolaltă printr'o pauză. Sistemul său plutește încă în multă nesiguranță. El calcă mult pe urmele lui Budde. Astfel din Plân-

¹ Kom. über die Psalmen III 1829 pag. 62.

² Kom. über die Klagelieder 546.

³ De re metrica hebraiarum, 58.

⁴ Carmina hebraica metrica 112—120.

⁵ În Zeitschr. für altt. W. pe anul 1883 pag. 299 și următoarele și 1882 p. 2.

⁶ Stud. zur Metrik (vezi la literatură).

gerea I-a trebuie să elimineze Sievers cuvintele: »tumatah beschulecha«, pentru a obține un »Fünfer«, tot din cauza metrului trebuie de șters din versurile 3, 4, 8 expresia »kol«; iar în alte locuri e nevoit a schimba ordinea cuvintelor, pentru a le aduce în concordanță cu sistemul profesat de dânsul: »füge dich meinem Metrum oder ich fresse Dich«. ¹

O încercare mai nouă de-a scanda a făcut *E. Laur*. ² După cercetările făcute, Laur ajunge la concluzia că în primele patru »Plângeri« fiecare stih se împărțește în două emistihuri, din cari cel dintâi are trei arse, iar al doilea două; în Plângerea ultimă au ambele emistihuri câte trei arse. Iată un exemplu din felul de a scanda a lui Laur, Plâng. I 4 stih 2:

1. Șe aréha khulám șomemín

2 kohanéba ne' enachím.

Alte exemplu Plâng. I strofa 22 stih 1:

»Tabo khól ra'athám lephanékha
ve'olél lámo«.

În exemplul dintâi Laur observă în emistihul al doilea patru arse între cele două tese; în al doilea caz nici o tesă între ambele arse ale emistihului al doilea. Din cauza emendărilor prea numeroase și-a prea multor inconveniente ritmice sistemul său n'a putut fi adoptat de întreaga lume a învățaților. În contra scandării ritmice a părților poetice din Vechiul Testament mai vorbesc încă următoarele împrejurări: Dacă în timpul vechiu s'ar fi știut ceva despre metrica poeziei evreești, atunci cum se face că Talmudul tace în această privință?

Plângerile se citesc din cele mai vechi timpuri în adunările religioase ale Evreilor; cum s'a putut atunci perde orice simț pentru scandarea ritmică ³?

»Nu e sigur, zice pâr. Tarnavski, dacă Evreii au întrebuințat ritmul silabelor. Poezia ebraică, cel puțin în textul ebraic de astăzi, nu cunoaște cantitatea și măsura silabelor; aceasta se vede deja din faptul, că în -silabă deschisă neaccentuată textul masoretic nu are vocale scurte. Așijderea e sigur, că legile

¹ Conf. Löhr op. cit. pag. XXII.

² In Biblische Zeitschrift III, 251. IV, 142, 232—38.

³ Conf. Candela 1907, 669.

metrului ebraic nu atârână de accentul silabelor; căci ceice în acest fel au voit să deosebească versete și strofe, ori în locuri nenumărate au schimbat textul masoretic, ori adesea au neglijat paralelismul; însă aceste două proceduri nu-s corecte.

Dar ușor se renunță la acest ritm al silabelor, care adesea nu-i altceva decât o înșirare de cuvinte asemenea sunătoare fără un sens mai profund, dacă se suplinește prin ritmul mai perfect al ideilor, care se află mai ales în însăși fapta și contribuie mai mult pentru explicarea ideilor. Se vede că nu s'a făcut fără oarecare prevedință specială a lui Dumnezeu, ca acele poezii sfinte, cari erau destinate pentru întreg neamul omenesc, să se scrie în așa fel de ritm, care să se poată reda ușor în fiecare traducere; căci poezia ebraică, deși se traduce în altă limbă, păstrează structura sa ritmică chiar cu observarea formei sentințelor.¹

Chiar dacă Evreii n'au întrebuițat ritmul silabelor, totuși scandarea ritmică a poeziei Plângerilor nu se poate refuza în mod absolut.

O oarecare proporțiune metrică se poate observa în Plângeri. Există o corelațiune între un emistih și altul în toate cinci Plângerile. În primele patru Plângeri întâiul verset este totdeauna ceva mai lung decât al doilea. Exemplu. I 1 :

1. »echá ja- šebá lebadád ha'ír«.
2. »rabbátti 'ám;«

Adică :

1. Cum șade singură cetatea.
2. Cea cu mult popor.

Alt exemplu II 3 :

1. »Sfârâmat-au cu cornul mâniei sale,
2. »Tot cornul lui Israil«, etc.

Ritmul »Plângerilor« s'ar caracteriza deci prin aceea, că după un vers de trei, ori patru silabe accentuate urmează un vers mai mic de mai puține silabe. Acest fenomen, repetându-se atât de des, devine regulă, încât făcându-se o oarecare abatere îți vine a crede, că stai în fața unei corupțiuni a textului. Așa de exemplu Plângerea I, strofa 7 stih 2 :

¹ Conf. Tarnavski »Introducere«, pag. 483.

1. *Adusu și-a aminte Ierusalimul*

2. *De zilele smereniei sale și ale împingerilor sale.*

Aici versetul dintâi e mult prea scurt în raport cu al doilea, încât ni s'ar părea că textul n'ar fi în ordine.

Așadar întâlnim în Plângeri un ritm, numai că relațiunea ritmică ce se observă aici zace, precum am spus, nu în accente, în formă, ci în cugetări.¹

5. TEXTUL.

Limba Plângerilor nu-i o evreiască clasică, ea conține unele forme neregulate și chaldaizante.² Criticii mai noi, pentru a combate autenticitatea, afirmă, că în Lamentațiuni se întrebuințează multe expresii cari nu se află în profețiile lui Ieremia. Se vede că ei nu iau în considerare, că Plângerile sunt scrise în versuri și că prin urmare în Plângeri se întrebuințează multe expresii pe cari profetul nu le-a putut întrebuința în narațiunile și profețiile sale scrise în proză.

Din traduceri cele vechi rezultă că textul ni s'a păstrat destul de bine; numai unde și unde a fost rupt din el câte ceva.

În cap. I a fost obiect de discuție strofa 7, care constă din 8 versuri și nu din 6, ca de regulă. Sub motiv că versurile 3 și 4. (De toate podoabele ei, cari au fost din zilele de mult) întrerup mersul cugetării, *Budde, Löhr, Kittel* și *Sievers*³ șterg v. 3 și 4. Dar noi avem un argument puternic pentru autenticitatea lor. Versurile 3 și 4 se găsesc atât în LXX cât și în Vulgata, iar argumentul lui *Bickell*, că expresiile șterse s'au vârât în text sub influința lui III 19, nu e justificat.

Multă trudă a dat exegeților în cap. I versul 12. În acest vers prezintă greutateți cuvintele: »*lo elechem kol obre derek*«.

¹ La aceleași constatări ajunge mai nou *Kallinikos*, care întrebându-se, în distinsa sa lucrare asupra Psalmilor, dacă există un metru în Psalmi și în general în vechea poezie ebraică, răspunde: Metru în înțelesul nostru, nu se află. În vechea poezie ebraică nu exista — după cât se știe în baza cercetărilor de până acum — metru în înțelesul strict al cuvântului... Ceeace se numește »metru al poeziei ebraice« nu este metru al picioarelor, ca în latina și greaca clasică...

² De exemplu: I 4 »șomemin«, II 1 »heib«, III 12 »mattara«, etc.

³ Stud. 550 A. G. Löhr: Klg. pag. 4 pune versurile 3 și 4 în paranteză.

Dintre toate versiunile Peșitta¹ e singura traducere care urmează fidel textului masoretic. Celelalte îl redau în felul următor: LXX = οἱ πρὸς ὑμᾶς πάντες παραπορευόμενοι ὁδὸν; Sym.: ὃ ὑμεῖς πάντες οἱ παραπορευόμενοι (eliminează pe »derek«); Vulgata: o vos omnes qui transitis per viam. Se crede că textul ar fi corupt și fără întregiri nu s'ar putea înțelege. *Bickell*,² *Budde*,³ *Löhr*⁴ și *Zenner*⁵ propun schimbări mari în interiorul versului. Dar încercările învățaților de-a da un înțeles cuvintelor: »lo elechem« au fost zadarnice. Ele nu se pot explica. Poate este mai consult procedeul acelora, cari pentru a nu strica contextul trec cu vederea aceste cuvinte.⁶

O altă greutate zace în strofa 14. Cuvintele cari prezintă dificultate sunt:

a) »niškadal«,⁷ LXX = ἑργηγοθη. »Nskdl« fiind un »apax-legenon«, a dat anză la mai multe feluri de interpretări. Vulgata »vigilavit« cu »iugum« urmează punctuației textului masoretic, pecând LXX cu ἐπὶ, a privit cuvântul ca o prepoziție.

a) »alu«, LXX are ἀνέβησαν, e tradus literal, deoarece Vulgata ne dă sensul textului masoretic prin »impositae«, iar Symmachus traduce cașicând ar sta în text »ullo«. Pentru cuvântul »biiade«, LXX are ἐν χερσὶν μου ὁδὸνας. Dar de unde adaosul »ὁδὸνας«? Sau că ne aflăm aici în fața unei dittografii, formată din următoarele οὐ δυνήσομαι, sau s'a pierdut cuvântul grec corâspunzător, cum crede *Bickell*, sau că textul original al LXX = ei a fost: ἔδωχέ με κύριος ἐν χερσιν, οὐ δυνήσομαι ὑποσπῆναι.

În strofa 16 din acest capitol cuvântul »eni« revenind de două ori, *Sept.*, *Vulgata*, *Peșitta*, *Pareau*, *Thenius*, *Bickell*, *Budde*, *Kautsch*, *Laur*, *Dyserink*, *Kelso*, *Löhr* și *Zenner*⁸ șterg pe al

¹ Pentru Peșitta, luată mai puțin în considerare, am avut la îndemână publicația dominicanilor din Mosul: Biblia sacra juxta versionem simplicem vulgo Peschitta dictam add. David et Khajjath Maussili 1887—1892.

² Zenner pag. 13.

³ Löhr pag. 6.

⁴ Die Klagel. pag 6.

⁵ Beiträge... pag. 12.

⁶ B. o. Keil, Isopescu etc.

⁷ Kittel = are »ol«.

⁸ Conf. Kelso pag. 19; Löhr pag. 6; Zenner pag. 13.

doilea »eni«. *Neumann, Keil, Schneedorfer*¹ și *Kittel*,² cred că cuvântul »eni« trebuie menținut. Autorul Plângerilor a dublat cu intenție cuvântul, voind să-i dea prin aceasta o mai mare emfază.

În capitolul II prezintă exegeților unele greutăți strofa 6, dar și 13 și 18. Bătătoare la ochi este mai întâi strofa 4a, care constă în textul ebreesc numai din cinci versuri. După analogia celorlalte presupune *Kautsch*, că și aceasta a constatat la început din 6 versuri. Laur bazându-se pe alte traduceri adaugă cuvintele: »*al ochel bat Sion*« (asupra cortului fiicei Sion). Profesorul *Iso-pescu*, crezând că această întregire îngreuiază strofa, se mulțumește a crede că lipsește ceva; cari cuvinte?... nu se știe.³

În strofa 6 cuvântul »*kagan*« (ὥς ἄπελσιν) e discutat. *Zenner*,⁴ îl înlocuiește cu »*kagefen*«. Se vede că *Zenner* se gândește la »*kagefen*« din Iob XV 33.

Însă după context cuvântul »*kagan*« trebuie să fie un accu-sativ și nici decum nu poate fi înlocuit cu nominativul »*kaganab*«. Sensul nu e: »lahve s'a purtat cu coliba sa ca un tâlhar, ci lahve s'a purtat cu coliba cum se poartă un domn cu grădina sa«. *Hoop, Scheffer*,⁵ citesc (îngrădirea sa) »*keganab*«, propunere admisă și de *Budde* și *Kautsch*. *Löhr*⁶ și *Popescu-Mălăești*,⁷ cred că »*suko*« trebuie de tradus cu »*Zaun*« gard, îngrăditoare, Traducerile arată, că aceasta ar fi părerea corectă, întrucât LXX are σκῆνωμα αὐτοῦ; Vulgata: tentorium suum; iar Targ. circumscrie cuvântul ca și când s'ar referi la templu.

În strofa 13-a trebuie citit »*aidek*«;⁸ LXX sprijinește textul masoretic prin πὶ μαρτυρήσω σοι.⁹ Vulgata »cui comparabo te — a citit »*airok*«, cetire provenită din schimbarea lui »*dalet*« cu »*reș*«. În strofa 18 citesc »*taaki libek*«, în loc de »*taak libam*«, *Ewald, Budde* și *Dysernick. Bickell*¹⁰, fără a fi sprijinit de versiuni, citește

¹ Conf. Candela, 1908, pag. 69.

² Biblia... pag. 1127.

³ ibidem 314.

⁴ Pag. 18.

⁵ Kelso 26.

⁶ Ibidem 11.

⁷ Plângeri... pag. 58.

⁸ Beiträge 19.

⁹ *Iso-pescu* = »Ce să-ți mărturisesc«; *I. Popescu-Mălăești*... »Ce mărturisire îți voi aduce«. Cuvântul ebru derivă dela »eda«, a face, a aduce mărturie.

¹⁰ Löhr 14; Kelso, 33; Zenner 20.

»tzaaki lak«; Löhr, propune »tzaaki kolek«. O schimbare a textului e necesară; mai probabilă e cea propusă de *Ewald*, *Budde* și *Dysernick*. — Pe *Thenius*¹ nu-l mulțumește cuvântul »csomath« (zid), sub pretext că ar fi o icoană foarte nepotrivită a cere dela un zid să plângă cu lacrimi. El îl înlocuește cu »chinnam« (înzadar), și traduce: Strigă inima lor către Domnul înzadar. Icoana din acest vers nu-i însă prea îndrăzneată, cum cred *Thenius* și *Budde*; exemple de personificări de felul acestora întâlnim multe în vechiul Testament. Așa b. o. Isaia XVI 31 zice: urlă poarta.

Unii² eliminează din text pe »bath«. Se bazează poate de LXX, care șterge acest cuvânt.

Cântarea a III-a nu conține o alterație simțitoare. Intact de greșeli a rămas capitolul IV, iar textul capitolului ultim (V) este cu totul în regulă.

De mare însemnătate este faptul că în acele locuri, în care textul LXX-ei trebuie preferat textului ebraic, Peșitta e de acord cu versiunea alexandrină. De unde rezultă, că în multe locuri textul evreesc avea (înainte de timpul Mântuitorului) altă formă decât aceea pe care au stabilit-o Masoreții, și că depe acea formă veche a textului s'a făcut atât traducerea LXX-ei cât și Peșitta. Peșitta are, după LXX, înfățișare între traduceri. Ea e o traducere exactă de pe textul ebraic, fidelă atât cu privire la cuvintele singulare, cât și cu privire la sens. Dacă totuși nu se poate considera Peșitta ca o traducere literală, motivul zace în proprietatea limbii siriace și a metodei de traducere a Peșittei. Locuri, ca I 12, 13; III 19 arată nu numai că traducătorul a vorbit limba ebraică, ci că el poseda spiritul ei și avea chiar o înțelegere specială pentru compoziții poetice.³

6. AUTORUL PLÂNGERILOR.

Istoria evenimentelor arată, că nu putea fi altul autorul, decât profetul Ieremia. El e acela, care decenii de-a rândul s'a străduit să de-a o educație aleasă poporului său, cu toate că înzadar.

¹ Cadela 1908 p. 505.

² de ex. Zenner Beiträge 20.

³ Informații detaliate asupra Peșittei ne dă Studiul filolog. comparativ al lui Abelesz.

Anume, mai întâi sub piosul Iosia, apoi sub Ioahaz, Ioachim, Ioachin și în sfârșit sub Zedechia. Pentru toate nelegiuirile poporului, anunță Ieremia pedepse dumnezeiești.¹ El prezice, că regele Babiloniei va pustii țara, iar pe locuitori îi va aservi timp de 70 ani. Anunță, că celce va rămânea în cetate (Ierusalim), va muri de sabie și de foame, iar celce va trece la Chaldej, »va trăi și va fi viu sufletul lui spre aflare și va trăi«. ²

În textul original autorul cărții nu se numește. Tradiția o atribue profetului Ieremia. Deja în LXX se află la începutul acestei cărți cuvintele: »Și a fost dupăce s'a robit Israil și Ierusalimul s'a pustii, șezut-a Ieremia plângând și a plâns plângerea aceasta spre Ierusalim și-a zis«.

Această traducere se fondează pe un text original evreesc, astfel că această tradiție e mult mai veche decât versiunea LXX. De altcun în II Cronici XXXV²⁵ avem un pasagiu de mare importanță pentru cercetările noastre, la care vom reveni, în legătură cu timpul și locul scrierii acestei cărți. Se spune acolo: »Și a făcut Ieremia plângere pentru Iosia, și toți boerii și jupănesele au rostit plângere pentru Iosia până astăzi, și s'a dat poruncă pentru ea întru Israil, și iată s'a scris la plângeri.« Cronicarul vorbește așadară despre o colecție de plângeri cunoscută și atribuită lui Ieremia. *Iosif Flaviu* a declarat, că se află încă pe timpul său »Kina« lui Ieremia menționată de cronicar. Dupăce vorbește mai întâi despre moartea și înmormântarea regelui Iosia, spune următoarele în Ant. X, 5, 1: Profetul Ieremia a compus cu prilejul morții lui (Iosia) o elegie, care până azi a rămas.

Traducerile vechi indică pe Ieremia ca autor prin faptul că în acelea Plângerile îi poartă numele.

Astfel: Talmudul, Bababathra 15 zice: »Ieremia a scris cartea sa, cartea Regilor și Plângerile. Targumul lui *Ionatan* n'are o suprascriere egală celei din LXX, dar în fruntea cărții se află în targumen următoarele cuvinte:³ *Amàr Irmeiàhu nebiia ukohèna ràbba«.*

În »Peșitta«, Plângerile sunt precedate de fraza: »Plângerile lui Ieremia profetul«. O suprascriere de felul acesta a trecut și în

¹ Ier. XXV 9—11.

² Ier. XXXVIII 2.

³ »Ieremia profet și mare preot a zis«.

Itala, apoi în Vulgata unde se poate citi: »Et factum est, postquam in captivitatem redactus est Israel, et Ierusalem deserta est, sedit Ieremias propheta flens, et planxit lamentatione hac«... Această notă introducătoare lipsește la Syrus, Aquilla, Symmachus și Teodotion. Nici în Vulgata nu se află în toate edițiunile, întrucât deja *Lukas Brukensis* observă în această privință: »Quae verba an interpretes noster suae editioni ex Graeco adiecerit, multum dubito; ex nostris aureus D. Donatiani Brugensis codex non legit; Lyranus in correctis libris haud esse testatur; enarratores Rhabanus et Paschasius non attingunt, ut nec Richelius; castigatores dominicani non agnoscunt; denique epanorthotes noster et alii quidam redundare pronuntiant«.

Din mărturiile lui *Origen*,¹ *Ilariu*,² *Epsifaniu*,³ *Ieronim*,⁴ se cunoaște, că Plângerile au fost îmbinate cu Profeția lui Ieremia. — Tradiția bisericească a atribuit cartea aceasta lui Ieremia și a privit-o de canonică. Așa zice Origen, când numără cărțile canonice ale Vechiului-Testament: »Sunt 22 cărți canonice la Evrei, sau: Geneza, Exodul, Leviticul, Numerii, Denteronomul... Isaia, Ieremia împreună cu Plângerile și epistola sa...«⁵

Ce-i drept mulți scriitori omit această scriere, însă această omitere zace în împrejurarea că autorii convinși fiind de originea Ieremiană a ei, o consideră de un singur op împreună cu profeția lui Ieremia și din acest motiv n'o mai înșiră separat.

Fiindcă în textul original nu se amintește nicăiri autorul Plângerilor și dat fiind că suprascrierea nu-i canonică și că ea lipsește din unile traduceri, unitatea autorului și autenticitatea cărții au început a fi discutate în cercul scriitorilor mai noi.

Întăele atacuri începură pela 1712, când autorul *Herman von der Hardt* atribue Plângerile lui Daniel, celor 3 tovarăși ai lui, Șadrach, Meșach, Abed-Nego și regelui Ioachim. Fiecare dintre aceștia ar fi scris câte un capitol din cele 5. *Steinthal*, vede bine, că cine a scris II și IV, acela n'a putut scrie și I, III și IV, iar pentru a recunoaște aceasta nu-i nevoie decât de puțin

¹ Com. la P. s. I.

² Prol. in P. s. 15.

³ Epsif. Haer. 8. 6.

⁴ Ieron. Prolog gal.

⁵ M. G. XX p. 580—581.

simț estetic. Acestora li se atașează mai târziu un *autor anonim*, în *Tübinger theologische Quartalschrift* 1819, Heft I, apoi *Augusti*, în *Introducerea sa* la V. T. pag. 227.

Conz, a dezvoltat mai departe această teză negativă,¹ iar *Kalkar* o reia² din motivul, că Plângerile sunt plasate între Chetubim.

Părerile lor nu sunt generalizate; aflăm autori cari se opun acestor afirmări. Așa b. o. *G. L. Bauer*, zice în *Introducerea sa* în această legătură de idei:

Ieremia nu-i amintit nicăiri ca autor al acestor Plângeri, însă tradiția și, ce este mai important, asemănarea stilului ne spun aproape sigur că ele nu provin dela un altul decât dela Ieremia. Iosif le induce, continuă acelaș, sub numele lui Ieremia, iar *Origen* și *Ieronim* consideră »Profețiile și Plângerile« de părți întregitoare ale cărții lui. Acelaș drum l-a bătătorit *Pareau*. Discutând problema autenticității Plângerilor, el formulează concluzia pe care mai târziu *Keil* o folosește ca argument sigur în contra criticei superficiale, care sustrage lui Ieremia Elegiile ce-i poartă numele.

Nu se poate crede, zic criticii, ca tocmai Ieremia să se fi exprimat astfel despre profeți, cum o face aceasta autorul Plângerilor la II 9. Însă Plângerile neagă în acelaș mod, zice *Tarnavski*, viziunea profetului, în care contestă existența legii; în care mod adică în timpul acesta legea n'a fost spre ocrotire, așa și viziunile n'au fost spre consolare.³ Nici unitatea autorului nu-i sigură în ochii criticilor, ceea ce reiese, zic ei, din ordinea neregulată în care este așezat alfabetul ebraic în diferitele elegii.

Thenius, face cercetări amănunțite și dă prioritate literară cap. II și IV, singurele pe cari le atribuie lui Ieremia;⁴ pe când în ochii profesorului de mai târziu *Cornill*, tocmai cap. II și IV sunt băătoare la ochi. Întrucât ar depinde cu totul de profetul *Ezechiel*: II_{14a} a putut să fie scris numai de unul care a cunoscut Ez. 13 și 22₂₈; »chazon« II₉ este specific lui Ez. II₁; »hadon raglau« ne amintește de Ez. 43₇; iar II₁₅ depinde direct de Ez. 27₃. Conf. și 46 cu Ez. 16₄₆ și 420 cu Ez. 19₉ etc. În con-

¹ In *Bengel's Archiv*, t. IV, p. 161 ș. u., 422 ș. u.

² In *Comm. său* la »Plângerii«.

³ Conf. *Tarnavski* *Intr.* pag. 418.

⁴ *Kurzgefasstes exeg. Hdb.* z. a. T., Leipzig, 1855, pag. 117.

secință a formulat *Schrader*¹ rezultatele acestor operații critice astfel: Pentru vechea tradiție, care admite de autor pe Ieremia ne-am putea referi la apropierea dintre cuprins, spirit, ton și limbă. Însă tocmai limba are atâtea particularități, iar forma artistică din I, II, IV e atât de puțin ieremiană; lipsa anumitor particularități ieremiane și contrazicerea dintre Profeții și Plângeri e așa de bătătoare la ochi, încât Ieremia ca autor e foarte puțin probabil, dacă nu chiar imposibil de admis.

Nügelsbach analizează în mod detaliat cartea Plângerilor și ajunge la concluzia, că numai opera lui Ieremia poate fi; își inversează însă această părere către finea vieții sale.

Motivele care l-au determinat a-și inversa părerea de mai nainte sunt acestea: Tradiția se bazează pe argumentul oferit de LXX, care nu-i de-o autoritate hotărâtoare, iar felul de vorbire a Plângerilor diferă cu totul de cel din cartea profetului Ieremia.

Ewald,² combate autenticitatea Plângerilor, pe cari le atribuie unui discipol al lui Ieremia, lui Baruch, sau altuia.

Mai târziu *Kuenen*³ susține, că capitolele I, III și IV sunt în ceceace privește poezia mult superioare celorlalte două capitole. Concluzia care o trage e, că autorul nu e unul și același pentru ambele părți.

Budde, grupează capitolele în felul următor: I, II, IV—V—III. Capitolul III pe care îl atribuie unui alt autor, e o imitație după celelalte. Acelaș lucru îl susține și *Stade*.⁴

Nöldeke ia ca punct de plecare obiecțiunile aduse de Thenius, dar ajunge mult mai departe în direcția negativă. El are pentru fiecare dintre cele 5 Plângeri câte un motiv pentru a le combate autenticitatea. Dacă Plângerile n'au ieșit din condeiuul unui singur autor, atunci nu se poate admite aceeaș etate a celor 5 capitole din câte constau Plângerile. Capitolul I și II au ieșit din una și aceeaș mână, capitolul III e cea mai nouă parte integrantă a Plângerilor, iar ordinea ar fi următoarea: S'a scris mai întâi capitolul II și IV apoi și V și în sfârșit III. Aceasta pentru că cap. III e scris cu totul în spiritul literaturii exilice-postexilice, în spiritul

¹ În noua preluare a introducerii lui Wette, 339.

² Geschichte Israel, t. IV., p. 22 și urm.

³ Einl. in die B. des A. T. Fr. in Br., 1887, 1894, 147. 9.

⁴ în Gesch... Israel, Berl. 1888—1880, I, 701.

Psalmlor din acele timpuri. Drept urmare au îndrăznit unii, bunăoră *Löhr*,¹ a susține, că III s'a vărât între celelalte elegii în scopul intenționat de-a pune toate cele 5 elegii în serviciul cultului. Mai nou *Gautier*,² merge până a admite 5 autori, diferiți deolaltă din mai multe puncte de vedere. Dar deși nu-i Ieremia autorul scrierii, el a influențat mult asupra ei. Aceia cari au scris-o s'au inspirat din el, ei au fost discipolii, continuatorii lui, iar dacă am voi să grupăm scrierile biblice după afinitatea lor, Lamentațiunile își află locul lor natural, de-a dreapta lui Ieremia.

Obiecțiunile mai de căpetenie ale criticilor constau deci; a) în deosebirea de limbă și idei, care se constată între Plângeri și Ieremia; b) în faptul că autorul Plângerilor împrumută din Ezechiel. *Nägelsbach* a compuso minuțioasă tabelă a cuvintelor și a diferitelor lor forme care se găsesc în Plângeri și cari în Profețiile lui Ieremia nu se întâlnesc.³ Cum se explică, zice *Nägelsbach*, că Ieremia nu întrebuițează nici când »*elion*«, nici când »*adonai*«, singur ca nume al lui Dumnezeu, pe când acest din urmă se găsește de 14 ori în Plângeri? Dece nu are Ieremia nici când »*lamo*«, »*șomen*«, »*zana*«, »*anach*«, nici când »*șe*« relativ, nici când »*bekereb*« fără sufix, »*aphaă*«, »*hazah*«, »*negginah nasa panim*«. Expresiile »*rabbati*« (I 1), se întâlnesc numai în Plângeri; »*abel*« (I 4), »*pelaim*« (I 9), nici când la Ieremia, de vremece toate acestea se întâlnesc mai mult sau mai puțin în cartea Plângerilor? Tot pe teza limbii se bazează mai nou *Nickel*⁴ când spune, că probabil o parte din Plângeri s'a scris de Ieremia, iar cealaltă parte s'a adaus mai târziu de către un martor ocular.

Adevărat că limba cărții profetice se deosebește de cea a Plângerilor. Nu se putea doar întrebuița aceeași limbă în proză ca și în poezie. Astfel se explică lipsa cuvintelor »*elion*«, »*adonai*« etc. din profetia lui Ieremia.

Ce-i drept limba ebraică este poetică prin ea însăși, încât nu suntem nevoiți a ne aștepta la o limbă proprie poezilor. Cu toate acestea ei preferă unele cuvinte neuzitate în proză, de

¹ *Klagel.* pag. XV.

² *Introduction II* pag. 164.

³ *Lange* XV.

⁴ *Grundr. der Einl.* A. T., Münster in W., 1924, 267.

exemplu »enoș«, »oni«, pentru »iș«, folosesc unele epitete în locul substantivelor, de exemplu: »abir« »cel tare«, pentru Dumnezeu; »lebaba« = alba, pentru luna; diferite particularități de sintaxă menite a introduce în frază o mai mare scurțime; astfel suprimă adesea articolul, renunță la folosirea statului construct înaintea prepozițiilor etc. Așa că din cuvintele amintite de Nägelsbach întâlnim la Ieremia, numai cât' sub o altă formă gramaticală. Așa de exemplu I 1 »rabbati« = plin, se află la Ieremia LI, 13 sub forma prescurtată »rabbat«.

Lam. I, 4: »abel«, = »plângând, se întâlnește la Ieremia VI. 26 și XVI. 7 ca substantiv »ebel«; I 9 »Pela« = lucru admirabil, Ieremia îl folosește XXXII 17, 27, sub forma »pala« = a fi admirabil etc.

Nici unul din cuvintele amintite de Nägelsbach nu se află în toate cinci capitolele; astfel: »anch« numai în I (de 4 ori); »nasa« »panim« numai în IV, 16 etc. Pe lângă aceasta mai trebuie amintite asemănările ce se constată între dicțiunea profețiilor și a Lamentațiunilor. Autorul Plângerilor repetă cuvinte și cugetări cari sunt caracteristice lui Ieremia. Așa de 4 ori »neena« I 4. 4. 11. 21; »iaga« de 5 ori I 4. 5. 12, III 32. 33, expresie care în întreg Vechiul Testament nu se mai află decât de 3 ori; »suf-nefeș« = a converti sufletul Lam. I 11, 16, 19; »ma« — mânia funiei Lam. I 12 b II 3-a; »Toți vrăjmașii tăi au deschis gura în contra II, 16, (ta) III 4 (noastră).

Confruntând următoarele locuri se poate constata o înrudire între limba Plângerilor și cea a profețiilor:

Pl I 20 IV 13 conf. cu Ierem. XIV 7, 18; Pl II 14 conf. cu Ierem. XIV 13; Pl I 16 II 11, III 49 cu Ier. VIII 21 IX 16 XIV 17; Pl. III 52 cu Ier. XV 26:

Se remarcă multe expresii cari sunt proprietatea lui Ieremia, ex.: »toți amicii ei au părăsit-o« I 2 b; »amanții tăi te-au părăsit« Ier. IV 30 b; — Eu am chemat amicii mei și ei m'au înșelat Lam. I 19-a; conf. »megura misabib« II, 22 cu »magor tisabib« Ier. VI, 25. XX, 3, 10. XLVI, 5. XLIX, 29; »haiti sehok« III. 14 cu »hiti lishok« Ier. XX. 7; »Toți amanții tăi te-au uitat« Ier. XXX. 7, — »potirul« Lam. IV 21 b, »la acest potir«, Ier. XXV, 15.

Se știe că lui Ieremia îi place să facă aluziune la cărțile mosaice. Acelaș mod de vorbire se constată și în Plângeri. Conf.

Plâng. I, 20 și IV, 13 cu Ier. XIV 7 8 și Deut. XXXII, 25; Plâng. II 17 cu Lev. XXVI 14 25; apoi Plâng. IV 10 cu Deut. XXVIII, 53 et.

Autorul Plângerilor aduce aceleași motive pentru nenorocirea ce-a ajuns poporul, ca și Ieremia Conf. Plâng. I, 5, 8, 18 cu Ier. XIV, 7; Plâng. II, 14 cu Ier. II, 8; Plâng. III, 42 cu Ier. XVI, 10—12; Plâng. IV, 6, 2, cu Ier. XVII, 1—3.

E specific ambelor scrieri a folosi pentru Ierusalim terminii »fecioară, fiică«,¹ circumscrierea pentru, »a plânge«,² expresiile »megura, misabib«,³ deasa întrebuintare a lui »seber« sau »seber bath«⁴ etc.

Despre o contrazicere între Plângeri și profețiile lui Ieremia nu poate fi vorba; totată de puțin verosimilă e afirmația (lui Schader, Löhr, Gautier), că autorul cărții noastre ar fi folosit profețiile profetului Ezechiel. Ca dovezi aduc ei două locuri: II 14 și II 15. Locul II 14 îl compară cu Ez. XII 24 XIII 5 iar II 15 cu Ez. XXVII 3 XXVIII 12. Ei zic: Cuvintele: »nebiaik hazu lak šave vetafel« II 14 sunt expresii cari se întâlnesc numai la Ez. Ele sunt citate după Ez. XII 24 XIII 6, 7, 89, 10, 11, 14, 15, 23; XXI 28, 34; XXII 28, căci în afară de aceste locuri nu mai sunt în V. T. expresiile: »haza šavé« și »tafel«. Și »kelilot tofi« e o expresie Ezecheliană XXVII 3, XXVIII 12. La Ieremia nu se află nici odată »kalil«. Însă aceste 2 locuri sunt mărturii mult prea slabe pentru a dovedi că autorul Plângerilor a folosit profețiile lui Ezechiel. Oare autorul Plângerilor să nu fi cunoscut și el acele 3 expresii,⁵ trebuia să le învețe dela Ezechiel?

Se mai afirmă că în Pl. V. 7 calamitățile s'au trimis pentru păcatele părinților, în profețiile lui Ieremia se neagă însă, că ar fi păcatele părinților cauzele calamităților. Confruntând însă Pl. IV 6. III 42. V 16 cu Ieremia XXXII 18, și XVI 11, se vede în care mod păcatele proprii și păcatele părinților se numesc cauzele calamităților.⁶

¹ Conf. Pl. I 15, II 13 cu Ier. XIV 17.

² Conf. Pl. I 16, II 18 III 48 cu Ier. IX 1 XIII 17 XIV 17.

³ Conf. Pl. II 22 cu Ier. VI 25 XX 3. 10, XLVI 5.

⁴ Conf. Pl. II 11, 13. III 47, 48, IV 10 cu Ier. IV 6, 20, VI 1, 14, VIII 11, 21, XIV 17.

⁵ Din contră ele se găsesc, numai că sub altă formă. Conf. »haza« din Plângeri cu »seker« din profeții.

⁶ Tarnavski, op. cit. și pag. cit.

O obiecțiune mai puțin importantă ar fi, în sfârșit, înegalitatea valorii poetice dintre cele 5 Plângeri, la care *Reuss*¹ răspunde: »cu atât mai puțin evident este, că valoarea poetică a singuritelor cântări ar fi atât de inegală încât să trebuiască să ne gândim la mai mulți autori. Că numai a 2-a și a 3-a cântare ar fi demne de Ieremia, aceasta e chestie de gust. Chiar dacă obiecțiunea ar fi întemeiată, nu îndreptățește la o atare concluzie. Din înegalitatea poetică a unei opere trebuie oare a concluda numai decât la mai mulți autori? Dacă da, atunci căruia dintre scriitorii noștri iar rămânea opera întreagă.

Nici în dramele lui *Scheakespeare* nu stau toate actele la aceeași înălțime poetică, și cu toate acestea nu-i vine nimănui în minte a contesta o parte sau alta.²

Noi nu putem împărți lucrarea între mai mulți autori. Unitatea planului, care se observă în Plângeri, nu admite acest lucru.

Din motive interne și externe se poate concluda, că numai Ieremia este autorul cărții de care ne ocupăm. »Echa« este cuvântul ce se întâlnește în fruntea alor trei cântări. Cum puteau să înceapă mai mulți autori cu unul și același cuvânt?

Caracterul blând și elegiac a personalității lui Ieremia îl recomandă pe el de poetul acestor elegii, iar cap. III, unde poetul e descris ca persecutat fiind de conaționali săi, vorbește direct în favoarea lui Ieremia. Că profetul Ieremia este cel care vorbește, reiese din compararea versului 48—50 din Pl. III, cu Ier. XIV 17.³ Tocmai deaceia leagă LXX și Vulgata Plângerile de cartea profetului Ieremia. Afară de aceasta, capitolul V din Vulgata are ca titlu: »*oratio Ieremiae prophetae*«.

Tradiția, care consideră pe Ieremia de autor al Plângerilor are o mulțime de adepți printre scriitorii de valoare. Amintim între alții pe: *de Wette*,⁴ *Strähelin*,⁵ *Keil*,⁶ *Delitsch*,⁷ *Kaulen*,⁸ *Kautsch*,⁹ *Cornill*,¹⁰ *Cornely*,¹¹ *Fillion*.¹²

¹ Das A. T. V. Braunsch, 1893 p. 298.

² Wiesmann, Bonner Zeit... 1928 II p. 106.

³ Mai multe exemple vezi pag. anterioare.

⁴ Bibl. Kom. über Jer. 1872 pag. 549.

⁵ Einl. indie heil. Schr. 1899 p. 187.

⁶ Abriss p. 118.

⁷ Einl. in das A. T. 1896, pag. 230.

⁸ Manuel d'Introduction, Paris 1928 pag. 715.

⁹ Histoire... 449.

Punctul de vedere al acestora îl reprezintă și teologii români. Așa Onciul¹ afirmă, că Ieremia a cunoscut cele descrise din propria-i experiență. Împrejurările personale ale autorului Plângerilor sunt întocmai cele ale profetului Ieremia. Că autorul e Ieremia o arată limba, stilul și spiritul în cari sunt scrise cântările. Așa *Isopeșcu*² și *Olariu*,³ iar părintele Dr. V. *Tarnavski* se sprijinește în Introducerea sa,⁴ la pag. 416—18, pe argumente serioase pentru a combate pe acei raționaliști și romano-catolici, cari încearcă a contesta autenticitatea acestei scrieri. Punctul de vedere tradiționalist îl susține în mod categoric și profesorul dela facultatea din capitală, *Popescu-Mălăești*, când la pag. 75, din traducerea D-Sale la Plângeri, vorbind despre nenorocirea din sec. VI zice: »Printre pietrele sfărâmate, pe aceste locuri pustii, cuprins de jale și durere rădăcia prorocul Ieremia plângând pe ruinele țării sale. Mult amar de vreme trăise și suferise cu ai săi și dela ai săi. Chinuit de gânduri, începu să-și depeze viața și luminat de duhul cel de sus văzu înaintea lui tot trecutul neamului său. Atunci pe acele rămășițe sfinte ale Ierusalimului cântă, în versuri de poiet, toată jalea și amarul lui și al neamului lui. Versurile scrise de el atunci ni s'au păstrat sub numele de »Plângerile lui Ieremia«.

Se vede, că tradiția care atribue profetului Ieremia Plângerile, este totatât de sigură ca și oricare altă tradiție importantă transmisă nouă de lumea antică.

7. TIMPUL ȘI LOCUL SCRIERII.

Privitor la locul și timpul scrierii nu se poate hotărî nimic sigur din conținutul cărții.

În II Cronici aflăm la capitolul XXXV un raport detaliat asupra morții lui Iosia. Iosia e prezentat acolo ca neascultând de voia lui Dumnezeu »prin faptul că s'a dedat unui războiu.«

Cronicarul zice, că Iosia fiind rănit la Meghido, e adus la Ierusalim, unde moare și unde este înmormântat. Se mai vor-

¹ Manual de Intr. în Sf. cărți ale T. V. Cernăuți 1889 p. 157.

² *Candela* pe anul 1907 pag. 671 ...

³ Intr. în Sf. cărți ale Test. V. și N. Caransebeș 1891 pag. 99.

⁴ Intr. în Sf. cărți ale V. T. Lern. 1928.

bește de-o elegie compusă de Ieremia cu prilejul morții lui Iosia și de-o colecție de cântări de jale. Cronicarul continuă apoi: »și tot Iuda și Ierusalimul au plâns pentru Iosia. Și a făcut Ieremia plângere pentru Iosia, și toți boerii și jupânesele au rostit plângere pentru Iosia până astăzi, și s'a dat poruncă pentru ea întru Israel, și iată s'a scris la Plângeri«.

Acest text a dat motiv mai multor scriitori, a referi la Iosia »Plângerile lui Ieremia« și a susținea că sunt scrise îndată după moarte cu scop de a-l deplânge pe regele răposat. Părerea aceasta e admisă deja de *Iosif Flaviu*,¹ care a declarat, că pe timpul lui exista încă »*Kina*« lui Ieremia asupra lui Iosia menționate de cronicar.

Această interpretare greșită, care e și cea a Targumului, provine dela pasagiul IV. 20 din Plângeri, unde autorul deplângând soarta regelui îl numește pe acesta »unsul Domnului«. S'a aplicat din eroare această expresie la Iosia. Intrucât e vorba despre Zedechia. Acest poem nu se poate aplica la Iosia, în contra părerii lui Thenius, Eichhorn, Nöldecke, intrucât numele regelui nu se află în Plângeri, ba nici măcar aluzie nu se face la el. Apoi din descrierea, pe care o fac Plângerile, reiese, că Ierusalimul este dărâmat. Acest fapt s'a întâmplat la 587 a. Chr. sub Nabuhodonosor (604—562), pe când Iosia a murit pe la anul 611, pe tronul Babiloniei fiind atunci Nabupolassar (626—605).

Pasagiul din Cronici nu constituie un argument în favoarea ipotezei tradiționale, care atribue lui Ieremia Plângerile. Prin expresia »*Kinoth*«, cronicarul n'a putut să se refere la Plângeri, cum cred *Budde* și *Cornill*. Din textul luat din cartea Cronicilor reiese doar atât, că a existat o scriere extracanonică de felul Plângerilor, pe care Ieremia a scris-o la adresa nenorocitului rege Iosia. Această scriere fiind perdută, n'o cunoaștem.

Löhr, în capitolul său: »Zur Frage nach der Entstehung des Buches«,² căutând a fixa unele date precise privitoare la Plângeri, formulează următoarea ipoteză: Cap. II și IV sunt strâns înrudite întreolaltă după formă și conținut. Vorbind despre formă se gândește la aceeași ordine alfabetică și la Ezechiel, iar fiind

¹ Ant. X. 5. 1.

² XV.

vorba despre conținut, ele se completează reciproc. În rândul al doilea, cap. I vădește o oarecare înrudire cu cap. II; caracteristica e accentuarea păcatului. Apoi cap. III presupune, prin imitația ordinei alfabetice a cap. IV, pe acesta ca existent, ca ieremian chiar.

În rândul ultim, se consideră, zice Löhr, cu tot dreptul cap. II și IV ca cele mai vechi, iar cap. III, ca cea mai nouă parte constitutivă a colecției. Cap. II și IV ca cele mai vechi datează de pela 580 și au un singur autor; cap. I dela 540; iar cap. III s'a format probabil pela 325. Așadar s'au format în timpul exilului, mai întâi cap. II și IV, la care s'a adaus cap. I ca fiind aproape înrudit cu cap. II. În afară de Plângerile acestea s'au mai versificat și altele, de exemplu cap. V.

Pe la finea erei persane, pela 325, s'a dat Plângerilor constituția lor de azi. Acela, care a întreprins această redactare, nu-i altul decât autorul capitolului III.

Dar situația pe care o descrie poetul în Plângeri e bine desemnată. E vorba despre catastrofa care a pus capăt imperiului iudeu. În Plângeri se cântă căderea Ierusalimului. Căderea s'a întâmplat în ziua a 9-a, luna 4-a, anul al 9-lea, din domnia lui Zedechia. Plângerile lui nu s'au putut scrie mai 'nainte de această dată și *nu poate fi considerat altul ca autor, decât profetul Ieremia*, care a fost martor ocular al acestor evenimente. Ieremia, știm, e o fire sensibilă și impresionantă. Impresiile pe cari le culege le traduce îndată prin cuvinte în plângeri ori rugăciuni, ceea ce s'a întâmplat și cu evenimentul zguduitor dela anul 587.

După căderea Ierusalimului Ieremia rămâne lângă amicul său Godolia, noul guvernator al provinciei Iuda.

Godolia rezidă în Masepha, unde petrecu și profetul până în momentul când guvernatorul este asasinat prin întriga lui Ismael, un membru al familiei regale. În urma acestei întâmplări, fu constrâns Ieremia a se refugia împreună cu alți Iudei în Eghipt.

Godolia fu omorât în a 7-a lună din anul al 4-lea din domnia lui Zedechia, deci Ieremia a petrecut la Masepha circa 3 luni de zile după căderea cetății. În acest timp Ieremia a compus cartea, care conține cele 5 elegii numite Plângeri. Profetul a trebuit să dea expresie simțămintelor sale mâhnite.

Imediat după catastrofă n'a putut scrie, întrucât îi trebuia un timp de reculegere sufletească, trebuiau să treacă oarecari zile, pentru a se liniști; totatât de sigur e însă, că nici prea târziu n'a scris, întrucât cântările tradează o amintire proaspătă a evenimentelor. Bine zice Reuss,¹ că un om de inimă n'are timp nici curaj să compună poezii de felul acestora și încă în ordine alfabetică, în fața bărbaților ce se luptau cu moartea, în fața copiilor cari strigau după mamele lor, și în fața femeilor cari în chinurile turbate ale foamei priveau cu lăcomie spre însăși carnea odraslelor lor.

Aceste elegii s'au scris într-o bună dispoziție sufletească, dar sub impresia amintirilor dureroase.

Din expunerile de până acum rezultă, că cele 5 cântări au un singur autor, și că ele n'au putut fi compuse în timpuri și locuri diferite. Locul unde s'au scris Plângerile e Masepha, unde petrecu Ieremia intervalul de timp dintre distrugerea Ierusalimului și plecarea profetului în Egipt, și nici decum Ierusalimul, cum ne informează suprascrierea pe care-o poartă cele mai multe versiuni, sau Egiptul, cum cred unii critici mai noi.²

8. UZUL LITURGIC ȘI LOCUL PLÂNGERILOR ÎN CANON.

Plângerile ocupă la Evrei loc în clasa chetuvim între cele 5 Megilloth. Megilloth sunt: Cântarea-Cântărilor, Rut, Plângerile, Eclesiastul și Estir. Această ordine s'a adoptat în primile ediții tipărite 1486 (Soncino, megilloth), 1487 (Napoli, chetubim), în 1488 (Soncino, întreaga Biblie), și apoi în toate Bibliile imprimate. Este ordinea în care le folosește Sinagoga în decursul anului liturgic.

Ele se citesc la diferite serbări: Astfel la Paști se citește Cântarea-Cântărilor și se rapoartă la eșirea poporului din Egipt; la seceriș cartea Rut; Eclesiastul la sărbătoarea colibelor; Estir la sărbătoarea Purim; iar »Plângerile« încă și în ziua de azi se cântă în sinagogă la 9 Ab, ziua căderii Ierusalimului.

¹ Die hebr. Poesie... 297.

² Pentru afirmarea lui Nägelsbach, Ewald, Fillion, că Plângerile ar fi scrise în Egipt, lipsesc dovezile. Locuri ca IV¹⁸ V⁵⁻⁸ nu au înțelesul, că poetul trăia printre refugiați.

Precum Israeliții au hotărât această carte ca lectură sfântă întru amintirea evenimentului trist dela 586, astfel a devenit lege la ei, ca atunci când Iudeul este întristat din cauza vreunui deces, să nu se facă altă lectură decât din Iob și Plângeri. Plângerile au trecut încetul cu încetul și în cultul bisericii creștine. În biserica romano-catolică se citesc în săptămâna patimilor părți din Plângeri. Se fac în acea săptămână trei lecturi, în fiecare din următoarele trei zile: În Joia verde lectura primă o formează Pl. I 1—5; a doua Pl. I 6—9, a treia Pl. I 10—14; în Vinerea cea mare întâia lectură Plângerea II 8—11; a doua, Plângerea II 12—15; a treia, Plângerea III 1—9; iar Sâmbăta a) Plângerea III 22—30, b) Plângerea IV 1—6, c) Plângerea V 1—11. Fiecare dintre aceste lecturi sfârșește cu cuvintele: »Ierusalem, Ierusalem convertere ad Dominum Deum tuum« și cu câte un răspuns. La Evanghelici au folosit *Ludekus* și *Lossius*, fragmente din Plângeri pentru compozițiile lor destinate la serviciul divin din săptămâna patimilor; iar *Nicolae Selnecr* († 1592) a prelucrat toate Plângerile spre acest scop.¹ Motivul introducerii în cultul bisericii lor îl arată foarte bine *Allioli*² când zice: »Die Kirche wolle, dass die Gläubigen in den grossen Strafen, welche Gott durch Nebucadnezar über Jerusalem verhängt hat, die noch viel ärgere Züchtigung erkennen, die Gott nach dem schrecklichen Messiasmorde über Israel gebracht hat... Sie will in dem Falle Jerusalems die Uebel betrauern, die von äusseren und inneren Feinden über sie selbst gekommen, die Verfolgung der Brüder, die Verwüstungen der Irrlehrer, die Zügellosigkeit der Meinungen, die traurigen Fortschritte der Gleichgültigkeit im Glauben, des Verderbnisses der Sitten. Sie will in der Verwüstung und den Strafen Jerusalems die Verwüstung und Strafe zu betrachten geben, die über jede Seele kommt, welche den Tod der Sünde stirbt. Sie will in dem Zustande der zerstörten Stadt und des heimatlosen Volkes den heimatlosen Zustand der ganzen Menschheit beweinen lassen, die durch Adams Sünde in Verfall und Zerrüttung geraten ist. Sie will endlich in dem gestraften Volke Jesum Christum selbst vorstellen, sofern er an die Stelle der ganzen Menschheit getreten ist und die Strafe für ihre Sünden gelitten hat«.

¹ La noi nu s'au introdus Plângerile în cult, deși s'ar putea face lectură cu mult folos sufletesc din Plângeri, cu ocazia calamităților publice.

² La Neumann II pag. 486.

Am spus, că locul Plângerilor e la Evrei între cele 5 Megilloth. Locul lor nu a fost însă totdeauna cel dintre Megilloth.

Iosif Flaviu,¹ numără 22 de Scrieri sfinte și le împarte în trei clase. La clasa întâi înșiră Pentateuhul, la a 2-a 13 Profeți, iar la a 3-a scrierile cari conțin: »imnuri către Dumnezeu și reguli de viață pentru oameni«.

In clasa I avem: 1. Facerea, 2. Eșirea, 3. Leviticul, 4. Numerii, 5. a II-a lege;

In clasa II-a: 1. Iosua, 2. Judecători cu Rut, 3. două cărți Samuil, 4. două cărți ale Regilor, 5. două cărți Cronici, 6. Esdra și Neemia, 7. Estir, 8. Isaia, 9. Ieremia și Plângerile, 10. Ezechiel, 11. Daniel, 12. Cei 12 Profeți mici, 13. Iob;

In a III-a imnuri către Dumnezeu și reguli de viață pentru oameni... între cari numără: 1. Psalmii, 2. Proverbele, 3. Eclesiastul, 4. Cântarea-Cântărilor. Acestea sunt după împărțirea lui Iosif Flaviu cele 22 cărți sfinte. El adaugă Rut la Judecători, combină cărțile: Regi, Samuil, Cronici, Esdra și Neemia, Ieremia și Plângerile și consideră pe cei 12 profeți mici de o singură carte.

El nu plasează deci Plângerile între Chetubim, ci între scrierile profetice, adăugându-le cărții lui Ieremia. Aceeaș ordine o urmează și în canonul bisericesc Plângerile.

Aici ele sunt adause imediat după cartea profetului Ieremia. Această poziție o ocupă Plângerile în traducerea alexandrină, în Peșitta, Vulgata, în traduceri făcute depe acestea și în enumerările canonului dacă se amintesc, iar dacă nu se amintesc atunci au a se considera cu profeția lui Ieremia de un singur op.

Dintre scriitorii mai noi *Noeldeke* crede, că locul pe care azi îl ocupă cartea Plângerilor în LXX n'a fost dela început acesta; dar ipoteza sa voește s'o susțină cu argumentul slab, că cele două cărți ale lui Ieremia au fost traduse în grecește de doi înși diferiți deolaltă. Acest fapt reiese, zice el, din împrejurarea, că Plângerile sunt pline de ebraisme, fiind traduse foarte literal, pe când în traducerea lui Ieremia din contră se constată o mare libertate. Nici *Cornill*² nu admite, că locul Plângerilor a fost cel din LXX de azi, căci dacă ar fi ocupat Plângerile de la început locul pe care azi îl ocupă, atunci nu se poate explica, cum

¹ Contra Apinionem (scrisă pela 100) I 8.

² Întrod. IV, 1896, pag. 230.

de la un moment dat au fost smulse din locul lor original și transportate între Chetubim? Dar noi am spus, că motivele din cari s'a făcut această permutare sunt de ordin liturgic, iar pierderea suprascrierii menționate s'a întâmplat în momentul când Plângerile au fost smulse din cadrul scrierilor ieremiene și plasate între Chetubim. Cuvintele: »și a fost după«... arată clar, că Plângerile continuă opera aceluiași autor, respective formează o legătură naturală cu profeția lui Ieremia, care a premers Plângerilor. În clasa Chetubim Plângerile urmează după cartea Rut; ori este bine știut, că între Rut și Plângeri nu poate exista vre-o legătură de timp sau alta; și atunci, crezându-se superfluă acea notiță, s'a eliminat din fruntea cărții. Că suprascrierea a existat în textul prim (ebr.), e dovadă structura semitică a notiței în chestie, și nu ajunge nici decât a crede, că înainte de-a fi scrisă în grecește, acea frază a fost cugetată într'un idiom semitic, sau redactată de un scriitor obișnuit cu frazele Vechiului Testament, cum în zadar propune *Gautier*. (Într. II, 161).

C'o oarecare aproximație s'ar putea ști timpul, când au fost smulse Plângerile din locul lor original și aranjate între Chetubim. Cea mai veche mărturie pentru poziția Plângerilor între hagiografe este Baba-batra 14b, unde arătându-se ordinea hagiografelor (Chetubim) se înșiră: Rut și cartea Psalmilor și Iob și Proverbele, Eclesiastul, Cântarea Cântărilor și Plângerile. Gruparea celor 5 megilloth într'un mănunchiu s'a întâmplat însă mai târziu. Probabil în epoca masoretică (VI—XI), întrucât în epoca mișnică și talmudică ordinea cărților nu era fixată. Aranjamentul definitiv al celor 5 cărți nu s'a făcut decât după sec. XII.¹

Cartea a făcut întotdeauna parte din canonul ebreesc și creștin. Isus fiul lui Sirah, cunoaște aproape toate scrierile canonului ebru. La cap. 497 se amintește și Ieremia prin cuvintele: »Ars-au cetatea cea aleasă a sfințirei, și au pustiit căile ei prin mâna lui Ieremia«. Să fie oare o aluzie la Plângeri?

În Noul Testament cartea Plângerilor nu se întrebuințează. Acest fapt nu trebuie să ne îngrijoreze. Mai sunt și alte cărți canonice cari nu sunt citate și la cari nici măcar aluzie nu se face în cadrul scrierilor Noului Testament. Este cazul cărților Esdra, Neemia, Estir, Cântarea Cântărilor, Obadia, Naum și Ec-

¹ Conf. Podechard, *L'Ecclésiaste*, Paris, 1912, pag. 3.

lesiast. Îmi place totuși să cred, că se reflectează în unile pasagii ale Noului Testament, idei din Plângeri. Iată acele locuri paralele:

Plângeri:

Pl. I 15 »... călcat-a Domnul ca în teasc pe fecioara fiica Iuda«.

Pl. IV 2 »cei ca aurul curat prețuiți, cum sunt acum socotiți ca niște vase de pământ«.

N. Testament.

Apoc. XIV 19 »... îngerul a cules via pământului și o a pus în teasca cel mare al mâniei lui Dumnezeu«; sau Apoc. XIX 15 »... să lovească neamurile și va călca teasca vinului mâniei lui Dumnezeu.

II Cor. IV 7 »și avem comoara aceasta în vase de lut«.

Cartea de care ne ocupăm este scrisă sub inspirația Duhului sfânt, dovadă că deja Iudeii palestinieni o enumără în canonul cărților lor, ca adaos la scrierea profetului Ieremia, iar școlile iudaice din Babilonia, făcând bilanțul cărților canonice, enumără 24 cărți, întrucât Rut și Plângerile le enumără aparte. Ce-i drept *Filo* nu menționează Plângerile, dar el nu citează nici pe Ezechiel, Daniel. Estir etc. *Iosif Flaviu*, am văzut, numără 22, pe cari toți Iudeii le consideră de sfinte și pentru cari sunt ei în stare a-și da viața, dacă e nevoie. Cu aceasta e de acord și canonul Bisericii, ceea ce reiese din enunțările sf. Părinți și din deciziunile sinoadelor, cari se provoacă la Plângeri ca la o carte inspirată.

Astfel, de mare importanță e consemnarea făcută de *Origen*, pe care o cunoaștem dela Eusebiu,¹ Hist. eccl. VI, XXV. El citează Plângerile și le numără în lista scrierilor canonice ale vechiului Testament. El numără în total 22 cărți, iar Plângerile le atașează profeției lui Ieremia. Mai departe *Atanasie*² ne dă o consemnare importantă în epistola s'a festivă: Sunt 22 cărți ale Vechiului Testament: Întâia este Facerea, apoi Eșirea, apoi Leviticul și după acestea Numerii.... Ieremia împreună cu Baruh

¹ M. G. 20, 580—581.

² M. G. 1176 și 1436.

Plângerile și epistola etc. *Ciril*,¹ episcop de Ierusalim etc. De consemnările amintite se deosebește printr'o împărțire originală înșirarea făcută de *Epifaniu* († 403). El numără 27 cărți canonice, iar cartea Plângerilor ne fiind cuprinsă în acest număr o amintește cu nota următoare: este încă o altă scriere mică, care se numește: »Kinoth«, ceea ce tâlcuește Plângeri (ale lui Ieremia). Aceasta este împreună cu Ieremia (cu cartea sa profetică).²

Părinții din Orient sunt urmați aproape întru toate de cei apuseni; astfel de: *Ilariu Pictavianul*,³ *Rufin*,⁴ etc. Dintre toți cea mai mare autoritate o are *Ieronim*, grație cunoștințelor sale de limbă ebraică. În prefața celebră, cunoscută sub numele de »Prologus galeatus«, Ieronim înșiră cărțile Vechiului Testament, 22 la număr, dar precum sunt în alfabetul ebraic 5 litere cari au două forme, astfel sunt și între cărțile Vechiului Testament 5 cărți duble, adică: Samuil, Regi, Cronici, Esdra (cu Neemia) și Ieremia cu Lamentațiunile. El observă totodată, că unii scriitori plasează »Plângerile« printre hagiografe.⁵

Ce-i drept la unii lipsesc Plângerile, bunăoră la Meliton din *Sardes*,⁶ († înainte de 194—195), Grigorie de Nazians,⁷ Augustin,⁸ Ioan Damaschinul,⁹ Nichifor,¹⁰ patriarhul etc., dar aceasta se explică presupunând că ei o atașează lui Ieremia fără a o mai enumăra separat.

¹ Cateh. IV, 33 (M. G. 33, 497. ... Isaia una, și Ieremia una cu Baruh și Plângeri și Epistola.

² M. G. 43 277.

³ Prolog. in libr. Psalm. M. L. 9, 241. 15. »Et ea causa est, ut in XXII libros lex Testamenti Veteris deputetur: ... Esaias deinde et Ieremiae cum Lamentatione et epistola...«

⁴ Rufin zice, că toate cărțile pe cari el le numeră, sunt inspirate de Duhul Sfânt.

⁵ P. L. XXIII, pag. 547.

⁶ Intr'o epistolă păstrată la Eusebiu în Ist. bis. cartea IV-a, 26. M. 20, 396—397, Meliton ne dă o consemnare a cărților canonice în care lipsesc Plângerile.

⁷ Carm. lib. I. poem. M. 37, 472.

⁸ De doct. Christ. II. 13.

⁹ In Expositio fidei orthod. lib. IV c. 17. Migne ser. gr. XCIV, 1180.

¹⁰ Nicephori (Patr. Const.) chronogr. M. 110, 1056, numără în conformitate cu sinodul din Laodicea 22 cărți canonice, fără a aminti deosebit Plângerile.

9. VALOAREA CĂRȚII.

În general criticii atribue Plângerilor o valoare religios-morală de seamă. Astfel scrie *Thenius*,¹ că locuri, ca III 22—27 și 37—41, arată în mod evident »cât de abundent este duhul divin revărsat asupra poporului menit a purta sarcina mântuirii.«

La întrebarea, în ce constă importanța acestei scrieri, *Montet*² răspunde: în adâncimea neîntrecută a simțului religios-moral, care face ca această inimă, frântă totodată prin nenorocirea patriei și groaznica urmărire a concetățenilor, să poseadă încă atâta forță, încât identificându-se cu mulțimea păcătoșilor, să se umilească sub brațul urgisitor al lui Dumnezeu și să anunțe dreptatea și bunătatea acestuia. *Cellerier*³ scoate în special laturea edificatoare în relief: Precauțiunea, încrederea în Dumnezeu, bunătatea divină și folosul suferinței se propun în mod clasic în această scriere. *Herder* scrie în importantul său studiu:⁴ Bucățile sunt frumoase și mișcătoare, chiar dacă nu le împărtășim din punct de vedere național. Se află în ele descrieri speciale de jeluire maternă, cari trebuie să-i străbată fiecare în inimă și suflet. Iar *Chateaubriand*⁵ zice, că nu trebuie să ne temem să comparăm această cântare a lui Ieremia cu cele mai alese părți din Homer și Virgil. În acelaș grad se valorifică cartea de către *Nöldeke*,⁶ *L. Segond*, *Driver*, *Kautsch*, *E. König*, *Baumgartner*⁷ etc. Înălțimea la care ajung Plângerile din acest punct de vedere o arată de exemplu locul III 25—33 :

»Bun este Domnul cu ce-i ce nădăjduesc în El, cu sufletul care-L caută.

Bine este să aștepte în tăcere ajutorul Domnului.

Bine este bărbatului să poarte un jug în tinereța lui.

Să stea singur și să tacă, căci El l-a pus asupra lui.

¹ A. Thenius, *Die Klagelieder...*, pag. 113.

² F. Montet, *Etude sur le livre des Lamentations* pag. 27.

³ I. E. Cellerier, *Introduction a la lecture des livres saints de l'Ancien Testament*, Genève, Paris, 1832, pag. 432.

⁴ pag. 534.

⁵ Remarque 19 sur la 17-e livre de martyres.

⁶ »wirklich schöne Elegien«.

⁷ »Das ergreifendste Trauerlied, das je über eine eroberte und zerstörte Weltstadt gesungen worden ist.« (Gesch. Welt I., p. 42).

Să umple cu țărână gura lui, poate mai este nădejde.

Să dea obrazul spre a lovî, să se sature de ocară,

Căci nu lapădă pe vecie, Stăpânul.

Iar dacă supără, tot El mângâie după mulțimea îndurărilor sale...

Savanții sunt de acord că din punct de vedere religios cap. III formează coroana operei. Redactorul a plasat cap. III în centru pentru a da celui tot un »popas mai solid și un punct culminant« (Budde).

După *Steinthal*,¹ aici culminează laturea morală a Plângerilor. »În fond² are această poezie ceva sublim și profund, și trebuie să-i atribuim o valoare de seamă«. Celelalte cântări rămân în fața criticilor mult înapoia acesteia în privința religioasă. Mai aproape de III stă I, urmează apoi V și în rândul ultim IV și II. Tabloul care urmează ar voi să reprezinte în mod grafic valoarea religioasă a Plângerilor, după sistemul criticilor:

III

I V

IV II

La valorificarea religioasă-morală trebuie însă să ținem seamă de anumite circumstanțe. Scrierea aparține Vechiului Testament, și poate prin urmare să împărtășească unele goluri atribuite epocii de dinaintea Creștinismului, când concepțiile religioase nu sunt purificate, când ele nu apar ca ceva desăvârșit, ci poartă mai ales timbrul unei perfecțiuni treptate.

Cu toate acestea, din cartea Plângerilor se desprind importante adevăruri religioase. Se aduc aici la lumină sentimentele de umilință, căință și încredere în Dumnezeu, ale unui popor supus unor grele încercări.

Scrierea are meritul că ne face să cunoaștem națiunea aleasă în intimitatea sa cu divinitatea. Ea contribuie mult la cunoașterea acestei laturi din viața poporului biblic. Astfel, că *prin structura metrică și strofică, prin frumseța remarcabilă a stilului ca și prin adâncimea ideilor, cartea ocupă un loc de frunte în literatura poetică a Vechiului Testament.*

¹ pag. 31.

² Gautier pag. și op. cit.

CALEA SPRE LUMINA DUMNEZE- EASCĂ LA SF. GRIGORIE PALAMA

DE

PROF. Dr. D. STĂNILOAIIE.

Teologia ortodoxă de după Ioan Damaschin era caracterizată de obicei în mod general ca excesiv de tradiționalistă, ca o reeditare până la literă a ideilor teologice și a experiențelor religioase din veacurile anterioare. Întreagă teologia aceasta s'ar reduce în exegeză la Catenae, iar în tratarea specială a chestiunilor dogmatice la diferite combinații ale citatelor patristice. Autorul și-ar permite dela el doar câteva cuvinte pentru legătura citatelor și arareori perifrizarea lor, niciodată însă o adâncire a teologiei anterioare în măsura în care să-și poată însuși, ca o proprietate personală, spiritul acelei teologii pe care apoi să-l cristalizeze în chip firesc într-o formă personală, în legături nouă, din perspective deosebite. N'am observa adică în teologia din a doua epocă bizantină un progres în dezvoltarea și înțelegerea creștinismului.

Judecata aceasta, în forma ei exagerată, se dovedește pe zi ce trece ca greșită. Iar greșala ei provine în primul rând dintr-o prea redusă cunoaștere a teologiei din această epocă, deoarece bizantinologii, în mare parte laici, sau teologii neortodocși au trecut cu indiferența neînțelegerii, sau cu ostilitate peste această ramură a vieții bizantine, lăsând în vraful bibliotecilor manuscrisele cari o exprimă, sau comentându-le cu o suficiență superficială. O altă cauză a pasului pripit cu care ne-am obișnuit să trecem peste această epocă teologică a fost lipsa aparatului aperceptiv necesar în ultimii 80 de ani, cari s'au întrepus între noi și strămoșii noștri crescuți în spiritul teologiei neobizantine. Pentrucă teologia neobizantină nu e ușoară; ea nu e deloc o metafizică externă, asemenea celei din veacurile marilor dispute hristologice, pe care o poate urmări și aprecia și un areligios; ea este o teologie profund

personală, fășnind din rezervoarele celor mai avansate stări de suflet religioase, nefiind decât expresia lor. O astfel de teologie evident că nu o poate înțelege sau aprecia decât epocile cari au experiențe religioase asemănătoare, sau cel puțin să năzuesc spre aceasta.

Prin acestea am dat și o determinare largă a teologiei neobizantine. În teologia Sf. Părinți domină de cele mai multe ori intelectul; teologia de după Ioan Damaschin este o teologie a experiențelor tainice sufletești, provocate prin emanciparea minții de toate ideile — δι' ἀποφάσεων τῶν πάντων — și prin rugăciunea înzistentă, fără cuvinte. Teologia Sf. Părinți, menținându-se în cadrul doctrinei bisericești, consta în a te duce prin concluzii logice, sau prin speculație la adevărul în sine misterios, în a face reflexiuni de ordin intelectual asupra lui, în a-l desvolta; teologia neobizantină, o teologie imprimată cu pecetea spiritului monachal, constă în a descrie după puțină — analogic și inadecvat — contactul ce-l ia inima curată cu Dumnezeu. Acolo Dumnezeu se cugetă, aci se posedă.

Desigur că determinarea aceasta largă a celor două feluri de teologii nu are caracter de exclusivitate. Și în epoca patristică întâlnim o teologie a contactului cu Dumnezeu — e destul să amintim pe Macarie Egipteanul, Pseudo Dionisie Areopagitul, Maxim Mărturisitorul — precum și invers, și în epoca neobizantină o mare parte din teologia ei este o sclavică sistematizare de citate patristice la rubricile diferitelor monografii tratate.

Faptul acesta nu face decât să evidențieze continuitatea și în acelaș timp progresul teologiei ortodoxe în această epocă, care nu face decât să desvolte o direcție inițiată în veacurile anterioare.

Caracterul amintit al teologiei neobizantine e manifestat cu o evidență incontestabilă în literatura de sentințe monachale, iar sistematic în cea care apără și fundamentează în veacul al XIV-lea isichismul, adică metoda apropierei de Dumnezeu nu prin simțuri, nici prin rațiune, ci printr'o intuiție lăuntrică, pregătită anume în singurătate cu ajutorul rugăciunii și al revenirii omului în sine din angrenajul impresiunilor și al reacțiunilor provocate de lumea externă.

* * *

Pasionata polemică isichastă, care a răscolit violent spiritele 4 decenii mijlocii ale veacului al XIV și care este considerată de eminentul cunoscător al acelor timpuri, Henrich Gelzer, ca una dintre cele mai interesante fenomene cultural-istorice ale tuturor timpurilor, n'a putut fi încă supusă unei cercetări critice cuprinzătoare, pentru motivul că mulțimea nenumărată de scrieri din jurul ei odihnește și astăzi în biblioteci în stare de manuscrise. O privire generală asupra acestei polemici a aruncat F. L. Stein în «*Studien über die Hesychasten des vierzehnten Jahrhunderts*», Wien, 1873 și Grigorie Papamihail »Ο ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς« Alexandria, 1911. Pe lângă caracterul lor sumar, cea dintâi mai păcătuiește și printr'o nereținută pornire de-a zeflemisi și înegri continuu mișcarea isichastă cu fruntașii ei și de-a scoate basma curată pe Barlaam. Mai multă înțelegere și seriozitate prezintă explicația lui Ehrhard, că isichasmul este »o reacțiune a teologiei, naționale grecești, împotriva invaziunii scolasticismului occidental«. ¹ De fapt, Grigorie Palama deschide polemica împotriva atacurilor lui Barlaam și cu aceasta seria scrierilor sale isichaste printr'o delimitare a rațiunii ca organ de cunoaștere religioasă. Dintre cele 3 triade de scrieri, cari expun pozitiv și apără metoda și experiențele isichaste împotriva alterărilor și batjocurilor lui Barlaam, ² prima triadă are următoarele titluri și deci probleme: 1. In ce domenii și până unde folosește știința întemeiată pe rațiune. ³ 2. Celor ce s'au hotărât să trăiască în isichie, nu le este fără de folos a încerca să-și rețină cugetarea înlăuntrul trupului. ⁴ Lumina și luminarea dumnezească, despre fericirea în sfințenie și despre desăvârșirea în Hristos. ⁵

Nu este de lipsă să intrăm în cadrele restrânse ale acestui studiu într'o analiză specială a acestor scrieri, pentru a constata ținta spre care tinde teoreticianul isichasmului și implicit al oricărei mistici. Titlurile prezintă o perfectă continuitate. Rațiunea nu este organ sigur și necesar pentru cunoașterea celor supra-

¹ La Krumbacher, *Gesch. d. Byzant. Litteratur* pag. 43.

² Filotei, *Encom. la Grig. Palama*, Migne P. G. 151, 588—9.

³ Cod. Coisl. gr. 100 ff. 103 v. — 114 v.

⁴ Cod. cit. ff. 114 v. — 119 r.

⁵ Cod. cit. 119 r — 140 v. Prima și a doua se găsesc și în Metochul Sf. Mormânt din Cpol. Cod. 421 ff. 30 r. — 40, iar toate trei în Cod. Laud. gr. 87 ff. 72 v. urm.

naturale, căci cum să dovedești și să cuprinzi cu rațiunea Binele care este deasupra rațiunii?¹ Un argument rațional contrazice altuia și niciodată nu poți afla un argument inapelabil. Cunoștința din rațiune este mai de grabă ignoranță, așa precum mărirea dela oameni este mai de grabă lipsă de mărire.²

Singura cale ce duce pe om la Dumnezeu este întoarcerea gândului înlăuntru, spre inimă, visteria tuturor cunoștințelor adevărate. »Acolo trebuie să privim, unde și-a imprimat Harul legile Duhului; acolo, în organul conducător, în reședința Harului, unde este și mintea și cugetările toate«, după cum zice Macarie Egipteanul.³ Printr'o operație de purificare a cugetelor noastre de tot ce-i în ele revărsat prin simțuri, vom scoate din neîntrebuințare și vom șlefui adevăratul organ al cunoașterii din experiență a lui Dumnezeu: o stare de atențiune spre Dumnezeu a inimii curate. Dumnezeu se arată în internul omului ca o lumină care nu este de loc materială, ci spirituală și necreată, care este însuși Dumnezeu, așa cum îl poate cuprinde o ființă finită și în măsura în care-l poate cuprinde aceasta.

Dar despre acestea mai târziu.

Avem, cum se vede, o întreagă teorie a cunoașterii religioase, opusă teologiei în sensul obișnuit, ca analiză și sinteză de idei, opusă raționalismului teologic, chiar când acesta se menține în cadrele doctrinei bisericești. Sau chiar dacă nu-i zicem opusă, în orice caz cu pretenția de a fi superioară, de a nu se mulțumi numai cu a cugeta pe Dumnezeu, cu a combina ca într'un cadril noțiunile externe religioase, ci cu a se atinge de Dumnezeu, a-L îmbrățișa, a-L simți revărsându-se în fibrele ființei proprii.

Din acest punct de vedere, formularea ce a dat-o Ehrhard, e corectă. Ea trebuie însă eliberată de elementele contingente și generalizată: mișcarea isichastă n'a fost numai o reacțiune a teologiei ortodoxe împotriva raționalismului scolastic, ci în general izbucnirea puternică a dorințelor religioase ale sufletului împotriva tendințelor de a le adormi cu surogate raționaliste, cu metafizică extrasubiectivă, cu combinații de idei — forme reci. Drept că

¹ Cod. Coisl. cit. f. 103 v.

² Ibid. f. 104 r.

³ Ibid. f. 116 r.

tendențele din urmă au caracterizat totdeauna teologia catolică și în deosebi cea scolastică, dar izbucnirea de care vorbim n'a fost provocată numai de influința aceluia, ci mai ales de renașterea modului de cugetare laică al antichității, de revenirea lui Aristotel pe arenă. Am putea numi Isichasmul reacțiunea viguroasă a organismului creștin împotriva Renașterii care a început întâi în Răsărit, reacțiune care împreună cu alte împrejurări a stăvilit progresul boalei. În Apus, unde această reacțiune puternică nu s'a produs, pentru că lipseau rezervoarele de vitalitate în Biserică, torentul clasicismului a trecut peste toate digurile, asistând de atunci până azi, la reluarea luptei, la spectacolul celei mai desmățate dominații a rațiunii.

Ca izvoare, mai mult sau mai puțin lacunare și părtinitoare, pentru decursul polemicei din jurul isichasmului servesc cele două istorii mari ale veacului XIV, scrise de martorii oculari și agenții activi ai vieții politico-bisericești din acel veac, de Ioan VI Cantacuzino (*Historiarum libri IV*, 1320—1356 la Migne P. G. 153—154) și de Nichifor Gregora (*Byzantinae Historiae libri XXXVII*, Migne P. G. 148—149). Pentru amănuntele polemicei și pentru doctrina celor două partide sunt o mulțime de scrieri dintre cari numai o mică parte sunt editate (Migne P. G. 150—151). Pentru viața Sf. Grigorie Palama, cel mai cuprinzător izvor, deși nu liber de exagerările inerente unui Encomiu, este *Panegiricul* scris de patriarhul Constantinoplei Filotei, ucenicul lui Palama (Migne P. G. 151, 551—656).

Grigorie Palama s'a născut, cum rezultă din indicațiile lui Filotei (Migne P. G. 151, 635 D), la 1296,¹ ca primul copil al unei familii distinse, stabilită la Constantinopol (Migne t. c. 553 D). Tatăl său, cu numele Constantin, unul dintre înalții dem-

¹ Filotei ne spune că toți anii lui Palama au fost 63, dintre cari 12 1/2 a păstorit ca metropolit în Tesalonic. Ca metropolit însă a fost hirotonit de patriarhul Isidor, »îndată« după ce a ajuns acesta patriarh (Migne t. c. 613 B). Despre Isidor se știe apoi, că s'a suit pe scaunul patriarhal în 15 Mai 1347. Deci în Mai sau Iunie, acelaș an, a ajuns Palama metropolit în Tesalonic. Adăugând 12 1/2 la 1347 Mai, avem 1359 spre sfârșit (Comp. Diobuniotis anul morții lui Grigore Palama, în *Anuarul Facult. teol. din Atena* 1924, pag. 74). Scăzând din 1359—63, avem ca dată a nașterii anul 1296.

nitari ai curții împărătești (εἰς τῆς οὐγκλήτου) se tunse de timpuriu în monachism, dar nu supraviețui mult acestui eveniment, ci muri lăsând în urma sa o soție cu câțiva copilași, dintre cari cel mai mare, Grigorie, de abia număra 7 ani (Migne t. c. 558 D). Era cât pe aci să intre și mama copiilor în monachism, de n'ar fi îndemnat-o sfătuitoarii ei duhovnicești să rămână lângă copiii ce trebuiau crescuți.

Grigorie fu dat să studieze deprinderile oratoriei și cultura laică, remarcându-se curând ca unul dintre cei mai dotați copii. În gramatică, retorică, fizică și în toate studiile aristotelice (ἐν τοῖς Ἀριστοτελικοῖς) se vădea îndemânatic, ager, priceput în scris și cuvântare, încât însuși Aristotel de ar fi fost prezent l-ar fi lăudat nu puțin (Migne t. c. 560 A). Împăratul își făcea planuri mari cu el, dar tânărul acesta era dominat de exemplul și de sfaturile unui tată, al cărui chip idealizat de amintirile de copil și de povestirile unei mame în doliu continuu, i se prezenta în imaginație luminat de bunătatea, de înțelepciunea și de autoritatea unei ființe supralumești. Scrierile religioase și ascetice, literatura Sf. Părinți, graiul profetic subliniat de amenințări și frânt de emoții misterioase al pustnicilor coborâtori trecător din Atos, îl furau ușor dela silogismele logicei sau dela canoanele gramaticii, plămădind în el hotărârea să părăsească o viață zgomotoasă de suprafață, să-și ia crucea și să se retragă în Muntele sfânt, în sine și în Dumnezeu. Deocamdată își schimbă subit felul de traiu, manifestat în îmbrăcăminte, hrană și somn, adoptând o asceză așa de aspră, încât ceice-l cunoașteau credeau că a înebunit (Migne t. c. 560—561). Trecând peste adolescență părăsi cu ceilalți doi frați ai săi Constantinopolul și se stabili în mănăstirea Vatope-dului din Atos, făcându-se discipol în ale ascezei lui Nicodim »bărbat minunat în viețuire și contemplare« (κατὰ τε πρᾶξιν καὶ θεωρίαν). În post, rugăciune și veghe continuă, cerea dela Dumnezeu neîncetat: »Luminează-mi întunerecul Doamne, luminează-mi întunerecul« (Migne t. c. 565). După trei ani de supunere lui Nicodim, acesta muri, iar tânărul Grigorie trecu la Lavra lui Atanasie, petrecând și acolo trei ani. Puterea lui de înfrânare se intensifică în timpul acesta așa de mult, încât nu mai domina numai pasiunile și poftetele iraționale, ci și trebuințele naturale și necesare: câte 3 luni de zile nu mai dormea nopțile, ci numai puțin

după prânz, »ca și când s'ar fi luptat cu trupul să se elibereze de el« (op. c. 567—8).

După acești trei ani trecu la ultimul stadiu din calea ascezei și-a contemplației, la cel al »isichiei«, al liniștei neturburate în singurătate, într'un ținut anume rezervat celor ce ajungeau până la acest stadiu, în ținutul Glosiei. Învățătorul și corifeul tuturor celor dedați în acest ținut practicei isichaste era un alt Grigorie, tot din Bizanț, devenit celebru în »isichie, înfrânare și contemplație«. Omonimului său i se atașă tânărul Grigorie, inițiându-se dela acela »în cele mai admirabile și mai înalte îndeletniciri ale minții și în prima și cea mai perfectă contemplare a lui Dumnezeu«. (Migne 568).

După doi ani de viețuire în isichie fu silit împreună cu alți 12 inși să schimbe Glosia Atosului cu Tesalonicul, din cauza deselor năvăliri turcești cari le turburau exercițiile. În Tesalonic primește preoția și apoi se mută cu ceilalți pretini pe muntele de lângă Veria, în schitul de acolo, unde continuă practicele lor, cinci zile rămânând inaccesibili, iar Sâmbăta și Dumineca unindu-se la dumnezeasca Euharistie și în convorbiri. Era la vârsta de 30 de ani și boala încă nu se legase de trupul lui nici în cea mai mică măsură. Se aplică deci la și mai mari lupte, voind să-și supună trupul cu totul spiritului; prin înfrânarea de tot felul și prin izvorul nesecat de lacrimi își subția și curăța organul vizual al sufletului, avansând spre îndumnezeire prin rugăciunea neîntreruptă a minții și prin comuniunea și uniunea harică cu Dumnezeu.

Fructele Duhului Sfânt, celui sălășluit în el, nu întârziară să izvorască din el, devenind pentru toată împrejurimea pildă de viață, agent de puteri supranaturale, sfânt incomparabil cu ceilalți oameni. Fața lui se lumina adesea de focul Duhului Sfânt din el.

După 5 ani de viețuire pe muntele Veriei, dese expediții sârbești, cari pustiau ținutul și duceau în robie populația, îl făcură să se reîntoarcă în Lavra cea mare a Atosului, așezându-se în »frontistiriul« Sf. Sava, în care continuă aceeași viață ca și în Veria. (Migne t. c. 569—574).

* * *

Metoda isichastă, în forma ei determinată, cum se practica în veacul al XIV-lea, are ca inițiator în Atos și în tot jurul pe

amintitul învățător al isichaștilor din Glosia, pe Grigorie, numit Sinaitul, pentru că a venit la Atos din muntele Sinai. Notița despre el, tipărită în Migne P. G. 150, 1237, ne spune că a înflorit pe la 1330 și că venind în Atos dela mănăstirea din Sinai și colindând mănăstirile și isichastiriile de aici a aflat mulți bărbați împodobiți cu înțelepciune și viață morală, dar tot zelul lor era orientat numai în direcția practică (περὶ τὸ πρακτικὸν μόνον ἐσπουδακότας), fiind așa de neinițiați în ceea ce privește paza minții și exercițiul cvietist și contemplativ, încât nici după nume nu știau în ce constă. Arzând de râvnă dumnezească, învăță nu numai pe cei ce trăiau cu totul în retragere, ci și pe monachii chinoviali despre înfrânarea și paza minții și despre rugăciunea spirituală.

În acelaș tom din Patologia lui Migne sunt edate și câteva scrieri de metodică isichastă ale acestui Grigorie: a) 137 de capitole ale căror litere inițiale formează un acrostih exprimând cuprinsul lor, (cuvântări diferite despre porunci, dogme, amănunțări și promisiuni; apoi despre cugetări, patimi și virtuți și în sfârșit despre isichie și rugăciune) (Migne t. c. 1239—1300). b) Alte 7 capitole (Migne t. c. 1300—1304). c) Expunerea precisă despre isichie și rugăciune în 10 capitole (t. c. 1304—1312). d) Despre isichie și despre cele două moduri de rugăciune în 15 capitole (t. c. 1313—1330 și e) Despre modul cum trebuie să șadă isichastul la rugăciune și a nu se ridica repede (t. c. 1330—1346).

Pe Grigorie Sinaitul îl chinuia o problemă: cum să facem ca să ne simțim cu adevărat învățați de Dumnezeu direct, după cuvântul Apostolului (Io. VI, 45), și să înțelegem astfel Sf. Scriptură și pe Sf. Părinți? Doar fiecare credincios poartă în tablele inimii lui legea Duhului scrisă și pe toți ne-a învrednicit Isus să vorbim nemijlocit cu El. Prezența lui Dumnezeu pretutindeni, așadar și în noi, trebuie, de asemenea, să aibă și un rost și un sens moral-religios, nu numai unul metafizic. Cauza însă pentru care ne simțim singuri, fără Dumnezeu, este în noi, nu în Dumnezeu. Când ne renaștem suntem copii și deaceia nu înțelegem și nu percepem Harul, nu suntem conștienți de înnoirea vieții noastre, ci ignorăm măreția cinstei și a binelui de care ne-am împărtășit. Pe măsură ce creștem însă în viața nouă, am înțelege, ne-am însuși în conștiință tot mai mult bucuriile primite prin renaștere.

Din păcate însă această creștere duhovnicească nu se face paralel cu cea naturală, ci cădem prin neglijență și printr'o viețuire condusă de pasiuni în nesimțire și în întunec și nu mai știm nici de este Dumnezeu, nici cine suntem noi sau că am devenit fii ai luminii și membrii ai lui Hristos. Chiar dacă ne-am boteza când suntem mari, dacă nu ne-am da silința să creștem în viața nouă, n'am simți decât Botezul în apă nu și cel în Duh. Deși ne-am înouit în Duh, noi nu-l simțim în noi pentru că nu scoatem din rugină organul de percepere al celor duhovnicești, nu credem prin credința lucrătoare, ci prin cea simplă și moartă, rămânând într'o viețuire după trup. Chiar de ne și căim, o facem numai trupește și tot numai trupește începem să împlinim poruncile și nu duhovnicește. Iar dacă totuși învrednicește Dumnezeu pe cineva cu Harul său, îl credem că se amăgește. Astfel rămânem morți până la moarte, Duhul lui Dumnezeu nefiind în noi.

Cum poate afla deci omul pe Hristos cel primit prin Botezul în Duh? Apoi, cum va progresa, sau cum va păstra ceea ce a aflat? Pentru Grigorie Sinaitul sunt între oamenii, cari caută și află pe Hristos în ei, trei stadii: *începătorii* află în ei lucrarea Duhului Sfânt primit în Botez, *prograsații* află în ei luminarea dumnezeiască, văd adecă pe Dumnezeu atât cât îl încap puterile lor, iar *desăvârșii* ajung la deplină curățire și înviere a sufletului.

Toate trei categoriile pot cădea din starea în care sunt. (Migne t. c. 1306—8).

Pentru fiecare din cele trei stadii Grigorie Sinaitul recomandă, uneori până în amănunt, anumite acțiuni și reguli.

Lucrarea Duhului Sfânt primită în Botez se află în general prin activarea poruncilor, prin multă osteneală și după timp îndelungat. Cu cât păzim mai mult poruncile, cu atât ni se descopere mai mult darurile Duhului Sfânt. Pe lângă observarea poruncilor se cere o neîntreruptă cugetare și invocare a lui Dumnezeu, prin ceea ce lucrarea Duhului Sfânt în noi se manifestă în supunerea față de Dumnezeu. Dacă vrem să aflăm și să cunoaștem adevărul, să căutăm să avem numai lucrarea inimii noastre, fără a-i întipări vre-o formă precisă sau a-i împrumuta prin fantazie forma vieții lăuntrice a vre-unui sfânt, fără a năzui s'o privim ca oarecare lumină, căci acestea toate sunt rătăcirii foarte frecvente la înce-

pători. Să năzuim pur și simplu să avem în inimă numai lucrarea rugăciunii, care încălzește și înveselește mintea și aprinde dragostea nespusă către Dumnezeu și către aproapele.

Semnele acestui început sunt diferite. La unii se arată ca o lumină ce răsare, la alții ca bucurie străbătută de cutremur, la alții ca lacrimi și frică. Sufletul se bucură pe de-o parte de apropierea și de mila lui Dumnezeu, dar se teme în același timp de prezența Lui, simțindu-se vinovat de multe păcate. La alții se manifestă începutul acesta ca o nespusă frângere și durere a sufletului, suferind ca o femeie la naștere. Hristos străbate — cum zice Apostolul — până la despărțitura sufletului și a trupului, ca să smulgă patima din toate părțile sufletului și ale trupului, ca să împingă pe omul inert din somnolența caldă a obișnuinții în păcat, în viața de energie și de veghe. La unii se arată iarăși ca iubire și pace pentru toate, la alții ca izbucnire de veselie (ibid. 1308—1309).

* * *

Stadiul al doilea, al luminațiilor, al celor ce văd pe Dumnezeu ca o lumină imaterială și necreată, fu piatra scandelei pentru Barlaam și pentru adepții săi. Argumentația lor era simplă, de un raționalism îngust, la care nu încapă drept de apel: Lumina aceea dacă-i văzută, e materială, deci creată, o creatură a lui Dumnezeu și nu Dumnezeu. Isiclaștii, admițând o deosebire între aceasta lumină și ființa lui Dumnezeu ca și între oricare manifestare a lui Dumnezeu în lume și între ființa Lui, dădeau Barlaamitelor un nou prilej de atac. Li se reproșa că admit un Dumnezeu infinit dincolo de lume și unul finit, cel din lume. Și totuși era așa de ușor de priceput, că deosebirea amintită nu rezidă în însuși Dumnezeu, ci este determinată de caracterul variat și finit al creaturilor.

Acțiunile lui Dumnezeu în lume și în noi sunt însăși ființa infinită a lui, atâta cât o putem cuprinde și simți cu puterea noastră finită de înțelegere și simțire. Încă Dionisie Areopagitul, cel mai esențial izvor al lui Grigorie Palama, cunoștea acest fel de deosebire între Dumnezeu așa cum e și cum poate fi cunoscut și primit și între El așa cum este în Sine. Iar spre ilustrarea acestei deosebiri, care se întemeiază în structura subiectelor finite, găsea imaginea raportului dintre punctul din centrul cercului și

cele de pe margine, sau dintre originalul unei peceți și întipări-
rile ei. (De divinis nominibus cap. II, 5, Migne P. G. t. 3, 640).
O și mai fericită imagine găsea genialul scoliast al lui Pseudo-
Dionisie, Maxim Mărturisitorul, în raportul dintre strigăt, așa cum
e expectorat și așa cum e auzit de cei din jur, de copii, femei,
bărbați, de cei mai apropiați, de cei mai depărtați. Fiecare aude
și deci concepe sunetul după măsura apropierii și a capacității
de percepere, dar nici unul nu primește însuși sunetul, adecă
sunetul în sine. (Migne, P. G. t. 4, 221 B.)

Problema aceasta, numită cea a raportului dintre ființa și
acțiunile sau însușirile lui Dumnezeu, născută din afirmația isicha-
știlor, că văd o lumină dumnezească dar nu pe Dumnezeu tocmai
cum este în sine, a format tema principală a polemicei teologice
din veacul al XIV-lea. Isichăștii susțineau că există o deosebire
între ființa și aceste acțiuni ale lui Dumnezeu, în sensul indicat.
Barlaamii, sau mai bine zis Achindiniții afirmau dimpotrivă, că
nu există nici una. Evident că ieșirea pentru ultimii era din
cele mai absurde și mai dezastruoase din punct de vedere reli-
gios-moral: acțiunile lui Dumnezeu în noi sau sunt însuși Dum-
nezeu, ceea ce nu puteau însă afirma, pentru că s'ar fi contrazis
admițând o pluralitate de Dumnezei, sau sunt pur și simplu
creaturi și atunci Dumnezeu se află în chip necesar într'o trans-
cendență inaccesibilă omului altfel decât prin cugetare, prin ideile
despre El.

În cazul acesta, cum rămâne cu învățătura Bisericii despre
Har și viața creștinului, așa cum a fost descrisă de Apostolul
Pavel, ca o trăire în Dumnezeu?

* * *

Ceeace ne interesează însă în deosebi în studiul de față
este problema specială care se cuprinde în cea amintită, a naturii
luminii pe care o vedeau isichăștii și a raportului ei cu ființa
dumnezească.

Teologii apuseni sunt toți partizani hotărâți ai lui Barlaam
și Achindin, fără să-și dea seama de imensa greșală pe care o
comit și iau ca bune toate calomniile aceloră împotriva luminii
isichăștilor și a căii spre ea.

Este știut, că Barlaam s'a atașat unor monachi simpli, pre-
textând că vrea să învețe dela ei exercițiile isichaste spre întro-

ducere în rugăciunea spirituală. Monachii aceștia și-au expus ideile isichaste într'un graiu simplu, neadecvat cu realitățile spirituale despre cari grăiau, fie din cauză că ei înșiși înțelegeau încă în vag aceste probleme, fie că fiind oameni fără o cultură dezvoltată nu posedau terminologia și puțința de-a mlădia limba după realitățile de cari vorbeau. Barlaam s'a legat de terminii simpli, materiali, auziți dela acești oameni simpli și porni asupra întregului isichasm o ploaie de înjurii privitoare la calea care duce pe isichaști la lumina dumnezească și privitor la natura acesteia.

Astfel acuză pe isichaști de îndemnul de-a lăpăda Sfânta Scriptură și de a se dedica exclusiv rugăciunii (Codex Coisl. gr. f. 119 v.), prin care să alunge duhurile necurate, că ard cu simțurile și saltă și se veselesc, dar sufletul nu li se schimbă întru nimic, că afirmă că văd lumini sensibile, dintre cari cele albe sunt dumnezești, iar cele roșii și galbene diavolești. Toate acestea le declara Barlaam diavolești, contestând orice contemplare (*θεωπία*) adevărată.

Acestea erau obiecțiile la cari trebuia să răspundă Palama într'o scriere specială. Această scriere este ultima din prima triadă îndreptată împotriva lui Barlaam. O am la îndemână în fotografii după codex Coislinianus graecus sec. 100 XV, care cuprinde ca și Coislinianus 98 și 99 exclusiv scrieri de-ale lui Palama. Când timpul și mijloacele îmi vor permite, îmi voi realiza intenția de-a scoate la iveală într'o ediție critică aceste scrieri ale lui Palama, vre-o 60 la număr, până acum nefiind publicate decât o parte din omiliile și numai 2—3 din scrierile sale isichaste. Am notat mai înainte foliile în cari se cuprinde scrierea ce ne interesează de prezent. Voi încerca acum o scurtă analiză a ei, pentru că este singura care tratează mai sistematic motivul dela care a pornit cearta isichastă și cea mai interesantă problemă și din punct de vedere practic, cea despre lumina dumnezească.

Apărătorul isichasmului începe printr'o respingere principială a temeliei criticilor barlamiste: printr'un mic adaus sau omisiune se poate schimba enorm înțelesul cuvintelor. Așa se explică de ce toate heterodidascaliile poartă masca adevărului. Așa se explică de ce e crezută așa de ușor minciuna adevăr și adevărul minciună.

Astfel, din faptul că ceice se dedau exercițiilor isichaste părăsesc cetirea îndelungată și se dedică rugăciunii lăuntrice

(τῇ μονολογίστῃ προσευχῇ) până a și-o face un obicei necurmat pentru cugetare, chiar dacă trupul ar lucra altceva, s'a construit prin adaus acuza că părăsesc cetirea Sf. Scripturi pentrucă este rea (πονηρά) (f. 120 r).

Obiecțiunea principală era, că lumina văzută de isichaști este diavolească, iar pe de altă parte că nu există altă lumină spirituală (φῶς νοητόν) decât cunoștința. Prima parte a obiecțiunii o respinge Palama cu întrebarea firească, cum poate diavolul, cel păstrat în întunerecul etern, să lumineze, iar Dumnezeu să nu poată face aceasta. Forța dușmanilor era însă a doua parte a obiecțiunii, că orice fel de lumină afară de cunoștință este materială, și în sensul acesta poate fi provocată de diavolul, în nici un caz însă nu de ființa dumnezească. Palama trebuie deaceea să acorde o atențiune specială chestiunii, să dovedească, anume, că există și o altfel de lumină spirituală, afară de cunoștință.

Nu numai că cunoștința (γνώσις) nu este singura lumină spirituală, începe autorul nostru argumentarea, ci chiar și numele ei de lumină care i se dă împrorriu, se datorește faptului că este procurată prin lumina aceea. Pavel spune că Dumnezeu »a luminat în inimile noastre spre luminarea cunoașterii măririi Sale«, iar Dionisie Areopagitul atribue prezenței luminii uniunea celor luminați, ca una ce reduce cunoștința oamenilor la una singură și adevărată. Lumina Harului procură lumina cunoștinței și eliberează de ignoranța care divizează (τῆς διαιρετικῆς ἀγνοίας ἀπαλλάττων) (f. 120 v).

Altceva este dar în sens propriu cunoștința și altceva lumina spirituală (τὸ νοητὸν φῶς). Prima o posedă fiecare om, ultima curăță și multiplică cunoștința naturală a oamenilor, dar este deosebită de aceea și de vederea ei se învrednicește numai mintea (νοῦς) supratereastră, adecă cea care se depășește pe sine. Depășirea aceasta constă în a deveni asemenea îngerilor (ἁγγελοειδής) prin eliberarea de pasiuni (δι' ἀπειθείας). Numai sufletul acela se va învrednici să vadă lumina supranaturală, care nu este însași ființa lui Dumnezeu, dar este totuși Dumnezeu într'o manifestare potrivită celui ce vede (δι' ἐκφαντορίας ἀναλόγου ἑαυτοῦ). Ceeace vede sufletul emancipat de pasiuni nu este numai o simplă negație, o absență a oricărei reprezentări de cari suntem plini, ci este ceva pozitiv (f 121 r).

Ceeace se vede e mai presus decât o simplă negație, dar cuvântul care o poate descrie rămâne în urma înălțimii la care s'a ridicat mintea contemplativă prin negațiunea tuturor, neputând exprima realitatea care nu are nimic comun cu cele create, decât prin exemple sau analogii. De aci și necesitatea de a lega totdeauna pe $\omega\varsigma$ (ca) de numirile ce le dăm acestei vederi, pentrucă prin semnificația lui care exprimă asemănarea, indicăm inefabilul și hiperonimia ei.

Dar deși vederea aceasta este inefabilă, totuși, odată ce nu este o simplă negațiune, trebuie să găsim măcar aproximativ mijloace de a o exprima prin determinări largi pozitive și prin depărtarea dela ea a notelor ce nu-i revin. Cu determinarea după putință a acestei lumini stă în strânsă legătură și determinarea mai precisă a modului cum se ridică sufletul la ea. S'a spus că mintea trebuie să se depășească pe sine, prin negațiunea tuturor și prin eliberarea de pasiuni. Depășirea aceasta trebuie înțeleasă nu numai ca o uitare a tuturor reprezentărilor din minte, ci și ca o reducere la tăcere a oricărei activități intelectuale. Nu prin judecăți cauzale sau de analogie se realizează uniunea cu lumina supranaturală, ci prin suprimarea lor.

Dar suprimarea aceasta ($\alpha\varphi\alpha\iota\rho\epsilon\iota\varsigma$) încă nu ajunge, pentrucă dacă ne-am mulțumi cu atâta, atunci n'am avea nimic pozitiv. Privirea ($\theta\epsilon\omega\rho\iota\alpha$) luminii nu e dar numai suprimare, ci uniune pozitivă cu lumina dumnezeiască sau îndumnezeire. Din felul cum se ridică sufletul la ea, urmează că nu el produce această lumină, ci el este numai organ receptiv.

Simpla suprimare a activității noetice sau a celei afective, nu ne duce la ținta dorită, ci spre aceasta se cere *inimă curată*. Aceasta este condiția pozitivă care se cere și organul special al acelei lumini. Este greșită așadar acuza des repetată, că isichastii și-ar fi produs acea lumină artificial, printr'o pregătire de un moment, dând atenție specială poziției corporale. Grigorie Palama accentuiază cu toată energia și la tot pasul, că numai inima curată, la care ajung după eforturi morale îndelungate și grele numai foarte puțini dintre oameni, poate să se ridice la uniunea aceasta cu Dumnezeu. Prin sfințenie deci ne putem apropia de Dumnezeu, putem vedea lumina supranaturală, nu prin silogisme și împărțiri și analize din înțelepciunea profană. Contemplarea ($\theta\epsilon\omega\rho\iota\alpha$)

adevărului nu stă la capătul științei, ci la al sfințeniei, iar aceasta încă nu se dobândește prin mijloace științifice, ci prin fapte și viață. / Cu metodele silogistice și analitice nu se va putea cunoaște nici pe sine omul, ci numai prin căință dureroasă și prin asceză intensă, făcându-și mintea fără vanitate și fără răutate. Pe aceste căi practice devine omul curat cu inima, în care stadiu poate apoi să se dedice cu desăvârșire contemplației. Nu trebuie însă uitat în procesul de sfințire al omului factorul principal, unic creator, Harul Duhului sfânt. Fără el sufletul omenesc este acoperit cu un văl provenit din căderea lui Adam. Iată ce se întoarce însă sufletul spre Dumnezeu, vălul de pe sufletul lui este destrămat de razele Harului și poate privi cu fața descoperită a sufletului pe Dumnezeu. Vălul acesta care acopere sufletul sunt patimile, sunt răutățile noastre. Cu cât birue sufletul ajutat de Harul Duhului Sfânt învâlișul acesta al patimilor, cu atât vede mai clar lumina dumnezească.

Sufletul omenesc singur n'ar putea răzbate prin învâlișul patimilor până să vadă lumina dumnezească, dacă nu i-ar veni în ajutor însuși Dumnezeu prin razele sale. Evident că în toată silința aceasta a sufletului de a se depăși, ajungând la Dumnezeu, rugăciunea, la început mai puțină apoi tot mai multă și tot mai mult trecând într-o meditație fără idei și fără cuvinte, are un rol esențial.

Numai cine își identifică mintea desăvârșită cu rugăciunea, numai acela e luminat de strălucirea dumnezească. Rugăciunea necurmată este mijlocul de a te afla pe tine, de a-ți face inima curată. Într-o astfel de inimă curată Dumnezeu venind își va imprima liniile Sale. Iar inima curată constă întru a-ți prezenta sufletul lui Dumnezeu fără nici o impresiune în el, fără nici o formă întipărită în el, pregătit să primească numai semnele ce i le va imprima Dumnezeu, adică impresiunile pe cari le lasă în el atingerea lui Dumnezeu. Aceasta este uniunea cu Dumnezeu, aceasta este lumina dumnezească. Vedem dar că ea este produs al lui Dumnezeu și nu constă numai în uitarea tuturor ideilor și pasiunilor.

Din faptul că vederea luminii lui Dumnezeu este lucrată în suflet de Duhul Sfânt, după ce omul și-a câștigat o inimă curată, urmează că ea nu se poate obține pe căi pur naturale, prin

activitatea minții și toți cei cari nu au în ei pe Duhul Sfânt, neavând experiența acestei lumini, nici n'o pot înțelege. Descrierile adecvate sunt înțelese numai de cei cari cunosc realitatea ce vor s'o exprime, dar cei ce nu cunosc acea realitate sunt mereu tentați de-a lua descrierea adecvată în sens literal, sau de-a nu-și putea închipui în nici un fel lucrul la care se referă. Cele ce se petrec în cel duhovnicesc nu le poate înțelege nimeni, decât tot numai unul duhovnicesc, pe când cel duhovnicesc poate ispiti cele din sufletul celui psihic. Dacă deci va încerca cineva fără isichie și fără înfrânarea cugetărilor să vorbească despre acestea și despre fructele lor, așa cum îi dictează ideile sale, va face evident o mare nebunie, străduindu-se să pătrundă cu cunoașterea naturală cele supranaturale, adâncurile lui Dumnezeu, cunoscute numai Duhului lui Dumnezeu și harismele Duhului cunoscute numai celor duhovnicești, cari au mintea lui Hristos. În aceste chestiuni trebuie ascultat cel duhovnicesc.

Unii dintre cei cari n'au ajuns la acea treaptă de perfecțiune ca să experieze aceste realități, cred cele spuse de cei duhovnicești, alții însă nu vor să creadă, ridicând mintea lor deasupra înțelepciunii dumnezești.

Din cele spuse despre calea cum se ajunge la contemplarea luminii dumnezești rezultă, că ea nu este nici un produs al simțurilor (αἰσθητή), odată ce nu se vede cu ele, nici un produs intelectual, (νόσις), odată ce se ajunge la ea prin suprimarea oricărei activități intelectuale, nici o închipuire, pentru că și aceasta este un produs noetic și nu s'ar cere pentru a o vedea desăvârșire morală. În special ea nu este ceva sensibil și deci material, ci ceva spiritual (νοερόν), sau duhovnicesc (πνευματικόν) și se vede printr'un simț spiritual (αἰσθησει νοερά). Barlamiții întrebau mereu, cum se vede această lumină dacă e spirituală, adică ne-supusă simțurilor? Răspunsul concret era greu de dat. Palama afirmă că răspunsul nu se poate da în cuvinte de-ale înțelepciunii omenești, ci în cele pe cari le-am învățat dela Duhul Sfânt, adică prin exemplele și cuvintele Sf. Scripturi. În aceasta se spune despre Ilie că a văzut mărirea dumnezească, acoperindu-și fața cu o haină. Este de altfel ușor de conceput o astfel de lumină văzută cu ochii minții, neprodusă prin unde aeriene, așa precum imateriale sunt toate reprezentările noastre, când nu privim cu

ochii lucrurile. Aci însă este vorba de o lumină cu totul deosebită, nu cum ne-o putem produce în noi cu ochii închiși; cea din urmă simțim că are în ea ceva artificial și este produs voluntar al nostru, cea dumnezească ne vine spontan, noi ne aflăm față de ea cu totul pasivi. De sigur că vorbim încă analogic și deci inadecvat; lumina produsă voluntar de noi este încă, dacă nu ceva material, totuși ceva identic la aspect cu cea materială; lumina dumnezească dimpotrivă, nu se poate compara cu nici un fel de lumină creată.

Cearta în jurul acestei lumini s'a întins dela început și la lumina din Tabor, când cu schimbarea la față. Se obiecta: chiar dacă am admite spiritualitatea unei lumini interne, în nici un caz nu putem admite aceasta pentru o lumină care se manifestă în extern și care trebuie văzută deci cu ochii trupești. Palama răspunde la ambele părți ale obiecțiunii, că lumina a fost o rază a Dumnezeirii lui, cum ne spune Sf. Scriptură, deci n'a fost o lumină materială din două motive: întâi pentru că nu este decât o revărsare a luminii din lăuntru, manifestată într'un lucru sensibil, în corp, așa cum și durerea și toate mișcările sufletului se reflectează în afară și al doilea, pentru că acest fel de lumină n'au văzut-o apostolii în starea lor sufletească obișnuită și e de crezut că niscăi animale cari încă posedă ochi trupești sau niscăi oameni în altă dispoziție sufletească n'ar fi văzut-o, precum n'au văzut-o turmele păstorilor la nașterea Domnului, sau cei din jurul lui Ștefan când muria, sau a lui Pavel când se convertea.

În rugăciunea intensivă focul dinlăuntru iese la iveală și lumina interioară se aprinde, iar mintea se ridică ușoară ușurând și încălzind și ridicând cu sine și trupul, cum se ridică trupul Mariei Egipteanca. Cei ce privesc la un astfel de sfânt, văd năpădind din el foc ca dintr'un cuptor. În felul acesta primește nu numai sufletul arvuna bunurilor viitoare, ci și trupul care este unit. Cine nu recunoaște aceasta, ajunge în chip firesc să nege și lumina în care vor străluci dreptii în lumea cealaltă împreună cu trupul lor. Tot prin acest fenomen se anticipează și raportul ce va exista în lumea viitoare între suflet și trup. Atunci raporturile se vor schimba. De unde astăzi sufletul cunoaște și acționează prin trup, în lumea viitoare trupul va fi inundat (καταπόσις) de suflet, căci nu ochii trupului, ci sufletul primește puterea de-a

vedea adevărul. Cunoașterea de atunci va fi cu totul spirituală și nu sensibilă.

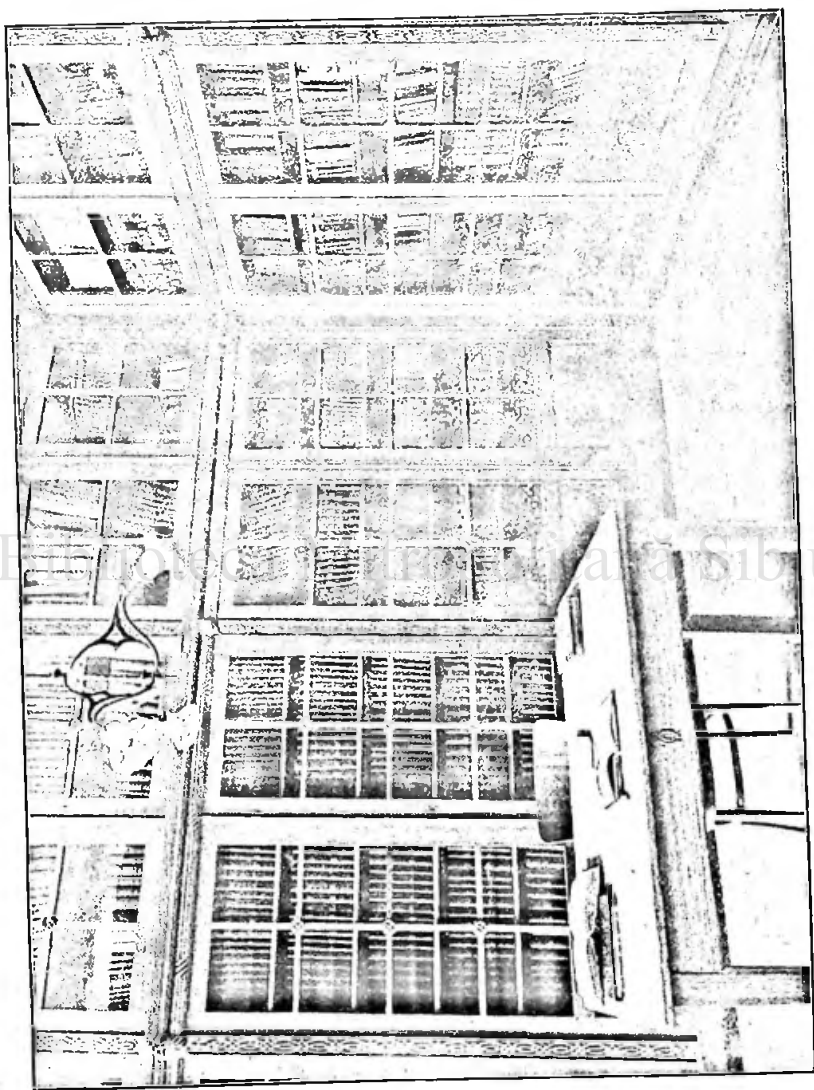
Precum astăzi sufletul este împiedecat în cunoașterea sa de trup, care-l face să-și imagineze totul corporal și să nu înțeleagă decât adecvat cele spirituale, tot astfel atunci trupul se va ascunde și se va subția atât de mult încât nu va mai părea din materie, apropiindu-ne de îngeri. Funcțiunile sensibile și cele raționale (*κατα νοῦν καὶ αἰσθησιν ἐνέργειαι*) vor dispărea, întrucât și unele și altele se datoresc faptului că nu cunoaștem lucrurile direct, ci prin trup și deducție, păstrând și dezvoltând numai facultatea contemplării spirituale.

Uniunea aceasta cu lumina dumnezească este superioară teologiei intelectuale și se rapoartă la ea ca posedarea unui lucru la cugetarea despre el, până nu l-ai văzut. Dar prin această cugetare despre el nu-l poți experia. Precum până n'ai în mâni aurul, oricât l-ai cugeta, nu-l vezi, nu-l pipăi, nu-l cunoști exact, nu-l posezi, tot așa și cu cele dumnezești, prin cugetare și teologie nu le trăiești și deci nici nu le cunoști într'adevăr. (Palama are chiar și imaginea lui Bergson, referitoare la același lucru, despre orașul cunoscut din vedere sau din fotografie). Tocmai de aceea izvorul teologiei sigure este această uniune cu Dumnezeu (*παρ' ἧς μόνης ἐγγίνεται καὶ τὸ θεολογεῖν ασφαλῶς*). Aceasta n'o va înțelege Palama în sensul că fiecare teolog spune lucruri incorecte întrucât nu experiază ceea ce profesează, ci că tot ce frământă și împart și toarnă în forme teologii fără să priceapă uneori ei înșiși prea mult, experiența celor ce-au stat în contact direct cu Dumnezeirea, este experiență fixată în izvoarele revelate sau în scrierile celor ce au rețrăit măcar în parte înțelesul acelor izvoare.

* * *

Sf. Grigorie Palama a fost fără îndoială un mare teolog și un teolog al experienței și meditației personale. Tot fructul experienței sale se încadrează însă perfect în formulele vechi ale învățăturii bisericești, cărora le-a împrumutat totuși sens proaspăt și personal.

BIBLIOTECA ACADEMIEI TEOLOGICE

I

DATE ȘCOLARE.

PERSONALUL DIDACTIC ȘI ADMINISTRATIV.

1. *Nicolae Colan*, profesor ordinar definitiv și rector. Ani de serviciu 8.

2. *Aurel Crăciunescu*, doctor în teologie, protoieriu, profesor ordinar definitiv. Ani de serviciu 27.

3. *Ilie Beleuță*, protopresbiter, profesor ordinar definitiv. Ani de serviciu 9.

4. *Iosif Hradil*, doctor în teologie, presbiter, profesor titular provizor. Ani de serviciu 6.

5. *Nicolae Terchilă*, doctor în filozofie, presbiter, profesor titular provizor. Ani de servicii 5.

6. *Nicolae Neaga*, licențiat în teologie, profesor suplinitor. Ani de serviciu 2.

7. *Dumitru Stăniloae*, doctor în teologie, profesor suplinitor. Ani de serviciu 1.

8. *Gheorghe Secaș*, licențiat în teologie, profesor suplinitor. Ani de serviciu 1.

9. *Nicolae Ittu*, doctor în medicină, profesor de igienă și medicul Academiei teologice. Ani de serviciu 20.

10. *Candid Popa*, profesor suplinitor.

11. *Nicolae Oancea*, profesor suplinitor.

12. *Spiridon Căndea*, presbiter, economul Academiei.¹ Ani de serviciu 3.

¹ Prin decizia Preașez. Consiliul Arhiepiscopesc, Nr. 8598, din 12/X 1929, a fost încredințat și cu slujba de spiritual al internatului Academiei împreună cu Păr. Ier. Grovu, consilier arhiepiscopesc, până la numirea unui titular.

ACTIVITATEA LITERARĂ A PROFESORILOR.

IN ANUL ȘCOLAR 1929/1930.

Nicolae Colan:

1. A redactat »Revista Teologică« și a colaborat la diferite organe periodice.

2. Conferințe: »Colinde și obiceiuri de Crăciun« (Orăștie). »Solidarismul creștin« (Sibiu și Dumbrăveni). »Disciplina sufletului« (Cercul Subofițerilor Reangajați, Sibiu).

Ilie Beleuță:

1. A colaborat la »Revista Teologică«.

2. Conferințe: »Originile Bisericii Rusești« (Sibiu).

Dr. N. Terchilă:

1. A colaborat la »Revista Teologică«.

2. Conferințe: »Rolul social al cultului ortodox« (Sibiu). »Educația tineretului« (Mediaș și Diciosânmărtin).

Nicolae Neaga:

1. Cărți tipărite: »Tatăl nostru«, »Profeții mesianice«.

2. A colaborat la »Revista Teologică« și a publicat studiul »Plângerile lui Ieremia« în acest anuar.

3. Conferințe: »Arta de a ghici viitorul la Babilonieni« (Sibiu).

Dr. D. Stăniloae:

1. Cărți tipărite: »Dogmatica Bisericii ortodoxe răsăritene« de H. Andruzos (traducere).

2. Conferințe: »Biserica grecească de azi« (Sibiu).

3. A colaborat la »Revista Teologică« și a publicat studiul: »Calea spre lumina dumnezeiască«, în acest anuar.

Dr. Iosif Hradil:

1. A colaborat la »Telegraful Român«.

Gheorghe Secaș:

1. A colaborat la »Revista Teologică« și »Telegraful Român«.

2. Conferințe: Un ostaș al lui Hristos — S. Sundar Singh (Cercul subofițerilor reangajați Sibiu).

MATERIILE DE ÎNVĂȚĂMÂNT.

ANUL I.

1. *Arheologia biblică*, 1 oră pe săptămână, prof. Nicolae Neaga.

2. *Introducere în cărțile T. V.*, 3 ore pe săptămână, prof. Nicolae Neaga.

3. *Comentar la T. V.*, 3 ore pe săptămână, prof. Nicolae Neaga.

4. *Ermineutica biblică*, 1 oră pe săptămână, prof. Nicolae Colan.

5. *Istoria bisericească universală*, până la 1054, 4 ore pe săptămână, prof. Ilie Beleuță.

6. *Introducerea în filozofie*, 2 ore pe săptămână, prof. Dr. N. Terchilă.

7. *Istoria filozofiei*, 2 ore pe săptămână, prof. Dr. N. Terchilă.

8. *Literatura română*, 2 ore pe săptămână, prof. Nicolae Colan.

9. *Limba ebraică*, 3 ore pe săptămână, prof. Nicolae Neaga.

10. *Cântări bisericești*, 2 ore pe săptămână, prof. Candid Popa.

11. *Tipic*, 1 oră pe săptămână, prof. Candid Popa.

12. *Muzica vocală*, 4 ore pe săptămână, împreună cu anii II, III și IV, prof. Nicolae Oancea.

13. *Seminar biblic*, 1 oră pe săptămână, prof. Nicolae Neaga.

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

ANUL II.

1. *Introducere în cărțile T. N.*, 3 ore pe săptămână, prof. Nicolae Colan.

2. *Comentar la T. N.*, 3 ore pe săptămână, prof. Nicolae Colan.

3. *Comentar la T. V.*, 2 ore pe săptămână, prof. Nicolae Neaga.

4. *Istoria bisericească universală*, dela 1054, 3 ore pe săptămână, prof. I. Beleuță.

5. *Istoria bisericii ort. române*, 3 ore pe săptămână, prof. Dr. N. Terchilă.

6. *Patrologia și Patristica*, 3 ore pe săptămână, prof. Ilie Beleuță.

7. *Filozofia creștină*, 2 ore pe săptămână, prof. Dr. N. Terchilă.

8. *Istoria religiunilor*, 1 oră pe săptămână, prof. Dr. N. Terchilă.

9. *Limba greacă*, 2 ore pe săptămână, prof. Dr. D. Stăniloaiu.

10. *Cântări bisericești*, 2 ore pe săptămână, prof. Candid Popa.

11. *Tipic*, 1 oră pe săptămână, prof. Candid Popa.
12. *Muzica vocală*, 4 ore pe săptămână, împreună cu anii I, III și IV, prof. N. Oancea.
13. *Seminar istoric*, 1 oră pe săptămână, prof. I. Beleuță.

ANUL III.

1. *Comentar la T. N.*, 2 ore pe săptămână, prof. Nicolae Colan.
2. *Apologetica*, 4 ore pe săptămână, prof. Dr. D. Stăniloie.
3. *Teologia dogmatică*, 3 ore pe săptămână, prof. Dr. D. Stăniloie.
4. *Teologia morală*, 3 ore pe săptămână, prof. Gheorghe Secaș.
5. *Catehetica*, 2 ore pe săptămână, prof. Dr. N. Terchilă.
6. *Omiletica teoretică*, 1 oră pe săptămână, prof. Gheorghe Secaș.
7. *Pedagogia și Istoria pedagogiei*, 2 ore pe săptămână, prof. Dr. N. Terchilă.
8. *Secte*, 1 oră pe săptămână, prof. Dr. I. Hradil.
9. *Arheologia creștină*, 1 oră pe săptămână, prof. Gheorghe Secaș.
10. *Cântări bisericești*, 2 ore pe săptămână, prof. Candid Popa.
11. *Tipic*, 1 oră pe săptămână, prof. Candid Popa.
12. *Muzica vocală*, 4 ore pe săptămână, împreună cu anii I, II și IV, prof. N. Oancea.
13. *Seminar dogmatic*, 1 oră pe săptămână, prof. Dr. D. Stăniloie.
14. *Seminar moral*, 1 oră pe săptămână, prof. Gheorghe Secaș.

ANUL IV.

1. *Comentar la T. N.*, 1 oră pe săptămână, prof. N. Colan.
2. *Teologia dogmatică*, (partea II), 3 ore pe săptămână, Prof. Dr. D. Stăniloie.
3. *Dreptul bisericesc*, 4 ore pe săptămână, prof. Dr. I. Hradil.
4. *Teologia pastorală*, 2 ore pe săptămână, prof. Dr. I. Hradil.
5. *Liturgica*, 2 ore pe săptămână, prof. Dr. I. Hradil.
6. *Predici*, 1 oră pe săptămână, prof. Gheorghe Secaș.
7. *Morala și Sociologia*, 3 ore pe săptămână, prof. Gh. Secaș.

8. *Organizația bisericească*, 1 oră pe săptămână, prof. Dr. I. Hradil.
9. *Cântări bisericești*, 2 ore pe săptămână, prof. Candid Popa.
10. *Tipic*, 1 oră pe săptămână, prof. Candid Popa.
11. *Muzica vocală*, 4 ore pe săptămână, împreună cu anii I, II și III. prof. N. Oancea.
13. *Seminar practic*; 1 oră pe săptămână, prof. Dr. I. Hradil.
14. *Seminar catehetic-pedagogic*, 2 ore pe săptămână, prof. Dr. N. Terchilă.
15. *Igienă*, 1 oră pe săptămână, prof. Dr. N. Ittu.

Tot la acest loc amintim, că profesorii Academiei, în posturile Nașterii și Învierii Domnului, în săptămânile în cari studenții s'au mărturisit și împărtășit, au ținut studenților mai multe meditații religioase. Deasemenea au ținut conferințe pentru studenții Academiei noastre, domnii: Dr. Horea Petra-Petrescu: »Comemorarea la 80 ani a președ. Republ. Cehoslovace Masaryk (4 Martie 1930) și »Miscellanea« (15 Maiu 1930); Dr. Ioan Lupaș: »O carte de rugăciuni și autorul ei — Arhimandritul Dionisie Sadoveanu« (7 Martie 1930); Păr. A. Popa din Lisa (jud. Făgăraș) a ținut o serie de lecții de apicultură; iar Locot. N. Tămaș, un curs despre gaze și apărarea împotriva lor (pentru studenții anului IV).

TABLOU REZUMATIV.

Nr. curent	Numele profesorului	A propus materiile de învățământ	În anul	Nr. orelor săptămânale	
				Din materiile de învățământ în special	Total
1	N. Colan	Ermineutica biblică	I	1	13
		Introd. în cărțile T. N.	II	3	
		Comentar la T. N.	II	3	
		» » » »	III	2	
		» » » »	IV	1	
		Literatura română	I	2	
2	I. Beleuță	Seminar biblic	IV	1	11
		Istoria bis. univ.	I	4	
		» » »	II	3	
		Patrologia și Patrist.	II	3	
3	Dr. I. Hradil	Seminar istoric	II	1	11
		Drept bisericesc	IV	4	
		Organizația bisericii	IV	1	
		Liturgica	IV	2	
		Pastorala	IV	2	
		Seminar practic	IV	1	
4	Dr. N. Terchilă	Secte	III	1	16
		Introd. în filozofie	I	2	
		Istoria filozofiei	I	2	
		Filozofia creștină	II	2	
		Ist. bis. ort. române	II	3	
		Istoria religiunilor	II	1	
		Catehetica	III	2	
		Pedag. și Ist. pedag.	III	2	
5	N. Neaga	Seminar cateh.-ped.	IV	2	13
		Arheologia biblică	I	1	
		Introd. în T. V.	I	3	
		Comentar la T. V.	I	3	
		Limba ebraică	I	3	
		Seminar biblic	I	1	
		Comentar la T. V.	II	2	

Nr. curent	Numele profesorului	A propus materiile de învățământ	În anul	Nr. orelor săptămânale	
				Din materiile de învățământ în special	Total
6	Dr. D. Stăniloae	Limba greacă Apologetica Dogmatica Seminar dogmatic Dogmatica	II III III III IV	2 4 3 1 3	13
7	Gh. Secaș	Teologia morală Omiletica Arheologia creștină Seminar moral Morala și sociologia Predici	III III III III IV IV	3 1 1 1 3 1	10
8	Dr. N. Ittu	Igiena	IV	1	1
9	C. Popa	Cântări bisericești » » » » Tipic » » »	I II III IV I II III IV	2 2 2 2 1 1 1 1	12
10	N. Oancea	Muzica vocală—cor	I—IV	4	4

CONSPECTUL

STUDENTILOR INMATRICULAȚI PE ANUL ȘCOLAR 1929/30.

ANUL I.

1. Emilian Bența din Banpotoc.	21. Avram Morar din Lunca.
2. Aristide F. Bichigean din Năsăud.	22. Veturia Moșoiu din Apoldul de jos.
3. Epam. P. Bichigean din Năsăud.	23. Zosim Oancea din Alma.
4. Pompiliu Bobeș din Galeș.	24. Virginia Pascu din Dridif.
5. Zian-Vălean Boca din Vața de sus.	25. Teofil Păcurar din Brateiu.
6. Teodor Bodogae din Cetatea de baltă.	26. Alecsie Popa din Ormindea.
7. Ioan Borcan din Saeș.	27. Elisaveta Popa din Apoldul de jos.
8. Aurel Brătean din Dârlos.	28. Sorin Popa din Veneția de sus.
9. Ilarie Budac din Oprea Cârțișoara.	29. Delia Z. A. Popovici din Viena.
10. Petru Câmpean din Rovina.	30. Ioan Roman din Blăjel.
11. Ilarie Căpâlnean din Cetatea de baltă.	31. Nicolae Săbău din Bogatul-român.
12. Nicolae Dudaș din Hetur.	32. Vasilie Stancu din Căstău.
13. Alexandru Iacobescu din Simeria veche.	33. Victor Șancu din Dumbrăveni.
14. George Ivașcu din Sâmbăta de sus.	34. George Șerbu din Poiana.
15. Dumitru Laslău din Ormindea.	35. Simion Ștefănie din Seraca.
16. Adam Marcu din Tâmpa.	36. George Tohănean din Ghimbav.
17. Romul Marcu din Săcel.	37. Tiberiu Tigoiu din Purcăreni.
18. Adrian Marian din Criș.	38. Ioan Țintea din Vulcan.
19. Ioan E. Mihălțian, din Limba.	39. Pavel Vițelar din Dumbrăveni.
20. Ștefan Moldovan din Totoiu.	

ANUL II.

1. Aurel Barbu din Doștat.	3. Augustin Băilă din Dârlos.
2. Ioan Bălan din Hârseni.	4. Valer Beleuță din Mândra.

5. Gheorghe Benea din Brad.
6. Laurențiu Boca din Hetur.
7. Vasilie Bogdan din Arpașul-de-jos.
8. Nicolae Bucur din Șeica-mare.
9. Gheorghe Buzea din Cohalm.
10. Dumitru Călugăr din Saschiz.
11. Dumitru Ciuleiu din Fântâna.
12. Vasile Cinăzan din Armeni.
13. Alexandru Coman din Sebeșel.
14. Petru Comaniță din Grid.
15. Ștefan Corpadia din Roșia-Montană.
16. Pompiliu Dan din Alma.
17. Nicolae Daneș din Căineni.
18. Aurel Dăncilă din Răchita.
19. Ioan Enescu din Șimon.
20. Vasile Floruța din Țărățel.
21. Romulus Gheaja din Feleag.
22. Ioan Ghindea din Ucea-de-sus.
23. Remus S. Haneș din Hărtăgani.
24. Dumitru Hămbășan din Sadu.
25. Simion Iacob din Dăișoara.
26. Ioan Langa din Daneș.
27. Victor Laurențiu din Dumbrăveni.
28. Gheorghe Macsim din Sâmbăta-de-jos.
29. Dionisie Mărunț din Rapoltul-mare.
30. Nicolae Medeșan din Dârlos.
31. Gheorghe Miclea din Șibot.
32. Nicolae Micu din Ghijasa-de-sus.
33. Roman Milea din Șelimbăr.
34. Aurel Moga din Hărtăgani.
35. Ioan Moldovan din Sălcud.
36. Nicolae Moldovan din Idiciu.
37. Pavel Morariu din Hundorf.
38. Ioan G. Muntean din Tâmpa.
39. Ioan T. Muntean din Criț.
40. Simion Nan din Chinciș.
41. Elie Onofreiu din Șoroștin.
42. Elexandru Opriș din Armeni.
43. Simion Păcurariu din Zlaști.
44. Viorel Paul din Bulzești.
45. Mihail A. Pepenariu din Biscaria.
46. Tiberiu Perian din Mesteacăn.
47. Ioan Popa din Beșineu.
48. Nicolae Popa din Beșineu.
49. Andrei Prunea din Agnita.
50. Victor Rondolean din Sighișoara.
51. Petre Roșu din Sebeș-Alba.
52. Virgil E. Scutea din Păucea.
53. Gheorghe Șoima din Sibiu.
54. Ieremia Stângaciu din Laslăul-mic.

55. Aurel Străuț din Bulzești.
56. Gheorghe Tatu din
Sebeșul-de-sus.

57. Alexandru Urdea din Grid.
58. Simion Vecerzan din
Coveș.

ANUL III.

1. Nicodim Belea din
Cornești—Ardeal.
2. Valeriu Ciora din Dridif.
3. Alexandru Cucu din
Brezoiu.
4. Gheorghe Dreghici din
Ciugud.
5. Eugen Florea din Buceș.
6. Nerva Florea din Rîșca.
7. Ilie Geleriu din Alămor.
8. Teodor Goga din
Crăciunelul-de-sus.
9. Dionisie Harhoiu din Ațel.
10. Virgil Hamzea din Brețcu.
11. Miron Maier din Ernea.
12. Gheorghe Marcu din
Șaroșul.
13. Aron Muntean din Tâmpa.

14. Ioan Nicoară din
Apoldul-de-jos.
15. Ioan Olariu din
Dâncul-mare.
16. Chirion Păcurariu din
Șaroșul.
17. Nicolae Pânteia din
Drajna-de-sus.
18. Ioan Prie din Săcădate.
19. Simion Radu din Mohu.
20. Nicolae Rențea din
Poiana-sărată.
21. Vasile Șteff din Boziaș.
22. Ieronim Suciuc din Săcel.
23. Iosif Șerban-Cornilă din
Lisa.
24. Alexandru Vâjdea din
Abrud-sat.
25. Vasile Vulcu din Răhău.

ANUL IV.

1. Octavian Armean din
Ohaba-de-sub-Peatră.
2. Ioan Badiu din Balomir.
3. Nicolae Bogorin din
Ocna-Sibiului.
4. Ioan Boiu din Sibiu.
5. Marian Breaz din Mihalt.
6. Ioan Costoviciu din
Livezeni.
7. Emilian Demian din Nucet.
8. Cornel Doroga din Pricaz.
9. Silviu Floca din Zlagna.
10. Silvestru Garcea din
Agoștin.

11. Nicolae Grebenea din
Rășinari.
12. Nicolae Hantău din
Hendorf.
13. Ioan Lascu din Râșnov.
14. Ioan Luca din Ocna-
Sibiului.
15. Nicolae Neamțu din
Săliște.
16. Eusebiu Oprean din Booz.
17. Ștefan Păcurariu din
Zlaști.
18. Nicolae Petri din Hundorf.
19. Ioan Rafiroiu din
Cernatul-de-jos.

20. Ioan Stelea din Voivodenii-mici.
 21. Severian Stelea din Voivodenii-mici.
 22. Ilie Ștefănie din Beriu.
 23. Ioan Telea din Proștea-mare.
 24. Const. Tipuriță din Vale.
 25. Cornel Vraciu din Stanija-de-jos.

TABLOUL

STUDENȚILOR DIN ARHIDIECEZĂ, PE PROTOPOPIATE.

Nr. crt.	Protopresbiteratul	A n u l				N o t ă
		I	II	III	IV	
1	Agnita	—	3	—	1	
2	Avrig	1	3	1	—	
3	Băița	3	—	—	—	
4	Bran	2	1	—	1	
5	Brașov	1	—	—	—	
6	Cohalm	—	3	—	1	
7	Deva	2	2	1	1	
8	Dobra	—	—	—	—	
9	Făgăraș	2	2	2	2	
10	Geoagiu	1	1	—	—	
11	Hațeg	—	—	—	2	
12	Hunedoara	—	1	—	1	
13	Ilia	—	—	—	1	
14	Jiu	—	—	—	1	
15	Mediaș	2	4	1	1	
16	Mercurea	3	5	1	—	
17	Oituz	—	—	2	1	
18	Olt	1	3	—	—	
19	Orăștie	4	1	1	3	
20	Săliște	1	—	1	2	
21	Sebeș	2	3	2	2	
22	Sfântul-Gheorghe	—	—	—	—	
23	Sibiu	—	4	1	5	
24	Sighișoara	2	4	1	1	
25	Târnava	3	2	3	—	
26	Târnava-mare	5	5	3	1	
27	Zarand	1	5	2	1	

TABLOUL

STUDENȚILOR DUPĂ STAREA SOCIALĂ A PĂRINȚILOR LOR.

Nr. curent	Anul	Preoți	Învățători	Funcționari (Profesioniști)	Comercianți	Meseriași	Economi
1	I. . . .	4	—	6	—	2	27
2	II. . . .	5	3	2	—	2	45
3	III. . . .	2	—	1	1	1	21
4	IV. . . .	6	1	—	1	—	16
Total .		17	4	9	2	5	109

BIBLIOTECA PROFESORILOR ACADEMIEI.

În cursul anului școlar 1929/30, biblioteca profesorilor s'a sporit cu 221 volume dintre cari multe volume sunt donații.

Iată numele donatorilor:

1. Consiliul parohial din Sibiu—Cetate, prin P. C. protopop E. Cioran: Mineele (Ian.—Dec.). Sf. Evanghelie. Paraclisier. Euhogiu. Orologiul mare. Triod. Penticostar. Tipicon. Imnicon. Acolutie. Sfintele liturgii. Mineiu (Martie, Maiu, Iunie, August, Sept., Noemvrie). Minei (Martie, Aprilie, Maiu, Iunie, August (2), Sept. (2), Oct. (2), Noemvrie (2), Dec. (3). Acolutia lui Spiridon.¹

2. Dl C. Pop, directorul băncii »Albina«, Sibiu: Legile politico-bisericești, din 1894—95 de Consistorul din Blaj; Epistole către un preot tânăr, de A. Melcher, 2 volume; Discursuri bisericești de Dr. A. Bunea, 1 volum; Istoria legii vechi, de Dr. V. Smigelschi, 1 vol.; Istoria legii nouă, de Dr. V. Smigelschi, 2 vol.; Vizite canonice, de Ghenadie al Râmnicului, 1 vol.; Prelegeri teol. Matrimoniu impiedimente, de Dr. I. Rațiu, 1 vol.; Teologia fundam. generală, de J. Schwetz, 1 vol.; Etica creștinească, de Pr. D. Voniga, 1 vol.; Știința mântuirii de veci, de Dr. O. Domide, 1 vol.; Istoria

¹ Cărțile de mai sus sunt grecești, tipărite la finea sec. XVIII și în decursul sec. XIX.

Bisericească, de V. Rațiu, 1 vol.; Enchiridion iuris eccl. orientalis cath., de I. Pap-Szilaghi, 1. vol.; Teodariț, Episc. al Kirului, Tălcuirea de Psalmi, 1 vol.; Concordanța Biblică, de T. Budu, 2 vol.; Cuvinte la Apostolii Duminicilor, de D. Filoteiu, 1 vol.; Învăță-turi de pocăință, de T. Papp, 1 vol.; Tipic Bisericesc, de Dr. O. Bojor, A. Papiu și Șt. Roșianu, 1 vol.; Cuvântări Bisericești, de Massilon, 1 vol.; Religiunea din p. d. v. politico-juridic, de I. Bohl, 1 vol.; Teologia Pastorală, de Dr. I. Marcu, 1 vol.; Griechisch-Deutsch. Wörterbuch.

3. Prof. Dr. D. Stăniloae: »Viața și activitatea patriarhului Dosofteiu« (de donator).

4. Prof. Nicolae Neaga: »Tatăl nostru« și »Profeții mesianice în V. T.« (amândouă de donator).

5. Prof. Dr. H. Roventă: »Epistola către Efeseni« (de donator).

6. Preaven. Cons. Arhiepiscopesc: »Patronatul eclesiasc ung-ar«, de Dr. Gheorghe Ciuhandu; »Patriarhul României Dr. Miron Cristea«, de I. R. Abrudeanu.

7. Prof. D. Comșa: »Îndrumări din economia câmpului« (de donator); D. Ieremiev: »Primenica ortodoxă p. gen. I, II«.

8. Academia română: Viața și opera lui Carol Davila, de Dr. G. Z. Petrescu; Noi contribuțiuni preistorice asupra Basarabiei de Nord, de Nic. Moroșan; Observatorul de astronomie fizică, de N. Donici; Al III-lea congres al uniunii astronomice internaționale, N. Donici; Excreția, prin intermediul cromatocitelor la nevertebrate, de Victoria D. Voinov; Oeuvres inédites de Nicolas Mălescu, de Nic. Iorga; Studii istro-române, de S. Pușcariu; Contribution à la question d'orient, de A. Oțetea; Literatură, tradiții și obiceiuri, din codrii Mușcelului, de Rădulescu-Codin.

Starea bibliotecii profesorilor Academiei, pe grupe, este următoarea:

	opuri	volum
I. Teologie	730	1009
II. Filosofie și pedagogie	85	90
III. Limbă și literatură	87	95
IV. Istorie și geografie	193	294
V. Matematică și știință	4	4
VI. Agricultură	2	2
VII. Iurisprudență	61	112
VIII. Enciclopedie	17	53

IX. Protocoale sinodale	40	42
X. Diverse	164	275
XI. Memoriile Academiei	131	131
XII. Colecția I. P. Migne	—	389
Total		1484 2496

Profesorii au mai avut la dispoziție o mulțime de reviste atât din țară cât și din străinătate.

BIBLIOTECILE DE CURS.

	spor în anul 1929—30			
	opuri	volum	opuri	volum
Curs I	24	31	6	10
» II	40	49	14	15
» III	34	35	6	7
» VI	32	36	—	—
	130	151	26	32

Bibliotecarul Academiei teologice a fost dl profesor Nicolae Neaga.

FONDURI.

Consiliul profesoral administrează două fonduri:

1. Fondul pentru trebuințele studenților (excursii). Starea fondului la sfârșitul anului școlar a fost de Lei 30.043.
2. Fondul »Preotul Basiliu Necșa«. Starea fondului la sfârșitul anului școlar a fost de Lei 1304.

INTREȚINEREA STUDENȚILOR.

Cu excepția studenților: Veturia Moșoiu, Virginia Pascu, Elisaveta Popa și Delia Z. A. Popovici și a studenților: Pompiliu Bobeș, Roman Milea, Gheorghe Șoima, Ioan Boiu, Nicolae Neamțu și Ilie Ștefănie, toți studenții au locuit în Internatul Academiei.

Pentru întreținerea în Internat studenții au solvit, după starea materială, sporul în studii și conduita lor morală, o taxă care a variat între 5000 și 10.000 Lei.

II

CRONICA ANULUI.

SCHIMBĂRI ÎN CORPUL DIDACTIC.

Cu ordinul Preaveneratului Consiliu Arhiepiscopesc Nr. 7827 din 3 Septembrie 1929, dl Dr. D. Stăniloae a fost numit profesor suplinitor, la catedra de »Teologie fundamentală«.

Cu ordinul Preaveneratului Consiliu Arhiepiscopesc Nr. 8746 din 1 Octombrie 1929, dl Gheorghe Secaş a fost numit profesor suplinitor la catedra de »Teologia morală«, în locul Păr. Dr. Gr. Cristescu, trecut la Facultatea teologică din Bucureşti.

Cu ordinul Preaveneratului Consiliu Arhiepiscopesc Nr. 8405 din 18 Septembrie 1929, dl Nicolae Oancea a fost numit profesor pentru Muzica vocală.

Cu ordinul Preaveneratului Consiliu Arhiepiscopesc Nr. 8406 din 18 Septembrie 1929, dl Candid Popa a fost numit profesor pentru Cântări bisericeşti şi Tipic.

ŞEDIŢELE CONSILIULUI PROFESORAL.

În anul şcolar 1929/30 Consiliul profesoral a ținut 10 şedinţe ordinare şi 2 extraordinare, rezolvând chestiunile aparţinătoare sferei sale de competenţă.

FESTIVITĂŢI.

Inaugurarea anului şcolar 1929/30 s'a făcut în ziua de 26 Septembrie 1929 prin serviciul divin al Chemării Duhului Sfânt săvârşit în Catedrală şi printr'o cuvântare a rectorului Academiei ținută în Aula Academiei teologice. La solemnitate a participat şi *I. P. S. Mitropolit Nicolae* cu membrii Consiliului Arhiepiscopesc.

Academia teologică »Andreiană« a sărbătorit şi în anul acesta toate zilele de praznic menite să ne rememoreze marile evenimente din istoria bisericească şi naţională a neamului.

Închiderea festivă a anului academic s'a făcut în ziua de 8 Iunie 1930, cu următorul program:

1. Rugăciune de mulțumită.
2. A. Adam: Veniți, creștini. (Corul Academiei teologice).
3. Discurs ocazional (prof. N. Neaga).
4. N. Oancea: Imn religios. (Corul Academiei teologice).
5. Cuvânt de încheiere (Rectorul N. Colan).
6. F. R. Triton: Rugăciune. (Corul Academiei teologice cu acomp. de pian Dș. V. Moșoiu, stud. teol.).

Corul a fost dirijat de prof. N. Oancea.

EXTENZIUNEA ACADEMICĂ.

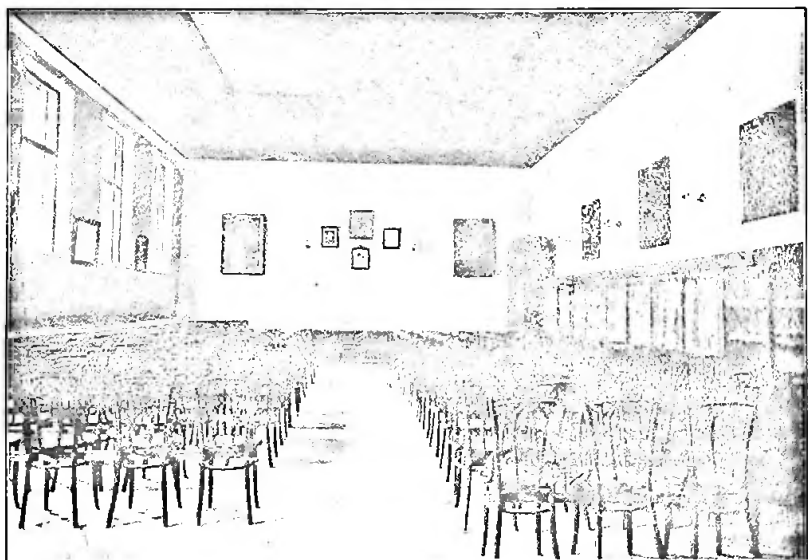
Profesorii și studenții Academiei teologice din propria lor inițiativă au desfășurat și în anul acesta o bogată activitate culturală și în afară de cadrele școalei, cei dintâi ținând mai multe conferințe, iar cei din urmă dând mai multe concerte prin diferitele orașe și sate din cuprinsul eparhiei, sau chiar în afară de eparhia de Alba-Iulia și Sibiu. Deasemenea profesorii și studenții Academiei teologice au colaborat la manifestările culturale organizate de alte instituții, oridecâteori colaborarea lor a fost solicitată.

Amintim la acest loc îndeosebi turneele culturale pe care corul Academiei teologice le face la sfârșitul fiecărui an școlar în diferitele părți ale țării și la cari studenții anului IV participă cu toții. Itinerarul turneului dela sfârșitul anului școlar 1928/29, a fost: Alba-Iulia, Sibiu, Făgăraș, Satulung, Sinaia, Câmpulung—Mușcel, Bran și Zărnești. În drum s'au vizitat monumentele de importanță bisericească sau națională.

EXAMENE.

Sesiunea de toamnă a examenelor s'a ținut în luna Septembrie a anului 1929, iar sesiunea de primăvară, în Iunie 1930.

AULA ACADEMIEI TEOLOGICE

COLȚ DE CURTE

III.

SOCIETATEA „ANDREIU ȘAGUNA“ A STUDENȚILOR DELA ACADEMIA TEOLOGICĂ DIN SIBIU.

— RAPORT GENERAL —

1. ACTIVITATEA SOCIETĂȚII ÎN GENERAL.

În ședința din 18 Octomvrie 1929, condusă de dl Rector Nicolae Colan, societatea s'a constituit astfel:

Președinte: Dr. Dumitru Stăniloae profesor.

Membrii în comitet: Ioan Badiu, an IV, vice-președinte. Ioan Rafiroiu, an IV, secretar-general. Ștefan Corpadea, an II, secretar de ședințe. Nicolae Rențea, an III, cassier. Alexandru Iacobescu, an I, cenzor. Eugen Florea, an III, bibliotecar. Zosim Oancea, an I, vice-bibliotecar. Ioan Popa, an II, econom.

Membrii în comisia literară: Ioan Boiu și Nicolae Grebenea an IV. Simion Radu și Cornilă-Șerban, an III. Ioan Bălan și Dumitru Călugăr, an II. Teodor Bodogae și Zian Boca, an I.

Societatea a ținut în decursul anului 17 ședințe, dintre cari 13 literare, 3 administrative și 1 festivă.

Ședința festivă s'a ținut în 30 Noemvrie (Sf. Andrei) în Aula Academiei, în memoria patronului societății Andreiu Șaguna.

Programul ședinței, care s'a desfășurat în fața unui public numeros și select, în frunte cu I. P. S. Sa Dr. N. Bălan, a fost cât se poate de mulțumitor.

Numărul membrilor societății a fost în anul acesta: a) fondatori 8, onorari 27 și ordinari 140.

2. ACTIVITATEA SOCIETĂȚII ÎN SPECIAL.

a) ACTIVITATEA LITERARĂ.

În anul acesta s'au cetit în comisia literară 30 lucrări, dintre cari 23 au fost primite și cetite în fața societății.

Lucrările cetite aparțin următorilor studenți:

Anul I.

1. T. Bodogae: *a)* Timotei Cipariu, *b)* Hristos a înviat, schiță.

Anul II.

1. I. Bălan: *a)* Dialog cu Kronos, poezie orig., *b)* Calvarul.

III.

1. N. Belea: Meditație în ajunul nașterii Mântuitorului.

2. Ch. Păcurar: Durere de mamă.

3. S. Radu: *a)* Cugetări asupra doctrinei cărții Iov, *b)* Drumul Crucii.

4. I. Vulcu: Creștinismul și necuvântătoarele.

Anul IV.

1. I. Badiu: *a)* Influența creștinismului asupra societății, *b)* Necesitatea credinței în zilele noastre,* *c)* Rolul ortodoxiei în cadrul vieții noastre naționale actuale.

2. I. Boiu: Ziua sfintei Învieri.

3. M. Breazu: Influența creștinismului asupra societății.

4. N. Grebenea: Preotul de ieri și de azi.

5. S. Lascu: *a)* Scurtă privire asupra epocii lui Coresi, *b)* Aportul bisericii la unitatea națională, *c)* Educația religioasă în familie,* *d)* Religiunea, trad. din l. franceză după A. Monod.

6. I. Rafiroiu: *a)* Scurtă privire asupra presei, *b)* Atitudinea elevului în fața problemelor sociale, *c)* Problema sexuală în lumina creștinismului și a eticei moderne, traduceri din l. Italiană după Fr. W. Förster, *d)* Du-te la Isus, trad. din l. Italiană, după Capecelatro Alfonso, *e)* Resemnare, trad. din l. Italiană după Bertocchi Ida, *f)* Criza sufletească, trad. din l. Italiană, după Carlo Salotti, *g)* Conștiința, trad. din l. engleză, după Sandhu Sundar Singh.

Pe lângă aceste lucrări au declamat în ședințele societății:

1. Ioan Borcan an I: *a)* Rugăciunea Cobzarului de I. Cojocar, *b)* Chemare de I. U. Soricu.

2. A. Coman an II: Drumul Căpățânii de D. Munteanu.

3. P. Morar an II: Blestemul Bardului de Uhland.

4. I. Gh. Munteanu an II: Plânsul lui Adam de P. Cerna.

* Conferințe cetite în extensiunea culturală.

5. A. Prunea an II: *a)* La icoană de Al. Vlahuță, *b)* Regina ostrogoților de Gh. Coșbuc.

6. I. Boiu an IV: Către Dumnezeu de Gh. Gregorian.

În ședințele societății au cântat:

1. Boca Zian an I: Cruce albă de mesteacăn, executat la piculină.

2. I. Borcan an I: Înghețată-i Dunărea, solo de tenor.

3. D. Laslău an I: Arie din piculină.

4. Al. Popa an I: Doina păcurarului, executată la vioară.

5. Tot dl Popa a cântat la vioară, acompaniat la pian de Dș. Veturia Moșoiu an I: Air varié de Ch. Danela.

b) ACTIVITATEA ADMINISTRATIVĂ.

Comitetul societății a ținut în decursul anului 12 ședințe ordinare și 3 extraordinare, îngrijindu-se de bunul mers al afacerilor administrative, conform prevederilor statutare și regulamentare.

III. AVEREA SOCIETĂȚII.

În anul acesta s'au primit donațiuni de cărți pentru bibliotecă dela:

1. I. P. S. Sa Metrop. Dr. N. Bălan: *a)* Biserica împotriva concordatului, *b)* Biserica neamului și drepturile ei, lucrările donatorului.

2. N. Colan: Biblia și intelectualii, lucrarea donatorului.

3. Rectoratul Academiei Teologice: Anuarul academiei 1928/29.

4. Prea Ven. Con. Arhiepiscopesc: Procesele verbale ale adunării eparhiale a arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu pe anii 1926—1929.

5. I. Dăncilă: *a)* În luptă cu ispita, *b)* Veghează, lucrările donatorului.

6. I. N. Lungulescu: O nouă concepție despre lume, lucrarea donatorului.

7. A. Popa Lisseanu: Două conferințe pentru popor, lucrarea donatorului.

8. I. Băilă: Sbuciumul Ardealului, lucrarea donatorului.

9. Const. Pop: *a)* Jertfa creștinilor de Dr. V. Smigelschi, *b)* Creștinul gr.-cat. deprins în legea sa, de Lauram, *c)* Episcopul

Paul Aron și D. Novacovici de A. Bunea, *d)* Tragedia calvarului de Henry Bolv, *e)* Cuvântări funebreale de Tit. Budu, *f)* Necesitatea religiunii pentru omenire, de Elefterescu, *g)* Istoria biblică a T. V. și N. de Tim. Cipariu, *h)* Epistolă pastorală gr.-cat. din Blaj, *i)* Rânduiala sfintei ungeri din Blaj, *j)* Preotul român și *l)* Predicatorul săteanului 2 vol. de N. Fekete Negruțiu, *m)* Predicatorul poporului de V. Badescu, *n)* Amvonul, rev. bis., *o)* Deciziunile sinod. arhiep. de Alba Iulia și Făgăraș.

10. I. Boiu: *a)* Frunze de laur, 4 vol., de Z. Boiu; *b)* Fragmente din viața înțemnițaților, de G. Moldovan; *c)* Seminte din agrul lui Hristos.

11. I. Rafiroiu: *a)* Călăuza agricolă, de D. Comșa; *b)* Lichidarea și organizarea, de Moldovan Comerăștean; *c)* Marile bănci comerciale, de V. Slăvescu; *d)* Werther, de K. K. Lazarevici; *e)* Taina familiei, de G. Curteline; *f)* Studii critice, de Sanielevici; *g)* Fatma, de E. Farago; *h)* Viața lui Oscar Wilde, de K. Stevard; *i)* Flueraș, de Vidrașcu; *j)* Gălătoriale unui român ardelean, de I. C. Drăgușan; *k)* Locuri sfinte, de C. Voitești; *l)* Minunea, de M. N.; *m)* Drumuri spre fericire, de M. Mihăileanu; *n)* Schițe alese, de G. Brăescu; *o)* Văzute și trăite, de I. Petrovici; *p)* Mântuirea, de C. Hodoș; *r)* Basarabia, de Gh. Popa Lisseanu; *s)* România de ieri, de Simionescu; *t)* Lupta pentru viață la animale și plante, de Dr. I. B.

12. Institutul »Albina«: *a)* Faust, de Goethe; *b)* Versuri de Mina Savel; *c)* Oglinda lumii, de Z. Sandu; *d)* Dintr'un colț de țară, de I. Roșca.

13. Soc. stud. teol., Cernăuți: 7 bucăți note muzicale.

14. Soc. stud. Junimea, Cernăuți: Raportul general pe 1929.

15. Academia Română: *a)* Analele 1928—29; *b)* Literatură tradiție, obiceiuri, de Rădulescu Codin; *c)* Speologia, de E. Racoviță; *d)* Câteva săbii ale lui Brâncoveanu, de R. Roseti; *e)* Oeuvres inédits de Nicolas Mălescu, de N. Iorga; *f)* Coordonate etnografice, de S. Mehedinți; *g)* Biserica din Lujeni, de G. Balș; *h)* Contributions à la question d'orient, de A. Oțetea; *i)* Bătrânețe și reînținerire, de G. Marinescu; *j)* Pictorul Barabaș și Românii, de Dr. A. Vereș; *k)* Studii istro-române, de Sext. Pușcariu; *l)* Note istorice asupra editării operei lui Eminescu, de N. Iorga; *m)* Contribuțiuni la climatologia Basarabiei, de C. Donciu; *n)* Scrisori

domnești din arhivele dela Stockholm, de N. Iorga; o) Istoria în versuri polone despre Moldova și Țara Românească; p) Știri mărunte și note relative la istoria ornamentului la noi, de R. R. Rosetti.

Starea bibliotecii la încheierea anului:

		opuri în vol.
Grupa	I. Teologie	710 » 835
»	II. Literatură	826 » 889
»	III. Istorie și geografie	513 » 606
»	IV. Filosofie și pedagogie	213 » 242
»	V. Științe naturale și economice	123 » 126
»	VI. Jurisprudență	93 » 94
»	VII. Protocoale sinodale și congresuale	71 » 76
»	VIII. Rapoarte anuale și anuare	18 » 20
»	IX. Enciclopedice	28 » 38
»	X. Diverse	158 » 166
»	XI. Muzicale	43 » 90
»	XII. Publicațiuni periodice, Reviste	481 » 533

Analele Academiei Române:

		opuri
I.	Memoriile secțiunei administrative	54
II.	» » literare	44
III.	» » științifice	71
IV.	» » istorice	100
V.	Discursuri de recepție	23

Reviste, ziare și foi. În sala de lectură a societății în decursul anului au stat la dispoziția membrilor următoarele reviste, ziare și foi:

A) abonate: a) reviste: 1. Biserica ortodoxă. 2. Candela. 3. Căminul. 4. Fântâna darurilor. 5. Gândirea. 6. Minerva. 7. Raze de lumină. 8. Revista filozofică. 9. Sănătatea. 10. Societatea de mâine. 11. Buletinul anti-indeo-masonic. 12. Făt-Frumos. 13. Femeia de mâine. 14. Viața Românească. 15. Studii teologice. 16. Adevărul literar. 17. Ramuri. b) ziare: 1. Curentul.

B) Gratuite: 1. Apostolul. 2. Buletinul episc. Argeșului. 3. Buletinul episc. Hușilor. 4. Buletinul cărții românești. 5. Biserica și Școala. 6. Cronica Romanului. 7. Convorbiri literare. 8. Înfrățirea Românească. 9. Luminătorul. 10. Metropolia Moldovei.

11. Noua Revistă Bisericească. 12. Propilee literare. 13. Răsăritul. 14. Renașterea. 15. Revista teologică. 16. Revista tinerimii române. 17. Roma. 18. Revista generală a învățământului. 19. Școala noastră. 20. Studentul. 21. Țara Bârsii. 22. Transilvania. 23. Țara Noastră. 24. Viața literară. 25. Utopia. *b) ziare:* 1. Cuvântul. 2. Viitorul. 3. Dreptatea. 4. Misionarul. 5. Neamul românesc. 6. Țărănismul. 7. Glasul Bucovinei. 8. Galații noi. *c) foi:* 1. Alba-Iulia. 2. Apărarea națională. 3. Avântul. 4. Baia-Mare. 5. Cultura poporului. 6. Cuvântul Moldovenesc. 7. Cuvântul poporului. 8. Dumineca poporului. 9. Foaia Diecezană. 10. Lumina Plugarului. 11. Gazeta de Duminecă. 12. Gazeta Făgărașului. 13. Glasul Ardealului. 14. Gazeta Oficială. 15. Gazeta Transilvaniei. 16. Libertatea. 17. Legea Românească. 18. Lumea și Țara. 19. Marea Noastră. 20. Primăvara. 21. Pace Vouă. 22. Renașterea. 23. Românul. 24. Sentinela. 25. Sfânta Cruce. 26. Telegraful Român. 27. Țara Voevozilor. 28. Târnava. 29. Unirea. 30. Vestitorul. 31. Vatra. 32. Patria. 33. Baia-Mare. 34. Foaia Noastră. 35. Gazeta Învățătorilor. 36. Gazeta Bistriței. 37. Credința. 38. Lumina Satelor. 39. Oastea Domnului. 40. Neamul Românesc pentru Popor.

FONDURI:

1. Fondul administrativ:

Intrate	Lei	38.877'—
Eșite	»	29.032'—
Rest de cassă .	Lei	9.845'—

2. Fondul de ajutorare și premii:

Intrate	Lei	26.111'—
Eșite	»	1.562'—
Rest de cassă .	Lei	24.549'—

MULȚUMITĂ PUBLICĂ.

Societatea exprimă și în acest an adâncă sa mulțumită și recunoștință autorității bisericești, pentru acordarea saletor necesare; domnului rector N. Colan, pentru conducerea ședinței de constituire și pentru sprijinul și supravegherea societății, On. corp

profesoral pentru interesul ce l-a arătat societății și preastimatului domn profesor Dr. D. Stăniloae pentru sarcina prezidenției ce și-a luat-o.

Tot aici societatea îi exprimă mulțumiri domnului Dr. Horia Petra-Petrescu pentru conferințele ce le-a ținut în decursul acestui an, în cadrul societății, precum și pentru relațiile amicale ce le-a ținut în tot decursul anului cu un grup de studenți.

Asemenea societatea își exprimă adâncă sa mulțumită tuturor celor ce au contribuit la mărirea bibliotecii prin donațiuni de cărți și la sporirea fondurilor prin oferte în bani precum și On. Redacții, cari ne-au sprijinit în atingerea scopurilor culturale urmărite, prin trimiterea gratuită a revistelor, foilor și ziarelor ce redactează.

Sibiu, din ședința societății ținută la 29 Mai 1930.

Ioan Badiu, vice-președinte.

Ioan Răfiroiu, secretar-general.

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

INFLUINȚA CREȘTINISMULUI ASUPRA SOCIETĂȚII.¹

DE

IOAN BADIU

student în teologie.

Mitropolitul de slăvită memorie, Andreiu Șaguna, a exercitat asupra vieții bisericești și naționale a neamului nostru o influință binefăcătoare, care se resimte în urmările ei și astăzi, în toate domeniile manifestărilor românești din Ardeal.

E numai firesc, dacă în cadrul unei sărbătoriri a memoriei lui, meditănd asupra acestei influințe, aducem prinosul nostru de recunoștință și închinare puterii dumnezeiești, care a determinat activitatea providențială a Mitropolitului Andreiu Șaguna.

E numai firesc, dacă luând cu bucurie și cu mulțumită la cunoștință influința neprețuită a creștinismului asupra neamului nostru, printr'un apostol al lui, ni se naște dorința să cunoaștem influința lui în genere, asupra întregii societăți omenești.

S'a pus — și nu de puține ori — întrebarea, ce influință a avut creștinismul asupra societății și în ce măsură? Răspunsurile au fost, evident, diferite.

Unele au fost mai complete, altele mai puțin complete, unele relevează anumite laturi ale acestei chestiuni, altele alte laturi. Însă aproape nu s'a găsit om, care să nu fi remarcat înalta valoare socială a creștinismului, afară dacă respectivii n'au fost orbiți de patimi sau prejudeții.

Rândurile acestea nu vor fi nici pe departe o sinteză completă a tot ce a făcut creștinismul pentru viața omenească. Tema

¹ Conferință citită în ședința festivă a Societății stud. Academiei teologice din Sibiu, din 30 Noemvrie 1929, în memoria patronului societății, Mitropolitul Andreiu Șaguna.

este cu mult prea grea, decât s'o poată epuiza modesta mea încercare. Totuși problema trebuie să ne preocupe pe toți, pentru a trage pe urmă consecvențele firești pentru viața noastră.

O mică excursie în istoria universală ne îndreptățește să afirmăm, că de când s'a ivit creștinismul pe arena lumii, omenirea și-a schimbat mersul. De când ceriul s'a unit cu pământul, prin crucea de pe Golgota, alte idei, alte idealuri, altfel de oameni, alte societăți, alte principii, altă viață. De când »*apa vie*« curge în lume, sufletele cari se adapă din ea s'au renăscut. De atunci, omul a început să-și ridice ochii spre cer, să înțeleagă că de acolo vine și acolo se duce și că n'are aici cetate stătătoare. De atunci omenirea s'a trezit ca dintr'un somn. Era somnul conștiinței cu toate consecințele lui dezastruoase, atât pentru individ, cât și pentru societate.

Intr'adevăr, înainte de creștinism omenirea era divizată în clase sociale, după situații materiale și condiții de naștere. Sclavajul era o instituție legiferată. Mai mult, sclavul era considerat ca un obiect de lux, putându-se vinde și cumpăra.

Femea, roabă și supusă bărbatului până la sclăvie. Capul familiei avea dreptul de viață și de moarte asupra tuturor membrilor ei, iar muntele Taiget era mijlocul de purificare fizică.

Statul avea ca unică normă de conducere și conservare forța fizică, iar principiul carității se reducea la »*do ut des*«. Pentru grec, toți afară de el erau barbari, iar pentru Roman nu valora nimic afară de »*civis romanus*«.

Nici religia nu era mai mulțumitoare. Idololatria era în floare. Zeii erau supuși acelorași păcate ca și oamenii, iar pentru îmblânzirea lor nu rareori se cereau chiar sacrificii omenesti. Platon a interzis tinerimii cetirea mitologiei, ca fiind vătămătoare pentru viața publică.

În privința luxului, orașele romane întreceau multe orașe moderne. Roma »era centru de petrecere și risipă prin desfrâu și luxul, în care o lume leneșă, neproducătoare, consuma munca națiunilor iobăgite și a milioanei de sclavi. Întregul imperiu oferia această priveliște de bogați și săraci, de stăpâni și sclavi, unii petrecând, alții muncind«. ¹

¹ Dr. Luca, Creștinism și bolșevism, p. 17.

Iată sumar, cum se prezintă societatea omenească în epoca, în care apar primele raze ale creștinismului. Dacă acest tablou sinistru ni-l oferă structura socială a celor mai civilizate popoare precreștine, ne putem închipui cum era structura socială a celorlalte neamuri, cari n'au avut nici filosofi ca Socrate, Platon, Marc-Aureliu, nici legiuitori ca Moisi, Lycurg și Solon.

Zadarnice au fost toate sistemele de morală și filosofie greco-romane, pentru a ridica pe om din acest întunec. Înțelepciunea antică, e adevărat, a învățat pe oameni mult despre virtute, dar în ea nu vom găsi cuvinte ca ale Mântuitorului: »Pildă am dat voaună«, »Învățați dela mine, că sunt blând și smerit cu inima«. Antichității îi lipsea virtutea concretă, exemplul viu, îi lipsea omul desăvârșit. Înțelepciunea antică învăța pe om cum să moară, creștinismul, cum să trăiască.

Și Socrate a murit pentru idealul său, dar câți oameni a convertit moartea lui și câte suflete a mântuit ea? Socrate a murit, Hristos a înviat.

Dacă lumina s'a sălășluit în lume, ca să realizeze mai binele, acest bine nu se putea realiza, decât prin înlăturarea nu a răului, ci a cauzei lui, păcatul. Drept aceea, creștinismul a trezit în om conștiința originii sale divine, dându-i un ideal supraterestru, desăvârșirea. »Fiți desăvârșiți, precum Tatăl vostru cel din ceriuri desăvârșit este«.

Această desăvârșire, ultima treaptă din scara valorilor, nu este decât o sinteză a celor nouă Fericiri și implică în sine așezarea societății pe bazele altruismului și ale abnegațiunii. De acum scopul omului nu mai este acumularea de bogății, sclavi, obiecte de lux, onoruri deșarte și în genere toate acele lucruri, cari adunate la unul adeseori înseamnă asuprire și dispreț pentru altul, ci desvoltarea tuturor facultăților sale spirituale: sentimentul iubirii, al dreptății, al sfințeniei, al puterii de cunoaștere a adevărului.

De acum o nouă ierarhie de valori morale ia locul celei vechi.

Restaurarea aceasta a adus cu sine o schimbare a întregii structuri sociale existente, căci ordinea socială nu e decât un ecou al ordinii morale. Aceste valori morale, setea de acest ideal evanghelic, a făcut din niște pescari stâlpi ai Bisericii, din păcătoși sfinți și din lași martiri.

În toată literatura universală nu vei găsi o scenă mai zguduitoare și tot odată una care să-ți umple sufletul de mai multă umilință și căință ca a Mariei Magdalena, iar scena convertirii sf. Pavel pe drumul Damascului a rămas până azi o enigmă.

»Dintre toate sistemele contrare creștinismului, zice I. P. S. Mitropolit Nicolae — care a mângăiat cândva vr'un suflet omenesc și-a ușurat o biată inimă omenească? Care dintre marii savanți ai lumii a învățat pe oameni să șteargă o lacrimă de suferință? Numai creștinismul le-a făgăduit oamenilor chiar dela începutul existenței sale, că îi va mângăia curățindu-le simțirile și luminându-le inimile în mijlocul inevitabilelor suferinți ale acestei vieți. Și creștinismul și-a ținut cuvântul.«¹ Ca dovadă clasică pentru acest adevăr ne poate servi următoarea mărturisire a sf. Iustin martirul și filosoful. Iată ce zice el: »Noi, ceice odinioară ne deslătam în desmierdările trupești, astăzi umblăm după castitate, ceice folosiam artele magice ne-am consacrat Dumnezeului celui prea înalt și veșnic, ceice umblam după bani și după averi, acum și ce avem adunăm la olaltă și împărțim cu cei lipsiți, ceice ne uram și ne omoram unii pe alții și făceam cauză comună cu cei ce nu erau din neamul nostru, acum dupăce a venit Hristos trăim împreună și ne rugăm împreună pentru inamici«.

Iată cum »creștinismul și-a ținut cuvântul«, punând stăpânire pe suflete, ridicându-le la o nouă și adevărată viață, viața creștină, după exemplul Domnului nostru Isus Hristos.

Creștinismul a ridicat femeea din situația de sclavă a bărbatului la treapta ce i se cuvine: de mamă educatoare de personalități morale, atât de necesare în orice timp. Creștinismul într'adevăr a emancipat femeea, dar nu în sensul actual al cuvântului, ci în sensul creștinesc, înălțându-o până la treapta de a fi Maică a lui Dumnezeu. Nimeni n'a reliefat mai mult sufletul capabil de jertfă și sacrificiu al femeii, decât creștinismul. »Iartă-se păcatele ei cele multe — zice Mântuitorul — că mult a iubit«.²

Cât de mult a accentuat creștinismul menirea mamei în familie, se vede din cuvintele Mântuitorului de pe cruce: »Femei,

¹ Dr. N. Bălan, Scepticismul religios. Anuarul inst. pedag.-teolog., 1912—13, p. 8.

² Luca 7 47.

zice către Fecioara Maria — iată Fiul tău« — arătând către evanghelistul Ioan, iar lui: »Fiule, iată mama ta«;¹ iar timpul a verificat cu prisosință adevărul, că »oamenii mari au avut mame celebre«.

Prin creștinism raportul dintre soți, dintre stăpâni și sclavi, a fost ridicat la raportul dintre Hristos și Biserică.

»Femei — zice apostolul Pavel — plecați-vă bărbaților voștri, precum se cuvine întru Domnul. Bărbați, iubiți-vă femeile voastre și nu vă amărați asupra lor«.² »Bărbatul este cap femeii, precum Hristos este cap Bisericii și aceasta este mântuitorul trupului. Ci precum Biserica se supune lui Hristos, așa și femeile bărbaților lor întru toate. Bărbaților, iubiți-vă femeile voastre, precum și Hristos a iubit Biserica și pe sine s'a dat pentru dânsa«.³ În creștinism legătura dintre bărbat și femeie nu mai e bazată pe scopuri naturale, ci primește pentru ei nimbul unei legături hotărâte și voite de Dumnezeu.

Cu apariția creștinismului se termină deci sclăvia femeii, nu în revoluția franceză, cum greșit se crede.

Prin creștinism monogamia a fost reîntregită, așa după cum a hotărât Cel prea înalt dintru început; iar căsătoria a fost ridicată la înălțimea tainei creștine.

Creștinismul a stabilit raporturile între părinți și copii »Părinți, zice sf. Pavel — nu urgisiți pe fii voștri întru mânie, ci îi creșteți pe ei întru învățătura și cercetarea Domnului«.⁴ Iată cum Taigetul, mijlocul de purificare fizică, în creștinism este înlocuit cu învățătura Domnului.

Așezarea familiei, temelia oricărei societăți, pe aceste principii, a adus cu sine consolidarea statului și a Bisericii, căci »prosperitatea, consolidarea și înflorirea neamului și a Bisericii sale depinde dela starea și prosperitatea morală a familiei«.⁵

Ideile de libertate, egalitate și frățietate nu-și au originea în revoluția franceză, cum afirmă toți apologeții democrației, ci în creștinism. Înainte de a predica realizarea prin violență a prin-

¹ Ioan 19²⁶—27.

² Coloseni 3, 8.

³ Efeseni 5, 23—25.

⁴ Efeseni F, 4.

⁵ Revista Bis. ort. rom. 1894, pag. 839.

ciپیilor democratice, le-au auzit predicate de pe amvou. De sigur nici un principiu nu se poate realiza în toată puritatea lui, pentru că atunci n'am mai asista la progresul moral. Principiile nouă trebuie să dea o luptă pas de pas, zi de zi, cu principiile vechi. Triumful e al acelor care corespund mai mult adevărului și pentru cari s'a depus mai multă jertfă.

Dacă în statele de azi principiile creștine se văd realizate, într'o și mai mare măsură decât în cele medievale, dacă azi statul e un bun comun și egal pentru toți membrii lui, dacă toți se bucură de instrucția și asistența socială, aceasta se datorește principiilor creștine, al căror duh a fost introdus măcar în parte și în viața socială.

Creștinismul singur e în stare să rezolve toate problemele vieții: problema morală, culturală, socială, politică și chiar economică.

Creștinismul voind să facă din fiecare suflet un membru al împărăției celei veșnice, a reliefat până la evidență valoarea personalității omenești. Deacum omul nu mai apare ca un mijloc, ci ca un scop.

Exemplul Mântuitorului poate servi ca singurul mijloc de armonizare a claselor sociale. Deși Fiu al lui Dumnezeu, el s'a născut în cel mai umil adăpost, într'o peșteră. Nu era luxos. Avea doar o haină și un toiag de călătorie. N'a avut nici măcar un ban să plătească dajdie Chesarului. Singura Lui armă a fost iubirea, îmbrăcată în haina cuvântului și a fapte bune. Cu ea a cucerit lumea toată, adevărindu-se cuvintele lui Gamaliel, că divinului nimic nu i se poate opune.

Popoare și împărății s'au stins în noianul timpului, doar vechile hrisoave acoperite de colbul vremii ne mai amintesc de ele. O singură împărăție crește și înflorește mereu: a creștinismului.

Peste mulți oameni se așterne uitarea mai curând sau mai târziu. Împărați și filosofi, genii și talente cari s'au perindat pe arena culturii universale au dispărut, câteva rânduri aproape șterse ne mai amintesc numele lor. Numele unui Om-Dumnezeu de 19 veacuri nu s'a răcit de pe buzele ucenicilor săi. »Este un om pe urmele căruia se ia o parte din omenire și care deși dispărut se vede urmat de această mulțime prin toate locurile străvechiului său perelinagiu, în poala maicei sale, în marginea locurilor, în

preajma munților, prin potecile văilor, sub umbra măslinilor, în taina pustiului. Este un om mort și îngropat, căruia i se pân-dește somnul și tot cuvântul ce l-a rostit produce virtuți cari rodesc dragoste».

Iată efectul creștinismului, virtutea cu rodul ei dragostea, dragostea până la sacrificiu.

Așa a influențat creștinismul societatea din interior spre exterior, nu prin forme, ci prin reșezarea în sufletul omului a cultului Dumnezeului celui viu.

Sclăvia care era așa de întinsă în imperiul roman, încât în Attica din 5 mii locuitori 4 erau sclavi, n'a fost desființată nici prin decrete regale, nici prin articole de legi, ci prin duhul Evan-gheliei. Să nu se creadă că creștinismul a pășit formal contra sclăviei. Aceasta ar fi avut ca urmare o adevărată revoluție; ori scopul creștinismului a fost și este să realizeze în lume o con-tinuă evoluție spirituală până la desăvârșire; el a voit ca în duhul de viață creștinesc să trăiască individul și atunci în acelaș duh de viață va trăi societatea.

Apoi nu rareori se întâmpla, ca o familie să primească creștinismul printr'un sclav și atunci raportul de stăpân și serv se schimba în cel de frățietate. Celce a rezolvat într'un mod cât se poate de subtil problema sclăviei, a fost apostolul Pavel, emi-nentul interpret al învățăturii Domnului.

Epistola lui către Filimon e pe deaîntregul cel mai autentic document în această privință. Sf. Pavel din punct de vedere ju-ridic, recunoștea sclăvia, doar era »civis romanus« și-și cunoștea datorințele sale de cetățean »dar el o desființa prin ideea evan-ghelică a dragostei creștine, care sta la temelia doctrinei sale, cu privire la raportul dintre sclav și stăpân».¹

În felul acesta, creștinismul a influențat toate instituțiile și legile, a îndulcit raporturile individuale și sociale, a alungat suc-cesiv întunerecul care învăluia viața omenirii.

Tot ce e universal și e merit să devină, e rodul creștinis-mului, iar timpul a verificat îndeajuns adevărul, că atât trăiește o instituție, oricare ar fi ea, cât duh evanghelic stă la baza ei.

¹ N. Colan, Ep. către Filimon pag. 33.

Biserica a fost marea inițitoare și păstrătoare a instituțiilor de educație și caritate. Sf. Vasile cel Mare a clădit în Caesareea, cel dintâiu spital și l-a întreținut pe cheltuiala proprie.

Nu există aproape nici un ram al culturii, în care să nu găsim o doză destul de mare de creștinism. Azi se vorbește despre o cultură creștină, despre o civilizație creștină și cu drept cuvânt. Nu este o întâmplare, că tocmai popoarele creștine sunt cele mai culte. »Renumitul naturalist, Emil du Bois Reymond, a mărturisit că întreaga cultură modernă e creștină, deși aceasta sună — zice el — pentru mulți foarte paradoxal».¹

A existat și înainte de creștinism și există și azi progres material și totuș mai binele pe care-l caută lumea cu atât nesaț nu s'a realizat. Fiindcă, în mare parte, primatul spiritual a fost subordonat primatului material. Numai în acea măsură a existat și există și azi progres în lume, în care spiritul predomină materia, în care Hristos trăiește în lume și lumea în El, pentru că valorile morale valorifică pe cele materiale.

Se înșală mult ceice cred, că mai binele se poate realiza aici pe pământ numai prin progrese tehnice și tratate de pace. »De câte ori mandatarii guvernelor și națiunilor — zice I. P. S. Mitropolit Nicolae — se despart cu frunțile încrețite și cu griji apăsătoare în inimi de a nu fi găsit soluții și ieșiri din grele și amenințătoare situațiuni, de atâtea ori par'că văd pe Mântuitorul apărând în haina albă din dimineața Invierii, în areopagul neamurilor, și repetând apăsător: »Fără de mine nu puteți face nimic».²

Într'adevăr, fără Hristos nu există pace în lume. Întâiu să se împace omul cu sine însuși, apoi cu semenul său. Pentru aceasta se cere inimă curată și duh drept.

Fără Biserica Domnului nu există viață în lume, căci viața înseamnă credința până la jertfă într'un ideal sfânt și nădejdea în izbândirea lui.

Dacă n'aș crede că dincolo de vizibil mai e ceva invizibil, că o ființă sfântă îmi călăuzește pas de pas cărările vieții, că o putere divină guvernează totul, căreia trebuie să-i dau odată

¹ Dr. V. Găină, Universalitatea, originea și ființa religiunii, pag. 18.

² Dr. N. Bălan, arhiepiscop și mitropolit, Biserica neamului și drepturile ei; discurs ținut la senat, pag. 10.

seama de faptele mele, de cuvintele mele, de gândurile mele, atunci viața mi-ar părea o tortură, un chin, un blestem chiar. Credința în Dumnezeu și dreptatea Lui, iată tot optimismul vieții.

Omul nu poate trăi fără idei mari, fără idealuri călăuzitoare pe drumul spinos al vieții. Omul nu poate trăi fără Dumnezeu și fără Biserica Lui.

Iată Rusia! De când duhul de viață creștinesc a fost alungat din sufletele credincioșilor, de când sfintele altare au fost prefăcute în cazarme și închisori, de când societăți cu deviza »fără Dumnezeu«, bântue acest petec al pământului, de când preoții au fost duși la eșafod, pentru că au mărturisit pe Cel adevărat, împărăția Satanei crește și înfloarește. Așa au pățit toate statele cari au nesocotit pe Dumnezeu și Biserica Lui.

Dacă imperiul roman de răsărit a supraviețuit cu o mie de ani celui de apus, se datorește concursului ce i l-a dat Biserica. Acestui concurs se datorește aceea civilizație a Bizanțului, prin care i-a rămas numele nepieritor în istoria universală.

Dar imperiul a dispărut, Biserica a rămas. El a fost vremelnic ca și idealul său. Biserica e eternă, căci idealul său e veșnic și universal. Înainte de a exista tratate de sociologie, creștinismul a rezolvat multe probleme sociale. Înainte de a exista tratate de pedagogie, creștinismul pătrunsese în o parte din omenire. Cel mai mare pedagog al lumii a fost Mântuitorul Isus Hristos, iar pedagogia modernă este pe deantregul străbătută de idei creștine.

Cei mai de seamă pedagogi ai omenirii: Comenius, Basedov, Pestalozzi, Rousseau, Foerster, au fost și sunt oameni cu profund sentiment religios.

Genii militare, ca Napolen, nu s'au sfiit să încrusteze pe stindardele lor semnul crucii, iar Bismark a adresat patrioților săi următoarele cuvinte: »Dacă n'aș avea credința în Dumnezeu, n'ați fi avut un asemenea cancelar«. Iată cât datoresc popoarele dumnezeieștei Evanghelii a Mântuitorului.

N'aș putea termina aceste rânduri, fără a sublinia în câteva cuvinte incontestabila influință ce a exercitat-o creștinismul în special asupra neamului nostru.

Atâtea suflete, în timp de atâtea veacuri, n'am avut »alt steag decât cel al crucii, alt titlu în afară de cel al unui creștin,

altă moștenire decât cea a altarului». Tinda bisericii a fost școala neamului, iar preotul dascălul ei. Iată factorii cari au pregătit România-Mare de azi. Biblia cetită în bisericile smerite de sat a fost aproape singurul nostru aliment spiritual. Sufletul românesc este format din urzeala naționalismului și bătătura ortodoxiei.

Sunt două elemente pe cari Dumnezeu le-a împreunat în sufletul nostru. În Sfânta Scriptură stă scris, că »ce a împreunat Dumnezeu omul să nu despartă«. Iată pentru ce ne punem la inimă și cu acest prilej solemn această poruncă, pe care împlindu-o suntem convinși, că vom păzi cu sfințenie și moștenirea ce ne-a lăsat-o marele nostru patron, Mitropolitul Andreiu Șaguna.

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

CUPRINSUL

	Pag.
1. Academiiile teologice ortodoxe din Ardeal, de Nicolae Colan	5
2. Plângerile lui Ieremia și critica mai nouă, de Nicolae Neaga	13
3. Calea spre lumina dumnezească la Sf. Grigorie Palama de Dr. Dumitru Stăniloae	55
4. Date școlare	73
5. Cronica anului	87
6. Societatea »Andreiu Șaguna«	89
7. Influența creștinismului asupra societății, de Ioan Badiu	96

